

România literară

Tineri poeți din Tg. Mureș

(Paginile 12-13)

Mesajul tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

adresat revistei „Contemporanul”
cu prilejul împlinirii a 100 de ani
de la apariție

ANIVERSAREA centenarului revistei „Contemporanul” îmi oferă plăcutul prilej de a adresa consiliului de conducere și întregului colectiv redacțional, precum și tuturor colaboratorilor revistei un salut cordial și cele mai calde felicitări și urări. Doresc, de asemenea, să felicit colectivul revistei pentru înalta distincție ce i-a fost conferită — Ordinul „23 August” clasa I.

Apariția, acum 100 de ani, a revistei „Contemporanul” a marcat un moment de seamă în istoria culturii românești, a presei progresiste, militante din țara noastră. De la primul număr, revista „Contemporanul” și-a pus paginile în slujba idealurilor înaintate ale maselor muncitoare, ale propășirii naționale și sociale a poporului nostru. În condițiile vechii orânduirii, „Contemporanul” a militat activ, de pe pozițiile înaintate ale cunoașterii științifice a vremii, pentru promovarea gândirii și creației progresiste, a adus o contribuție larg recunoscută la popularizarea și răspândirea ideilor socialismului științific în România. Revista și-a făcut un titlu de onoare publicând în paginile sale lucrări fundamentale ale materialismului dialectic și istoric, ale filosofiei marxiste, revoluționare.

Preluând și dezvoltând aceste bogate tradiții în condițiile noi ale victoriei revoluției și construcției socialiste în patria noastră, noua serie a revistei „Contemporanul”, apărută în anul 1946, a participat activ la măreața operă împlinită de partid, de transformare revoluționară a societății, a vieții socio-economice, de făurire a culturii noi, socialiste, de educare și formare a omului nou, înaintat — constructor demn și conștient al propriului destin. Alături de celelalte publicații, revista a contribuit la mobilizarea oamenilor de cultură, știință și artă, a maselor de oameni ai muncii în ampla activitate de edificare a noii societăți, la împlinirea politicii interne și externe a României socialiste.

Aniversarea revistei are loc într-o perioadă de puternic avînd creator, cînd întregul nostru popor este angajat cu întreaga energie și capacitate într-o intensă activitate pentru transpunerea în viață a obiectivelor și sarcinilor noului plan cincinal, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, care prevăd ridicarea societății românești pe o nouă treaptă de dezvoltare, realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate. Noua etapă de dezvoltare a societății noastre impune — ca o cerință obiectivă de prim ordin — dezvoltarea puternică a științei și culturii, ridicarea nivelului general de cunoaștere și pregătire al tuturor oamenilor muncii. În acest cadru, este de înțeles că sporește foarte mult rolul și însemnătatea activității politico-educative, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, de lărgire a orizontului tehnico-științific și cultural al poporului. În această lumină, „Contemporanul” — ca organ al Consiliului Culturii și Educației Socialiste — îl revin sarcini și răspunderi din cele mai importante.

Prin întreaga sa activitate revista trebuie să devină o tribună activă de răspundere a politicii și ideologiei revoluționare a partidului nostru în toate domeniile de activitate, o publicație profund ancorată în viața socio-culturală a țării, în activitatea de educație comunistă a oamenilor muncii. Revista trebuie să pună permanent pe primul plan al preocupărilor sale promovarea activă a concepției materialist-dialectice și istorice a partidului nostru despre natură și societate, a teoriei socialismului științific, să asigure dezbateră sistematică a problemelor noi, teoretice și practice, ale operei revoluționare, de construcție socialistă pe care o împlătuim în România.

În același timp, revista trebuie să promoveze susținut spiritul patriotic, dragostea profundă față de țară și popor, față de patria noastră socialistă — cu istoria sa glorioasă, cu prezentul său plin de patos creator, cu viitorul său luminos. Prezentînd amplu și convingător mărețele victorii obținute de poporul nostru pe drumul construcției socialiste, „Contemporanul” trebuie să însuflețească și să contribuie la desfășurarea mai largă a energiilor și capacităților de creație ale poporului pentru a face mereu mai frumoasă, mai bogată și mai înfloritoare patria

NICOLAE CEAUȘESCU
Secretar general
al Partidului Comunist Român
Președintele
Republicii Socialiste România

(Continuare în pagina 2)

THEODOR AMAN : Panseluțe
(Din Expoziția deschisă la Biblioteca Academiei)

LA CENTENAR

■ ANIVERSAREA unui secol de la apariția revistei „Contemporanul”, prestigioasă publicație de cultură prin care mișcarea muncitorească din țara noastră și-a exprimat în chip deschis adevărul la ideile socialismului științific, constituie pentru întreaga noastră publicistică un prilej de evocare a tradițiilor sale democratice și progresiste și, totodată, un îndemn la continuarea lor în condițiile vremii de astăzi. Combativitatea, intransigența ideologică, intelectuală și etică a vechii reviste ieșene, situarea în miezul celei mai fierbinți actualități culturale, științifice și literare, înalta ei principalitate i-au asigurat o reputație durabilă careia noua serie, apărută în 1946, s-a străduit și a reușit să-i adauge alte trăsături, pe măsura complexității timpului istoric și a marilor îndatoriri impuse de revoluția socialistă.

Veritabilă tribună a umanismului culturii noastre de azi, militînd pentru angajare și deplină responsabilitate în activitatea de ridicare a celor mai largi mase pe noi trepte ale cunoașterii, „Contemporanul” s-a afirmat în noua sa existență ca una dintre cele mai importante publicații de cultură ale epocii socialiste.

La împlinirea a o sută de ani de la publicarea primului său număr, urmă revistei „Contemporanul”, redactorilor și colaboratorilor ei, mari și rodnice înfăptuiri în nobila activitate de adîncire și îmbogățire a culturii românești, de formare și educare a unei noi spiritualități, specifice societății socialiste.

„România literară”

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmp-
peanu.

Mesajul tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU adresat revistei „Contemporanul” cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariţie

(Urmare din pagina 1)

pe care ne-au lăsat-o moştenire strămoşii, pentru a înălţa tot mai mult şi mai luminos, aici în România, măreţul edificiu al socialismului şi comunismului. O îndatorire de cea mai mare importanţă a „Contemporanului” este de a-şi spori şi mai mult contribuţia la întreaga activitate cultural-educativă de masă desfăşurată de partidul nostru. În lumina materialismului dialectic şi istoric, revista trebuie să propage sistematic cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi gândirii umane, ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice moderne, să contribuie într-o măsură mai însemnată la educarea ştiinţifică a maselor, să le ajute să înţeleagă aprofundat şi să folosească conştient legităţile obiective ale dezvoltării istorico-sociale. În acelaşi timp, revista trebuie să acţioneze cu fermitate împotriva concepţiilor neştiinţifice, idealiste cu privire la interpretarea şi explicarea fenomenelor din natură şi societate, să combată, cu argumentele ştiinţei, curentele de idei mistice, retrograde, tot ceea ce împiedică progresul cunoaşterii umane, înţelegerea justă a fenomenelor din natură şi societate.

Este o îndatorire de onoare a „Contemporanului” de a milita neabătut pentru afirmarea puternică a nouului, a tot ceea ce este progresist, înaltat în practică şi gândirea socială, pentru înlăturarea a tot ceea ce este vechi, depăşit şi nu mai corespunde noilor condiţii în care se dezvoltă societatea noastră. De asemenea, acţionând cu hotărâre pentru dezvoltarea şi împlinirea multilaterală a personalităţii umane, pentru promovarea normelor moralei şi eticii noi ale societăţii noastre, revista trebuie să ia atitudine hotărâtă împotriva mentalităţilor şi concepţiilor inapoiate, a influenţelor vechii orinduirii din conştiinţa oamenilor, să acţioneze susţinut pentru cultivarea atitudinii noi, avansate faţă de muncă şi faţă de societate, pentru dezvoltarea răspunderii civice şi sociale ale fiecărui om al muncii.

Puternica mişcare cultural-educativă pe care a stimulat-o şi dezvoltat-o Festivalul naţional „Cintarea României” ca festival al muncii şi creaţiei socialiste — problemele noi ale muncii culturale de masă trebuie să-şi găsească o tot mai largă oglindire în paginile „Contemporanului”. În general, revista trebuie să acorde o atenţie sporită şi să se preocupe susţinut de îmbunătăţirea conţinutului şi de ridicarea nivelului activităţii cultural-educative de masă, de creşterea generală a eficienţei acesteia, înlesnind şi contribuind efectiv la realizarea unui larg schimb de experienţă între toate instituţiile şi organele care au atribuţii în acest domeniu.

Totodată, revista trebuie să militeze ferm pentru promovarea spiritului militant în artă şi cultură, a concepţiei filosofice şi estetice marxiste în creaţia artistică, pentru evidenţierea rolului educativ al artei în societatea noastră. În spiritul bunelor sale tradiţii, „Contemporanul” trebuie să se afirme ca un puternic nucleu al literaturii, artei şi culturii militante, revoluţionare, profund angajate în realităţile ţării, în munca şi lupta poporului pentru edificarea noii orinduirii. Cu principialitate şi exigenţă comunistă, revista trebuie să se angajeze în modul cel mai ferm în sprijinirea şi popularizarea creaţiilor cu adevărat valoroase care, prin conţinutul lor de idei, prin mesajul pe care-l propagă, slujesc cu adevărat opera de transformare socialistă a societăţii, de educare patriotică, socialistă, de formare a omului nou. Va trebui să fie permanent subliniată înalta răspundere a artistului faţă de societate, faţă de cauza înfloririi culturii şi artei noastre socialiste, a îmbogăţirii şi înobilării vieţii spirituale a poporului.

Prezentarea complexă a marilor transformări revoluţionare, naţionale şi sociale, care au loc în lumea contemporană, a contribuţiei şi rolului activ pe care ţara noastră îl are în soluţionarea construcţiei a marilor probleme ale omenirii contemporane, eforturile României socialiste consacrate păcii şi destinării, făuririi unei lumi mai drepte şi mai bune pe planeta noastră — trebuie să constituie, de asemenea, preocupări permanente ale revistei, chemate să afirme şi să facă larg cunoscut peste hotare mesajul umanist de pace, prietenie şi colaborare al poporului român, marile valori culturale şi ştiinţifice făurite de geniul său creator. O atenţie sporită se impune acordată combaterii concepţiilor antiumaniste, rasiste şi neofasciste din gândirea contemporană, a tot ceea ce injoseşte şi degradează fiinţa umană.

Încredinţat că bilanţul pe care îl faceţi cu prilejul acestei aniversări va constitui un imbold pentru întregul colectiv redacţional de a acţiona cu şi mai multă hotărâre pentru ridicarea pe un plan superior a întregii sale activităţi, vă urez, încă o dată, mult succes în îndeplinirea importantelor sarcini ce vă stau în faţă, a marilor obiective stabilite de Congresul al XII-lea, de Programul partidului în domeniul muncii ideologice şi politico-educative, al dezvoltării culturii noastre socialiste.

Vă doresc tuturor realizări şi satisfacţii tot mai mari în activitatea viitoare, multă sănătate şi fericire.

Viaţa literară

Telegrama adresată tovarăşului

NICOLAE CEAUŞESCU

SECRETAR GENERAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
PREŞEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE
ROMÂNIA,
DE CĂTRE BIROUL UNIUNII SCRITORILOR

Mult iubite şi stimabile
tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU,

În numele Biroului Uniunii Scriitorilor, vă rugăm să primiţi un respectuos şi cald omagiu cu prilejul alegerii şi investirii noastre la conducerea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Indicaţiile cuprinse în însufleţitorul mesaj pe care l-aţi adresat Conferinţei naţionale a scriitorilor ne vor călăuzi în cei patru ani ai mandatului nostru, convinşi fiind că împlinirea lor constituie chezaşia obţinerii unor noi şi însemnate succese pe tărîmul creaţiei literare şi al implicării tot mai profunde a slujitorilor condeului în nobilul efort de înălţare a patriei noastre socialiste.

Vom face, de asemenea, tot ce este necesar pentru unirea tuturor forţelor scriitoriceşti, pentru instaurarea şi dezvoltarea unui climat de înaltă principialitate comunistă, a unor relaţii de colegialitate şi respect reciproc în întreaga viaţă literară.

Vă asigurăm, mult iubite şi stimabile tovarăşe secretar general, că organismele de conducere ale Uniunii şi ale Asociaţiilor de scriitori, întreaga noastră obşte sînt hotărâte să promoveze neabătut politica internă şi externă a partidului, elaborată şi realizată prin inestimabila dumnea-voastră contribuţie, văzînd în această politică garanţia propăşirii poporului nostru, a afirmării puternice a României socialiste printre ţările libere ale lumii.

Preşedinte,
DUMITRU RADU POPESCU

Expoziţie consacrată valorilor clasice ale literaturii universale în limba română

● La Muzeul literaturii române s-a deschis o amplă expoziţie ilustrînd valorile ale patrimoniului literar universal din diferite epoci, traduse de-a lungul timpului în româneşte.

Pe copertile cărţilor expuse pot fi întîlnite, alături de numele unor scriitori de seamă de pe diferite meridiane, cele ale lui G. Coşbuc, L. Blaga, T. Arghezi şi ale altor maestri ai scrisului românesc, ca tîlmăcitori.

În manuscrise autografe sînt expuse unele scrisori şi dedicaţii către persona-

lităţi din ţara noastră semnate. Între alţii de Paul Valéry, Marcel Proust, Benedetto Croce, Eugenio Montale, John Galsworthy, Thomas Mann etc., expresie a unor trairi şi prestigioase legături culturale din cele mai vechi timpuri şi pînă astăzi.

Expoziţia „Valori clasice ale literaturii universale în limba română” poate fi vizitată zilnic — în afară de luni — între orele 10 şi 18, în localul Muzeului din str. Fundaţiei nr. 4.

Cenacluri literare

Alexandru Emandi, Ana Lungu, Aura Niculescu-Sion, Ion Machidon, Nicolae Gh. Stoica, Mircea Calianu, Aurelia Taşomir, Petre Tipărescu, Orfansa Foca, Mihaela Pelicuda. În timpul verii, cenaclul „M. Eminescu” va organiza trei manifestări literare urmate de recitaluri de poezie patriotică. Au participat Al. Balaici, Sanda Diamantescu, Valentin Deşliu, Pan Vizirescu, Gh. Marinescu-Dinuzor, Dinu Ianculescu, Alex. Constantinescu, Valeria Deleanu, Constantin Stîhl-Boos, Ion Vlad, Maria Crişan, Ion C. Ştefan, Carmen Dinulescu, Const. Atanasie, Virgil Pavlu, Ştefan Cirstoiu, Iancu Carp, Vasile Virgiliu Mihăilescu, Despina Valjan, Lia Miculescu, Rodica Ciocărdel Teodorescu, Ion Potopiu.

● La Casa de cultură „Fr. Schiller”, din str. Băştiei nr. 15, s-a desfăşurat o seară literară sub genericul „Cel mari pentru cei mici”. Şi-au dat concursul Ion Larian Postolache, Nicolae Tărlungă, Petru Marinescu, Vasile Blendea, Sin Arion, Arcadie Donos, Florian Catafaleanu, Eugen Cojocaru, Silvia Ilieş, Val Lelescu, Vasile Mentzel, Costin Manea.

● La cea de-a 89-a şedinţă a cenaclului literar „Junimea” din Iaşi au citit versuri Dorel Istrate, Mariana Codruţ, Lucian Vasiliu. Au luat cuvîntul pe marginea lucrărilor prezentate Nichita Danilov, Neculai Chirica, Valeriu Gherghel, G. Mihaela, Mira Alexiu.

● La şedinţa de încheiere a activităţii primei părţi a anului în curs, în cadrul cenaclului literar „M. Eminescu” de la Casa de cultură a sectorului II al Capitalei s-a desfăşurat un recital de lirică patriotică la care au participat Valeriu Gorunescu, Petru Marinescu, Barbu

Din activitatea asociaţiilor scriitorilor Întîlniri cu cititorii

Bucureşti :

● Valeriu Răpeanu, Lucian Avramescu, Mircea Ionescu Quintus, la Biblioteca oraşenească din Slănic-Prahova ; Mihai Negulescu, Ioan Grigorescu, Corneliu Şerban, la clubul schelei petroliere Brazi, la întreprinderile „I Mai” şi „Dorobanţul”, la şcolile generale nr. 6 şi 21, din Ploieşti ; Ion Bănuţă şi Sergiu Nicolaescu, la Casa de cultură din Piteşti şi la liceul „Zinca Golescu” din Cimpulung-Muscel ; Irimie Străuţ, la şcolile generale nr. 5 din Bucureşti şi nr. 12 din Buzău, la Arhivele statului din Rm. Vilcea şi la Casa pionierilor şi şcolilor patriei din Deva ; Dorina Grăsoiu, Ion Oprean, Rodica Florea, la Casa de cultură din Tulcea ; Alexandru Ştefănescu şi Ion Beldeanu la Biblioteca municipală „M. Sadoveanu” din Bucureşti ;

AL Gheorghiu-Pogonesti, la centrul de librărie din Tirgoviste ; N. Rădulescu-Lemnar, la I.R.U.C. Ploieşti, la şcoala generală din Ţinţa, judeţul Prahova ; Virgil Carianopol, Dinu Ianculescu, Octav Sargeţiu, Petre Demetru Popescu, la liceul de construcţii nr. 15 şi la liceul de chimie nr. 5 Bucureşti ; Gabriel Iosif Chiuzbaian, Aristotel Pirvulescu, George Colfescu, Atanasie Nasta, Ionel Gologan, Carmen Iliescu, Cecilia Ionescu, Ioan Martie, Mara Milcovanu,

Costin Moraru, la întreprinderea CESAROM din Capitală ; Alexandru George, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, la Casa corpului didactic din Tirgoviste ; Haralamb Zineă, la casele de cultură din Tuşnad şi Miercurea-Cluj.

Cluj-Napoca :

● Petre Bucşa, Viorel Căcoveanu, Janky Bela, Teohar Mibadaş, Dan Rebreanu, Cornel Udrea, la

Întreprinderea de produse cosmetice „Farmec” din Cluj-Napoca.

Craiova :

● Ştefan Tunsoiu, Nicolae Petre Vrinceanu, Petre Ivancu, Maria Mitran, Lorena Păvălan, Ioana Fertu, Anton Moraru, Dan Minătaru, la liceul economic şi de drept administrativ, la şcoala generală nr. 29 şi la Asociaţia „Doljul literar” din Craiova.

Braşov :

● Nicolae Stoe, la şcoala generală nr. 6 din Braşov ; Ion Icu, Doru Munteanu, Vasile Oltean, Mircea Valer Stanciu, la Biblioteca judeţeană din Braşov.

Iaşi :

● Paul Balahur, Ion Constantinescu, Daniel Dimitriu, Vasile Constantinescu, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu, Mihai Ursachi, la Facultatea de filologie din Iaşi ; Mihai Drăgan, la liceul „G. Ibrăileanu” din Iaşi, „C. Hogaş” din Piatra Neamţ şi la Casa de cultură din municipiul „Gh. Gheorghiu-Dej”.

Timişoara :

● Mircea Şerbănescu, Marius Munteanu, Dorlan Grozdan, Nicolae Ţiriac, Gh. Andraşiu, Dorina Mărgineanu, Pavel Frotoman, Ion Iliescu, Mihai Fătu, Olimpia Berca, Nicolae Petrişor, la Biblioteca judeţeană Timiş şi la clubul minier din Ocna de fier, judeţul Caras-Severin.

SEMNAL

● Nicolae Manolescu — ARCA LUI NOE, Vol. II. Intitulat „Ionicul”, acest al doilea volum al eselui despre romanul românesc va fi urmat, anunţă autorul în „avertismentul”, de volumul trei: „Corinticul”. (Editura Minerva, seria „Momente şi sinteze”, 254 p., 7 lei).

● Eugenia Tudor Anton — PREŢUL SINGURĂŢĂŢII. Al doilea roman al prozatoarei, după „Caruselul” (1974). (Editura Cartea Românească, 336 p., 12,50 lei).

● Gavril Şedran — LAPIDARE. Versuri. Cuprinde ciclurile: „Eratice”, „Fanariote”, „Lapidare”. (Editura Cartea Românească, 54 p., 4,75 lei).

● N. D. Carpen — MOARTEA DELFINULUI ROMAN. Este cea de a cincea carte a autorului şi al doilea roman, după Fite vestejite, (1948); Urme şi poteci (1967); Pe urmele Mioriţei (1969); Nimeni nu rămîne singur (1977). (Editura Cartea Românească, 276 p., 8,50 lei).

LECTOR

■ ERATA : În articolul „Mitul însoţitor”, din nr. 23, pag. 9, col. I, rînd 8 în loc de „cîteva diamante ale producţiei epice”, se va citi : „cîteva dominante ale producţiei epice”.

Demnitatea scrisului

MESAJUL adresat Conferinței naționale a scriitorilor de secretar general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dă o înaltă apreciere creațiilor literare, contribuții importante la îmbogățirea patrimoniului cultural al poporului român, la elevarea vieții spirituale, la modelarea omului nou. O asemenea apreciere este echivalentă cu o judecată de valoare pozitivă asupra întregului front al creatorilor, care sînt investiți cu demnitatea de a oglindi în operele lor generala efervescență creatoare a Patriei socialiste, altoind, pe trunchiul viguros al tradițiilor culturale milenare, mlădițele noi ale modernității și sensibilității contemporane.

Odată mai mult este evident că un scriitor nu poate fi decît un spirit liber care se poate izbi de dogme înguste, de constrîngerile ale voinței sale de a se manifesta neliniștit în aria creației, în expresivitatea revoltei sale împotriva destinului advers, al propriei ființe, al patriei sau al umanității, împotriva a tot ce ar putea sili oamenii să se încovoie. Un scriitor neagă cu un superb spirit al neliniștii creatoare, al setei de a cerceta și de a cunoaște, limitarea orizontului uman, gîndind cu intensitate la transformarea profundă a formelor existenței, la metamorfozarea revoluționară a societății oamenilor. El se întreabă mereu, alături de oameni, în neliniștea sa perpetuă. Nu este mulțumit de răspunsurile pe care și le dă sau le primește, prin rezonanțe, de la universul înconjurător, a cărui „fibră sensibilă” vrea să fie, pendulînd între poli neliniștii, dar niciodată arta lui nu se află sub semnul negru al resemnării, niciodată nuanțele lucide ale pesimismului său nu sînt interferate de undele scepticismului dezamant. Neliniștea sa se răsfrînge în dorința de reinnoire, în voința de a recunoaște și de a transmite frumusețea și adevărul lumii, bucuria de a trăi aici pe pămînt și nu în îndepărtate, ipotetice ceruri.

THEODOR AMAN :
Pe malul lacului Herăstrău
(Din Expoziția deschisă la
Biblioteca Academiei)

UN scriitor, martor credincios al contemporaneității sale, trăiește cu intensitate în mijlocul unei lumi tinere, ridicîndu-se împotriva dogmatismului sacralizant, împotriva predicilor formal retorice, împotriva instrumentalizării — nu poate fi îndeajuns repetată această afirmație — cu voința fermă de a face să existe o concordanță deplină între etic și estetic.

Reprezentînd, în structurile ei de cristal, elevația conștiinței epocii și poporului căruia îi aparține, el caută să transfigureze istoria concretă în armonica fuziune care trebuie să existe între vocea sa unică și coralitatea întregii lumi. Investigator tenace al sufletului omenesc, creator al axelor de simetrie ale lumii, el vrea să edifice o operă a cărei finalitate este totdeauna umanistă, relevînd întearal adevărul, înscriind în paginile sale, dincolo de abstract și metaforic, mutațiile de experiențe istorice și culturale pe care le determină epoca. Pentru el arta este totdeauna o creație originală care poate să utilizeze cuceriri artistice anterioare, dar pecetluită cu propriul sigiliu, cu timbrul care are o vibrație unică, de neconfundat. Intransigența estetică, pasiunea etică, tensiunea înaltă în care trăiește orice experiență, cu care ia atitudine față de problematica spiritualității contemporane, pot impune pe scriitor ca pe un exemplar tipic al conștiinței de sine, de încredere în misiunea de gravă responsabilitate cu care a fost investit, de a fi modelator al mutațiilor condiției umane.

Starea etică poate determina întreaga finalitate a literaturii, arătînd că a fi contemporan este o lege estetică a scriitorilor, o adeziune plenară.

IN zilele noastre, scriitorii ridică luminoase construcții în care converg toate undele existențiale, încărcate de complexitatea faptelor în orice zonă a activității, o uriașă operă de transformare a lumii și a omului. Efortul acesta unanim pe vastele drumuri ale cercetării și cunoașterii de a fi un exponent integral al poporului este o altă caracteristică a unui scriitor a cărui concepție despre artă este echivalentă cu înalta sa voință de a transmite idei și mesaje generate de demnitatea unei asemenea ideologii. Pe aceste vaste drumuri ale cercetării și cunoașterii nu se pot ridica ziduri de separare și de opoziție între diferitele forme ale activității umane, nu se pot stabili ierarhii absurde de valori. Într-un univers dimensionat de libertate spirituală și de echitate se însumează toate energiile pentru marea operă comună.

Arta contemporană își are structurala semnificație în aderența sa osmotică la întreaga complexitate a prezentului în care, la înalte temperaturi, se modelează omul nou, făuritorul și stăpînul viitorului.

Literatura românească este una dintre cele mai originale și mai interesante din Europa. O declară voci autorizate ale culturii universale contemporane. Făuritorii unei asemenea literaturi nu pot fi decît deschiși unul către altul și în mod necesar solidari, servind aceleași idealuri ale spiritualității umaniste. Am crezut totdeauna în colaborarea intelectualilor de-a lungul istoriei pentru salvarea demnității umane. Deci, să fim totdeauna solidari în apărarea luminilor culturii și a propriei profesiuni, una dintre cele mai aspre și mai încărcate de responsabilitate din cite poate exercita omul dăruit.

Alexandru Balaci

Desen de M. H. Maxy, apărut în revista „Integral” nr. 3, din 1925

M. H. Maxy

PÎNĂ la sfîrșit — M. H. Maxy a dispărut acum un deceniu, la șaptezeci și șase de ani — a rămas tînăr. Era înalt și subțire. În privire, îi licărea întotdeauna o idee. În colțul drept al gurii, apărea deseori un zîmbet sarcastic și în același timp întrebător. Afirmația sau negația partenerului de discuție nu rămînea niciodată fără replică. Și, cu toate acestea, de multe ori am avut impresia că, în fond, Maxy conversa cu sine însuși, făcea să fie auzit dialogul său interior. Debutase ca pictor în 1918, la Iași, la sfîrșitul primului război mondial, în vremuri de răscruce pentru cultură și artă. El, cel format la școala lui Ressu, avea să devină, în puțini ani, unul din iconoclaștii picturii din România de atunci, unul din protagoniștii avangardei artei românești, a cărei contribuție la evoluția culturii noastre încă nu a fost măsurată la adevărata ei valoare.

Spirit agitat și complex, M. H. Maxy a fost și pictor, și director de reviste, și scenograf, și conducător al unui atelier de arte decorative. Nici condeiul nu l-a fost străin. Scriind despre expoziția organizată de „Contemporanul” în decembrie 1925 — la care au participat C. Brăncuși, Marcel Janco, Mihaela Pătrașcu, M. H. Maxy, Mattis Teutsch, Victor Brauner și numeroși reprezentanți ai artei moderne din Iugoslavia, Belgia, Ungaria, Italia, Cehoslovacia, U.R.S.S., Polonia, — pictorul Maxy afirma: „Arta timpului de față, limbă diplomatică a sforțărilor comune. Creația plastică (nu în marginile exactității pseudomateriale), vibrare creatoare din sensibilitatea nouă”.

În deceniul al treilea al secolului nostru și în începutul celui de al patrulea, atunci cînd revistele „Contemporanul”, „Punct”, „H. P.”, „Integral” tulburau cu îndrăzneala lor viața spirituală din România, incitînd la înnoire, Maxy a fost un artist activ pe toate planurile, al cărui dinamism era susținut de un autentic talent. Dacă despre Gheorghe Dinu-Stephan Roll, Sașa Pană a afirmat că a fost argintul viu al mișcării de avangardă în România, pe drept cuvînt s-ar putea spune același lucru și despre Maxy. Sînt sigur că prietenul meu Ghiță Dinu nu s-ar supăra și m-ar aproba.

Nu m-a surprins cînd l-am găsit pe Maxy în rîndurile Partidului Comunist Român. Nu se putea altfel. Cel ce căutase înnoirea în artă, cel ce asimilase cu repeziune noile mișcări revoluționare din plastica mondială, nu putea să nu se afle acolo unde se făurea revoluția în societate. În anii ce au urmat Eliberării, arta lui s-a maturizat, a căpătat profunzimea necesară noilor condiții istorice, dar idealurile artistice care l-au însuflețit tineretea nu l-au părăsit niciodată. Voia să fie mereu nou, să facă o pictură autentică, sinceră, să deschidă noi orizonturi pentru el și pentru cei mai tineri decît el. Deși a trecut prin cubism, constructivism, realism, Maxy a rămas întotdeauna credincios artistului din el, modulului lui specific de a privi și interpreta lumea cu mijloacele plasticii, ale picturii.

În acest veac marcat de mari valori în pictura românească, M. H. Maxy apare ca o personalitate artistică de frunte. Nu a făcut școală, dar a făcut pictură, artă.

Era un om înalt, subțire, cu zîmbet sarcastic și întrebător. A rămas tînăr pînă la șaptezeci și șase de ani.

George Macovescu

Programul de dezvoltare a literaturii din Republica Socialistă România pe următorii patru ani

■ Printre documentele dezbătute și aprobate în cadrul Conferinței naționale a scriitorilor se află și Programul de dezvoltare a literaturii din Republica Socialistă România pe următorii patru ani, program pe care îl publicăm mai jos :

TEMEI fundamental și de prim ordin al definirii unui program de dezvoltare a literaturii noastre pe următorii patru ani (1981—1985) ne vor fi Programul Partidului Comunist Român și indicațiile secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresate creatorilor de la înalta tribună a Congresului al XII-lea al partidului, a Congresului țăranimii și a Congresului sindicatelor, a adunării jubiliare consacrate aniversării partidului, precum și cu prilejul întîlnirilor de lucru pe care domnia-sa le-a avut cu scriitorii.

IDEOLOGIA Partidului Comunist Român este propria noastră ideologie; țelurile pe care le urmează Partidul Comunist Român pentru edificarea în România a societății socialiste multilaterale dezvoltate, bazată pe un spirit de largă democrație socialistă și înfăptuindu-se în numele unui profund umanism revoluționar, sint propriile noastre țeluri; principiile de politică internă și de politică externă, potrivit cărora România se afirmă azi cu autoritate în lume, pentru realizarea unei lumi mai bune și mai drepte, pentru promovarea în continuare a destinderii și pentru apărarea păcii, împotriva oricăror forme de degradare a umanității și împotriva oricăror forme de dominație imperialistă, pentru afirmarea pe toate continentele a justiției sociale și pentru cimentarea dreptului la libertate și la independență națională sint propriile noastre principii; omul, în sfîrșit, în beneficiul cărui sint solicitate toate cîștigurile științei și ale progresului, va constitui și pe mai departe subiectul principal al propriei noastre cercetări și reflectări literare, căutînd în realitatea României socialiste modelul omului nou.

DEZVOLTAREA literaturii pe următorii patru ani trebuie considerată în cadrul procesului de continuă maturizare care a dus la apariția a numeroase valori certe — în poezie și proză, în dramaturgie și literatură pentru copii și tineret, în critică și istorie literară, în traduceri din literatura universală și în traduceri din literatura română în limbi de largă circulație. Rămînd credincioasă tradițiilor sale democratice de secole, literatura anilor ce vin trebuie să se conjuge cu imperativul timpului nostru într-un sistem de legități prin care să se influențeze reciproc, astfel încît opera de artă să realizeze sinteza necesară între ideologie și literatură, între politic și literatură, între social și literatură, între uman și literatură. Oglîndu-se în trecutul istoric glorios al poporului nostru și ogîndu-se a adevărilor vieții de azi, literatura este menită să fie și purtătoare de mesaje, pentru timpul viitor, al acelor valori cărora numai socialismul le asigură perenitatea.

ADEVĂR incontestabil este că societatea socialistă multilateral dezvoltată se realizează prin muncă susținută și front unitar, prin știință înaltă și conștiință revoluționară, cu oameni noi care promovează în toate împrejurările vieții etica și echitatea socialistă. Ţelul suprem al edificării socialiste este, neîndoind, fertizarea omului, desăvîșirea personalității sale. De aceea, concomitent cu grija partidului și a statului nostru pentru creșterea permanentă a nivelului de trai material al poporului, un interes egal se manifestă pentru creșterea gradului său de instruire și de educare, pentru lărgirea orizontului său cultural de cunoaștere, pentru satisfacerea cerințelor sale de bine și de frumos, de adevăr și de progres. În acest amplu și complex proces revoluționar, literatura noastră ca factor esențial de reflectare adecvată a realității, de modelare a conștiinței umane, fără deosebire de limba în care este scrisă, a jucat și trebuie să joace tot mai mult un rol deosebit însemnat. Literatura noastră umanist-socialistă, urmînd exemplul revoluționar înnoitor al partidului, trebuie să se manifeste și în continuare ca

factor activ în transformarea revoluționară a societății, în perfecționarea morală a omului, pentru ca aceeași cutezătoare gîndire partinică să pătrundă și în conținutul celor mai bune lucrări literare, inspirate din realitatea atît de fecundă a epocii pe care o trăim, pentru ca bogăția și frumusețea literaturii noastre, valoarea ei intrinsecă, să ogîndească la un înalt nivel ideologic și artistic bogăția și frumusețea vieții pe care o construiește poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român.

SÎNT 16 ani de cînd în România Socialistă, prin hotărîrile Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român și prin măsurile promovate de secretarul său general, s-a statornicit un climat spiritual de efervescență creatoare, s-a recunoscut pe deplin statutul atît de specific al actului de creație, s-a asigurat scriitorului (fie el român sau aparținînd naționalităților conlocuitoare) dreptul de a fi el însuși, de a cunoaște adevărul și de a-l exprima în stilul său propriu, în limba sa maternă. Nu mai există acum teme fetișizate sau incriminate, sfera de creație s-a extins pînă la cele mai largi granițe ale existenței. S-au prăbușit dogmele atît de păgubitoare pentru o literatură fidelă societății pe care o exprimă. Nimic din ceea ce aparține omeneșului și duratei omeneșului nu mai este și nu trebuie să mai fie alături de preocupările literaturii noastre. Scriitorii sint conștienți că este meritul secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi determinat acest climat intelectual și moral în care au putut și pot să înflorească cele mai diverse talente, cele mai varii mijloace de expresie. Într-un asemenea climat — umanist, generos, obligația scriitorilor este de a înfățișa obiectiv realitatea de pe pozițiile concepției materialist-dialectice și istorice despre lume, fără s-o poleiască și fără s-o denigreze. Într-un asemenea climat în care s-au putut afirma forțele creatoare ale scriitorilor români, maghiari, germani, sirbi, ucraineni, slovaci și de limbă idis, ciți se manifestă azi în România socialistă, literatura noastră, prin cele mai valoroase lucrări ale sale, se sincronează, de asemenea, armonios cu tot ce se realizează mai bun în literatura universală, aducîndu-și astfel contribuția originală la patrimoniul de valori al umanității. Un asemenea drum fructuos, constituînd certitudinile ferme pentru continuitatea procesului de dezvoltare a literaturii, trebuie urmat și pe durata anilor ce vin, cu hotărîre și cu dorința de depășire, în vederea realizării unei noi calități în evoluția literelor din Republica Socialistă România.

În spiritul documentelor de partid și în lumina indicațiilor secretarului general al partidului, care ne călăuzesc permanent munca și gîndirea creatoare, Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România cheamă pe toți creatorii de literatură din țara noastră să-și desfășoare activitatea literară pe următoarele coordonate :

a) Scriitorii să-și consacre energiile creatoare, talentul și măiestria artistică făuririi unor opere literare cu un profund caracter umanist și revoluționar, care să răspundă convingător cerințelor și năzuințelor poporului nostru, maselor de oameni ai muncii de la oraș și de la sat. Este nevoie de o literatură care să contribuie tot mai mult la ridicarea nivelului ideologic și cultural al constructorilor noii societăți, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste. Sint așteptate opere în care oamenii muncii să se recunoască drept eroi principali, cu frîmintările și idealurile lor, cu propria lor viață, în care istoria glorioasă a poporului nostru să fie redată cu deplină strălucire, luminată de concepția revoluționară despre lume.

b) Situată ferm pe pozițiile revoluționare ale socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, literatura noastră este parte integrantă a procesului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate în România. Literaturii îi revine înalta îndatorire de a milita pentru promovarea noului socialist, împotriva a ceea ce este vechi și perimat, sprijinînd astfel mersul înainte al societății, al patriei noastre. Literatura noastră se angajează ferm să combată concepțiile înapoiate, retrograde, antiumaniste, mentalitățile moștenite de la vechea societate, orice fenomene care pot duce la degradarea omului, la ultragiurea demnității sale.

c) Literatura noastră are înalta misiune de a păstra neîntințat specificul național al culturii române, realizat de-a lungul veacurilor prin inteligența și strădania

colectivă a poporului, prin opera marilor săi clasici. Luptînd pentru libertate și dreptate socială, pentru păstrarea ființei naționale, poporul nostru a făcut prin timp valori artistice nepieritoare, care se constituie drept exemple stimulatoare pentru toți creatorii de literatură. Scriitorii sint conștienți că opere de artă durabile, în stare să înfrunte timpul, se pot realiza numai prin legătura strînsă cu poporul și cu patria noastră, cu idealurile cele mai înalte ale întregii umanități.

d) Scriitorii sint chemați să se inspire din eroica noastră istorie națională, să reinvie cu vigoare acele momente pilduitoare din lupta maselor populare, a clasei muncitoare, a conducătorilor acestor lupte, pentru libertate și dreptate socială, pentru democrație și progres, pentru apărarea integrității României și pentru demnitatea ei în lume. Sintem datori să restituim generațiilor de azi și de mîine imaginea fidelă a evenimentelor din trecut, în spiritul adevărului și al concepției științifice a partidului nostru.

e) Dînd noi expresii marilor diversități tematice și stilistice care o caracterizează, literatura este chemată să abordeze deschis toate aspectele vieții din societatea noastră, cu luminile și umbrele ei, cu contradicțiile sale specifice. Sint necesare opere care să însuflețească oamenii în acțiunea de edificare a României noi, socialiste, să dea o perspectivă clară viitorului comunist spre care națiunea noastră înaintează neabătut.

f) Exponenți al umanismului socialist, scriitorii sint chemați să promoveze în opera lor înalte idealuri morale, spiritul revoluționar al clasei muncitoare, principiile eticii și echității socialiste, să combată cu fermitate curentele de idei retrograde, tot ceea ce ar putea polua viața spirituală a oamenilor muncii din patria noastră.

g) Manifestîndu-și plin personalitatea creatoare, scriitorii sint chemați să abordeze stiluri și modalități de expresie cit mai variate, în spiritul continuității, al relației dialectice dintre tradiție și inovație, adăugînd noi valori spirituale și culturale societății socialiste, limbii naționale, frumuseții acesteia.

h) Scriitorii din rîndul naționalităților conlocuitoare își vor concentra eforturile creatoare în reflectarea, cit mai profundă și complexă, a devenirii și formării universului etic al contemporanilor, a conturării și redimensionării noulor relații interumane, a dezvoltării personalității omului în condițiile proprii României socialiste. Potrivit specificului și tradițiilor acestor literaturi, scriitorii respectivi se vor strădui să continue, în spiritul prezentului și respectînd în același timp adevărul istoric, evocarea trecutului naționalităților cărora aparțin, relevînd aspectele frăției cu poporul român, în lupta lor pentru libertate și dreptate socială, pentru democrație și socialism, pe pămîntul patriei comune. Se întrevide o dezvoltare armonioasă a acestor literaturi, caracterul lor articulată, prin înflorirea tuturor genurilor literare, prin împărtășirea experienței și măiestriei artistice a scriitorilor maturi către mai tinerii lor colegi debutanți, ceea ce va duce implicit la îmbogățirea patrimoniului cultural al întregii țări. Atmosfera unei vieți literare sănătoase, activitatea ritmică și bine organizată a vieții editoriale vor avea o înfrînire stimulatoare și asupra scriitorilor din rîndul naționalităților conlocuitoare.

i) În cadrul lărgirii democrației socialiste, scriitorii au datoria să se manifeste tot mai activ, să participe și mai ferm la activitatea politico-socială ce se desfășoară azi în România, să dezvolte legăturile cu oamenii muncii, să aprofundeze cunoașterea realității timpului nostru.

j) Scriitorii sint chemați să participe și mai intens la activitatea social-politică clocoțitoare care se desfășoară în țara noastră, în cadrul rolului tot mai înalt pe care-l îndeplinește întregul nostru popor în elaborarea deciziilor privitoare la mersul nostru continuu înainte, în conducerea societății, în frunte cu clasa muncitoare, sub îndrumarea partidului ei revoluționar. În cadrul larg al Frontului Democrației și Unității Socialiste, fiecare scriitor trebuie să se manifeste ca reprezentant al culturii noi. Înaintate, să militeze pentru creșterea conștiinței tuturor cetățenilor patriei.

k) Întreaga noastră literatură este necesar să se angajeze mai viguros în marea confruntare pe plan internațional între forțele progresului și forțele reacțiunii, să participe la lupta împotriva imperialismului, a colonialismului și neocolonialismului, împotriva ideologiei retrograde a lumii capitaliste contemporane. Le revine scriitorilor nobila îndatorire de a participa, prin creația și activitățile lor, la lupta închinată apărării păcii, libertății, independenței popoarelor, înfăptuirii dreptății și

echității sociale, făuririi unei vieți mai bune și mai drepte în lume.

7

CONFERINȚA națională a scriitorilor cheamă Consiliul Uniunii Scriitorilor, Biroul său, comitetele Asociațiilor de scriitori, precum și conducerea editurilor de beletristică și ale revistelor editate de Uniunea Scriitorilor să-și asume răspunderea obiectivelor din acest program, să se mobilizeze de asemenea pentru înfăptuirea următoarelor sarcini :

a) Elaborarea unui plan de activități cu privire la cunoașterea nemijlocită a vieții și a muncii poporului nostru, cu privire la stimularea tuturor energiilor creatoare, din rîndurile scriitorilor, în îndeplinirea acestui program și pentru realizarea unor lucrări profund veridice, inspirate din realitatea socialistă, fidele cu aspirațiile conștiinței omului nou din societatea noastră.

b) Toți cei care lucrează în domeniul literaturii sint chemați să pună accentul pe calitate muncii lor, pe exigență, pe valoarea ideologică și artistică a operei literare, a creării unor opere capabile să dăinuie, să îmbogățescă în mod real patrimoniul culturii noastre socialiste.

c) Trebuie să se intensifice activitatea pentru asigurarea condițiilor ca literatura noastră să fie mai bine cunoscută în străinătate, în cadrul schimburilor culturale, pe bază de reciprocitate, cu celelalte țări ale lumii.

d) Acțiunea de îndrumare a cenaclurilor și cercurilor literare din unități economice sau așezăminte culturale, ca și a celor din școli, universități și unități militare, va căpăta o pondere tot mai mare în viața Uniunii și a Asociațiilor de scriitori. Prin scriitorii care le conduc și prin mijloacele de propagandă specifice Uniunii, ele trebuie să fie ajutate să promoveze o literatură valoroasă din toate punctele de vedere, să contribuie la afirmarea a cit mai multe talente din mijlocul oamenilor muncii.

e) Se va milita pentru desfășurarea unor largi contacte ale scriitorilor din România cu creatorii de artă din toate țările, participîndu-se activ la viața culturală internațională, la circulația valorilor artistice autentice, înaintate, cu caracter profund progresist, care servesc omului și prieteniei dintre popoare, cauzei destinderii și păcii.

f) Va fi cultivat acel spirit de exigență care să descurajeze apariția unor lucrări literare slabe ca valoare artistică sau insuficient legate de realitățile noastre, de viața poporului, atît în ceea ce privește tematica societății socialiste contemporane, cit și trecutul istoric al poporului român.

g) O deosebită atenție trebuie acordată valorificării, în spirit critic științific, a moștenirii noastre literare, respingînd tendințele de subapreciere și de prelucrare fără discernămint ideologic.

h) Consiliul Uniunii și Biroul său, comitetele de conducere ale Asociațiilor, conducerea publicațiilor editate de Uniune, toți scriitorii se vor preocupa de eliminarea din viața literară a oricăror polemici mărunte, neprincipiale, care nu vizează operele de artă, problemele de fond ale literaturii și care degenerază în atacuri la persoană, ducînd la dezbinarea scriitorilor, la îndepărtarea lor de sarcinile ce le revin ca scriitori-cetățeni. Organismele de conducere ale Uniunii și ale Asociațiilor sint chemate să ia măsuri pentru a preîntîmpina orice stări de lucruri negative, menite să ducă la discordanțe între scriitorii și care prejudicînză buna desfășurare a vieții literare, relațiile dintre membrii Uniunii.

i) Consiliul Uniunii Scriitorilor va lua măsuri ca organismele de conducere ale Uniunii, ale Asociațiilor, ca și Editura „Cartea Românească” și revistele literare ale Uniunii, celelalte publicații și edituri în care activează scriitorii, să stîlcească pe dreptate și corespunzător atît principiile și normele societății noastre, cit și legile țării, interesele generale ale dezvoltării literaturii, ale unirii tuturor creatorilor în scopul înfloririi și îmbogățirii continue a culturii noastre socialiste.

j) Se vor organiza colocvii, simpozioane, mese rotunde, care vor pune periodic în dezbatere problemele centrale ale dezvoltării creației noastre literare, problemele ideologice, estetice și etice ale obștii scriitoricești, o atenție deosebită acordîndu-se comemorării și aniversării evenimentelor politice ale țării, marilor personalități ale culturii.

k) Asociațiile de scriitori și secțiile pe genuri literare de creație, acolo unde acestea ființează, vor acționa în direcția îndrumării ideologice și politice a membrilor lor, pentru lichidarea lipsurilor manifestate, pentru organizarea unei activități intense, sistematice, politice și obștești a scriitorilor, pentru orientarea justă, sănătoasă, a activității lor de creație.

CONFERINȚA națională a scriitorilor din Republica Socialistă România își exprimă convingerea că adoptarea și îndeplinirea acestui program, cu înalt spirit de răspundere și cu fermă conștiință revoluționară, potrivit istoricelor hotărîri ale Congresului al XII-lea, va duce la realizarea unei noi calități în munca de creație, astfel încît și literatura să se înscrie în vasta activitate desfășurată de întregul nostru popor pentru propășirea societății socialiste românești.

Permanența calității

CRITICUL care își asumă îndatorirea de a urmări fenomenul curent al literaturii române de astăzi este încercat de un sentiment pe care nu îl avea în urmă cu câțiva ani. A fi vorbit atunci despre **anul romanului, anul poeziei sau anul criticii** ar fi însemnat să te referi la perioade de timp către care se situau — să spunem lucrurilor pe nume — alte perioade destul de însemnate în care o producție medie și uneori de-a dreptul mediocră dădea tonul, reprezentând centrul de greutate și modela public. Ceea ce s-a întâmplat în ultimii patru ani a fost tocmai transformarea excepției în regulă. Mă grăbesc să precizez faptul că nu fiecare carte apărută în acest răstimp a fost o carte „de excepție”, cum se spune în mod obișnuit, dar ponderea literaturii, direcția dezvoltării ei, influența asupra publicului o au cărțile de valoare și că un an „al romanului”, „al poeziei”, „al criticii” nu mai reprezintă o apariție efemeră, ci noțiunile acestea s-au transformat într-o permanență. Mai precis, sub ochii noștri am asistat la ceea ce putem numi **permanența calității**, care, după opinia mea, constituie esența literaturii române de astăzi, caracteristica ei definitorie.

Fără îndoială, așa cum președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a arătat în Mesajul trimis recentei Conferințe a scriitorilor, această nouă structură calitativă a literaturii române s-a realizat în cadrul mai larg al progresului întregii noastre culturi. Deprins să privească fenomenul spiritual nu în compartimentarea sa mărunțică, ci în esența sa, în ceea ce are definitoriu pentru întreaga arie culturală românească, nu voi putea omite faptul că dacă literatura scrisă a avut în anii din urmă asemenea spectaculoase apariții, același fenomen s-a petrecut în teatrul românesc, pe țărimul artelor plastice, al creației muzicale: că nu numai literatura propriu-zisă a atins asemenea cote ale calității, ci și opera de restituire a valorilor noastre naționale, și să ne gândim că în acești patru ani au intrat în circuitul public, fiind întâmpinate așa cum se cuvine și așezate la locul de cinste ne care îl merită cu prisosință, opere de Mircea Eliade, Nicolae Carotjan, Gheorghe I. Brătianu, G.M. Cantacuzino, că au apărut numeroase și excelente ediții critice sau serii de documente literare, fără de care o istorie științifică a culturii românești nu se poate concepe. Să nu uităm că în aceeași perioadă s-au tradus opere fundamentale ale culturii universale și, ceea ce mi se pare într-adevăr remarcabil, că în circuitul larg au intrat opere ale marilor gânditori, esteticieni, critici și istorici de artă din toate timpurile până la cei contemporani nouă.

Cuvinte de laudă și pentru opera de cultură pe care a făcut-o în ultimii ani radio-televiziunea română prin emisiunile sale literare, teatrale și muzicale, nu numai numeroase și diverse, dar și de o calitate remarcabilă în ceea ce privește marea parte a lor. Despre fiecare am putea spune mult și, bineînțeles, dezideratele noastre nu ar fi deloc puțin dacă ne-am opri mai îndepărtat asupra fiecăruia din aceste domenii.

CEEA ce denotă existența unui climat propice creației, care s-a fructificat în opere, ce s-a câștigat, după opinia mea, în acești ani pe țărimul beletristicii? În primul rând literatura — proza, poezia, dramaturgia — a trecut de la stadiul reflectării la cel al implicării, de la fotografia mediului la relevarea proceselor de conștiință, de la narare la dezbateri. Literatura nu a mai produs doar cărți care ne vorbeau despre o epocă, romane sau piese de teatru care ne emoționează și care formează adevărate curente de opinie, cărți care nu furnizează doar subiecte de discuție între oameni de profesii diferite, cum spunea odată Liviu Rebreanu, ci produc adevărate procese de conștiință, îi așează pe oameni în fața propriei lor condiții. O literatură nu numai a confruntării individuale, a căutării unor răspunsuri — cum proce-

THEODOR AMAN: *Horă*
(Din Expoziția deschisă la Biblioteca Academiei)

da eroina lui I.A. Bassarabescu din schița „Pe drezină” — ci o literatură în care omul se regăsește ca **ins social**.

Mutația pe care literatura noastră a produs-o în acești ani este de la publicul consumator de literatură, la publicul care o apreciază pentru valorile ei umane, pentru perspectiva ei filosofică, pentru răspunderea socială asumată, pentru curajul de a merge spre esența fenomenelor sociale și umane. Am mai avut ocazia să o spun: cifrele în materie de artă sînt și primordiale. Ne bucurăm că romanele, volumele de lectură avizată, nici cel puțin instantaneu în zeci de mii de exemplare, ne bucurăm și mai mult cînd orășe care practic nu existau pînă acum cinci-șase ani pe harta „difuzării” cărții numără astăzi un potențial de lectori avizati, nici cel puțin bănuți atunci. E o realitate pe care nimeni nu o poate nega. Dar, în același timp, cifra mare reprezintă arma prin care mediocritatea agresivă, impostura care nu cunoaște scrupulele drepturii de cetate în literatură, vrea să se impună cu orice preț, să-și creeze un statut privilegiat, să revindă noi cărți. Nu este hazardat să afirm aici: critica, editorii, cei care într-un fel sau altul răspund de destinele culturii noastre au ajuns să se teamă de cei care și-au făcut din numărul mare de spectatori sau cititori un berbec pentru a demola orice rezistență. Critica se teme de insulte, calomnie, se teme de urmările unui gest ferm, de acel „în lături” maioreșcian care ar trebui spus mai des. Nu pentru a provoca senzație și scandal, nu pentru a atîta o galerie dornică de spectacole sanguinare, ci pentru a deschide căile marii literaturi, pentru a nu returna cu nici un chip un proces de maturizare și elevare ce se desfășoară acum, aici, la noi.

Mesajul pe care președintele țării ni l-a adresat este axat pe această coordonată a calității, ideea revenind ca un superb leitmotiv. Dar calitatea nu se impune de la sine; ea reprezintă un proces îndelung de acumulare; ea este amenințată de expresiile prostului gust care se afirmă cu perseverență și agresivitate. Un public se câștigă greu, foarte greu, și se poate pierde ușor. El știe cum să aprecieze literatura bună dar, cum s-a întâmplat și se va întâmpla oriunde și oriunde, el se și înșală. Depinde de noi să stim să-i cultivăm însușirile cele mai pretioase și să facem ca această permanență a calității să nu fie doar amintirea acestor patru ani, ci destinația culturii românești.

Valeriu Răpeanu

Festivalul național „Cîntarea României”

Politic și artistic

DUPĂ doi ani de la gongul final al celei de a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României”, după doi ani de căutări mai mult sau mai puțin fructuoase, de experiențe care s-au tradus în zeci de spectacole — unele aplaudate chiar de colectivele de muncitori din întreprinderi, altele rămase un fel de eşantioane de laborator pentru „uzul” diferitelor juri — cele mai bune brigăzi artistice s-au reîntîlnit pe scena noli ediții a festivalului; s-au reîntîlnit pentru a stabili, desigur, pe cei mai buni în acest gen artistic, care în anii din urmă se bucură de o atenție deosebită, dar și pentru a-și oferi posibilitatea unei practice și nemijlocite treceri în revistă, a unui schimb de experiență mai mult decît profitabil pentru toți cei interesați.

Rezultatele de ansamblu sînt, fără îndoială, îmbucurătoare. Dincolo de inerentele neîmpliniri, care sînt mai mult de aglomerarea finală cu destul de multe colective promovate după criteriile caritabile și nicecum artistice, de această dată brigăzile artistice au fost la înălțime. Ele au demonstrat vitalitatea acestui gen artistic eminent politic, revind odată mai mult marelui adevăr că diversivniile revuistice, „balonașele” multicolore, paletete și confetiile de carnaval, care pot fura pentru moment ochiul, nu înlocuiesc în nici un caz substanța politică a brigăzii; aceasta viețuiește numai în măsura în care încearcă să folosească ascuțitul ironiei și tălășul satirei pentru străpungerea inertțiilor. Momentele „de vîrf” ale finalei, secvențele antologice (care ar merita preluate de televiziune pentru a agrementa emisiunile sale distractive) sînt identificabile tocmai în această zonă de preocupări.

S-a înțeles astfel că spiritul ofensiv, abordarea curajoasă a tuturor aspectelor actualității, desființarea tabu-urilor critice constituie reguli de aur ale genului, că unitatea de măsură pentru actualitatea brigăzii este nu trimestrul sau luna, ci săptămîna, sau chiar ziua. Revelatoare în acest sens a apărut brigada întreprinderii de autoturisme Pitești care, în timp, și-a accentuat caracterul agitatoric, renunțînd treptat la balastul glumelor gratuite sau

al conferințelor versificate, devenind un colectiv care gîndește artistic și eminent politic, abordînd în același timp politicul numai cu mijloacele expresive ale artisticului. Brigada pitestească a probat convingător că de promptă trebuie să fie reacția la impactul actualității: unul din cele mai aplaudate cuplete din spectacol a fost consacrat unor stringente probleme de producție (risipă, rebuturi, calitate slabă) puse în relație directă cu dorința unora de a intra, indiferent cum, în posesia unor beneficii. Cupletul fusese elaborat ca un reflex nemijlocit al criticilor și observațiilor cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul Consiliilor oamenilor muncii și inclus cu promptitudine în spectacolul amintit.

Succesul deosebit de public pe care l-au înregistrat și de această dată brigăzile — aplauze la scenă deschisă, săli pline pînă la ore tîrziu din noapte — își găsește explicația și într-o altă trăsătură specifică, accentuată pe parcursul acestei ediții a festivalului: formularea criticilor de pe poziția beneficiarului, a cetățeanului, a marelui public, chiar dacă — în acest caz — bisturiul satirei diseca fără milă neajunsuri sau nereguli ale instituției pe care, de fapt, o reprezenta brigada. Exemplu tipic în acest sens a apărut colectivul — de acum „clasic” al genului — al întreprinderii de transport București Spectacolul — gîndit sub forma unei anchete printre milioanele de călători bucureșteni — se remarcă prin aciditate și virulență critică la adresa neîmplinirilor care mai grevează activitatea solicitatei instituții din Capitală. Remarcabilă sub raport artistic, cu interesante soluții scenice, brigada I.T.B.-Iștilor trăiește însă mai ales prin sinceritatea autoanalizei, prin matura și exigenta radiografie a unor stări de fapt, radiografie făcută în numele opiniei publice.

Exemplul nu este singular. Recolta — destul de bogată — atestă o din ce în ce mai nuanțată înțelegere a rosturilor politice ale brigăzii artistice. Și chiar dacă nu peste tot se vedește că această înțelegere a ajuns la o rodnică împlinire, că s-a depășit stadiul de criticism îngust și... versificat, pe ansamblu, momentul 1981 al

brigăzilor artistice poate fi marcat ca pozitiv.

Dar, cum spuneam, avalanșa de colective artistice promovate în etapele superioare permit și relevarea unor minuscule, care — de ce să nu recunoaștem — sînt cunoscute nu de ieri, de azi, necunoscute, însă, să fie evitate, cu toate strădanțiile depuse de-a lungul ultimilor ani.

Din lista destul de cuprinzătoare a acestora le-am amintit pe cele a căror proliferare poate conduce la degradarea mesajului brigăzilor, la „înțoșarea” sa — cu efecte nedorite pe planul aderenței publicului la spectacolul de brigadă. Sînt încă multe colective care se mulțumesc să adopte o foarte principală poziție critică, să critice ferm anumite lipsuri, rămîind însă la tonul sec, oficial al unui paragraf de dare de seamă. Metafora scenică, transfigurarea artistică lipsesc aproape total, tîindu-se astfel punctele de legătură cu sensibilitatea publicului spectator (Spitalul județean Ploiești, întreprinderea de utilaj chimic Ploiești). Aceleași consecințe pot alimenta și mai vechi meteahnă a șablonizării mesajului pozitiv, a tonului didacticist pe care îl îmbracă de multe ori secvențele ce își propun să elogieze succesele colectivelor de oameni ai muncii. În aceste situații, fantezia autorilor seacă, inventivitatea dispărește brusc, iar ceea ce ar trebui să fie mobilizator, generos, devine tern, plat, neinteresant (căminul cultural Zagon — Covasna, întreprinderea „Romlux”, Tîrgoviște).

Nu în ultimul rînd trebuie amintită și tendința excesiv criticistă a unor colective care, în căutarea unor subiecte „soc”, descoperă „aspecte negative” acolo unde, de fapt, viața își împletește firele sale obișnuite, și mai albe și mai negre (mă gîndesc, de pildă, la brigada C.A.P. Găvesni — Giurgiu care își îndreaptă necruțătorul tir critic asupra... numărului mare de cîini din comună).

Odată cu încheierea noii ediții a festivalului se vor putea aprecia — pe o solidă bază documentară — direcțiile către care evoluează în prezent aceste colective artistice. Cert este însă, de pe acum, că democrația muncitorească își consolidează acest original mijloc de manifestare cu o puternică eficiență socială. Brigăzile artistice (cele mai multe dintre ele) înțelegîndu-și adevărata menire: nu o prezentă formală protocolară, ci una activă, politică, de eficace și prompt instrument civic, în spiritul generoaselor idei care le-au dat naștere cu mai bine de trei decenii în urmă.

Radu Constantinescu

LIMBA NOASTRĂ

Româna ca „limbă-țintă”

● Paralel cu o regretabilă scădere a interesului față de limbile străine, constatăm că, în ultimul timp, se acordă o lăudabilă atenție elaborării unor metode științifice de predare a limbii române ca limbă-țintă (fr. *langue-cible*), deci care se învață de către străini. În ceea ce ne privește, avem convingerea că, în procesul de însușire a unei noi limbi, trei sînt factorii care joacă un rol hotărîtor, și anume: **talentul sau ușurința înnașcută pentru limbile străine, însușirea acestora încă din copilărie** (deci la vîrsta de maximă receptivitate) și, în sfîrșit, **contactul direct, intens și de cît mai lungă durată cu vorbitorii nativi ai limbii pe care dorești să ți-o însușești**. Lipsa unuia dintre acești factori și mai ales a tuturor nu poate fi decît parțial suplinită de „măiestria didactică” a profesorului și de procedeele pe care acesta le folosește în cursul predării.

La întrebarea: Care este cea mai „eficientă” metodă de predare a unei limbi străine adulților? încearcă să răspundă Gheorghe Docă într-o recentă și foarte solidă lucrare intitulată: **Analyse psycholinguistique des erreurs fautes lors de l'apprentissage d'une langue étrangère** (București, Editura Academiei R.S.R., 1981). La baza acestei lucrări (care se difuzează și în Franța, intrucit e o coeditare) stă teza de doctorat a autorului realizată sub conducerea profesoarei Tatiana Slama-Cazacu și intitulată: **Interferențe lingvistice în învățarea limbii române de către vorbitori cu limba maternă franceză** (București, 1977). În forma ei ultimă lucrarea prezentată aici se întemeiază pe îndelungate și riguroase studii experimentale, în care au fost cuprinși numeroși vorbitori de limbă franceză, mai precis studenții și cadre didactice care învață românește în cadrul universităților: Paris III (Sorbonne Nouvelle), Paris IV (Sorbonne), Toulouse, Montpellier, Aix-en-Provence, Avignon, Lyon și Saint-Etienne. Deși este, în esență, o cercetare de lingvistică aplicată, cartea lui Gheorghe Docă prezintă și un real interes teoretic și metodologic pentru domeniul moderne de cercetare cum sînt, desigur, **lingvistica contrastivă și învățarea limbilor în general**. Scopul imediat al acestei lucrări rămîne însă analiza erorilor care apar în cursul învățării limbii române de către vorbitori cu o anumită limbă maternă (în cazul de față franceza, considerată ca limbă-bază).

Analiza marelui număr de erori săvîrșite de vorbitorii amintiți se face în amplul capitol al IV-lea (p. 53-111), care ni se pare cel mai instructiv și mai original din întreaga lucrare. Mai mult decît oriunde, se vede aici cît de numeroase și de variate sînt dificultățile reale pe care le prezintă româna ca limbă străină în special în domeniul **morfologiei și al vocabularului**. Ierarhia dificultăților stabilită de autor este convingătoare tocmai pentru că se întemeiază pe un mare număr de fapte (adică de erori), dintre care cele mai multe sînt inedite în literatura de specialitate. Intrucit **sistemul ierarhic de erori** (elaborat prin prelucrarea statistică a datelor) stabilește o **ierarhie a dificultăților** de învățare a limbii române, el va putea fi utilizat în redactarea manualelor și a culegerilor de exerciții destinate străinilor. Demn de subliniat este și faptul că autorul nu se mulțumește cu simpla semnalare a erorilor, ci le clasifică după diferite criterii, insistînd asupra **mecanismelor psiholingvistice** ale greșelilor înregistrate. Dealtfel, după cum arată însuși titlul lucrării lui Gh. Docă, problema învățării limbii române de către străini este abordată **psiholingvistic**, intrucit însușirea oricărei limbi-țintă, deci și a românei, e un proces individual, așadar determinat de particularitățile psihice ale individului. Deși subliniază și chiar demonstrează limitele lingvisticii contrastive în domeniul predării limbilor străine, autorul recunoaște totuși că lucrarea sa se definește ca o **cercetare de tip contrastiv realizată însă printr-o abordare psiholingvistică**. Punînd accentul pe factorii psiholingvistici care influențează efectiv procesul de predare-învățare (contactul dintre limba-bază și limba-țintă, scopul învățării, cunoștințele anterioare ale celui care învață, motivația lui etc.), cartea lui Gheorghe Docă reprezintă o ilustrare a funcției revitalizatoare pe care o poate avea perspectiva psiholingvistică în abordarea domeniului de predare și de învățare a limbilor străine, deci și al românei ca „limbă-țintă”.

Theodor Hristea

Ștefan POPESCU

Neîncetat

Nu înceta. Să nu încetăm
ca iar să începem.
E mult mai greu începutul ;
e ca o întoarcere de prisos.
(Chiar poate e întoarcere.
Întoarcere după o mare plecare.
Mare de din demult,
mare de uitare.)

Nu risipiți începuturile
— sint copiii noștri de spaimă —
înfășați în ceața îndoielilor
care ne îngaimă, ne-ngaimă...

Adormire

De vei ațipi, n-ai să te mai trezești.
Teme-te de adormire.
În ea te-ai risipi,
fără să te mai poți în Fire-aduna,
în neștire curgi, prăvălire buiacă
în tine și în oricum.

Cine să se mai mire, să te ierte,
să te iubească, să te gonească ?
Cine să se mai îndure, să te fure
din odihna cea mare ?

Numai din osteneală ai mîngiere.
Nu ațipi. Nu va mai fi poate cineva
care să te trezească,
de n-ai mai fi nici oarecînd.

Aripi

Uneori sintem numai aripi,
dar atunci, cu cit mai arar,
irumpem din toate strinsorile.

Aripi într-una :
suflet, gînd de necuprins.

Numai uneori sintem aripi.

Vrednica îndoială

Credeam și mi-era bine ;
mă îndoiesc și tremur.

Cînd te îndoiești,
arcu încordat scapă săgeata.
Arcașul țintește, poate și ucide
ceea ce ieri credea.

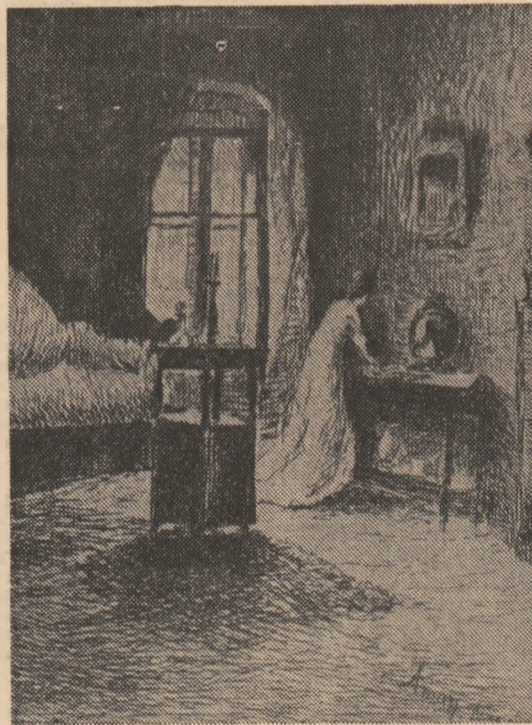
A crede e duios, calduț, aromitor...
E atunci cînd, tiptil, heruvi se strecur
în taverne, ascultă măscări, se deșuchiază,
pînă aripile, pe băncile slinoase,
și le retează.

Nu cere

Ura distruge ? Iubirea ?
Ea pilpiie și se stinge
lăsînd scrum,
lăsînd urma infringerilor ce nu pier.

„Sărută-mă !“ să nu spui.
Porunca din dor poate fi dureroasă
pentru cel care trebuie să o îplinească.

Porunca iscă ura.
Iubirea, dacă poruncește, dacă cere,
nu mai capătă
și are din ce în ce mai puțin.

THEODOR AMAN : Interior
(Din Expoziția deschisă la
Biblioteca Academiei)

Post-mortem

M-ați învelit în uitare
încă de pe cînd eram de-al vostru
și printre voi.

Nu m-ați luat în seamă. Nici nu-i de
mirare :
fălcile vă ședeau buci dinaintea ochilor,
burdăhanul, colcăind de nutrețul
foșgăios al făptuirilor voastre,
vă da imponderabilitate
și vedeți peste Pămînt și Dincolo.

Așa, mormintul nu mi-l veți călca.

Pentru uitarea asta prematură, vă asigur
și de-Aici,
de recunoștința mea cea mai deplină.

Cuminte

Nu sint cuminte, aș puți de prostie.
A trufie duhnesc sfaturile :
nu le-ascult ; nu le-aș da.

Să mai văd pînă unde e la fel ?
Mai bine dorm dus
și mă cred departe.

Departe, pînă dincolo,
de unde nu mă mai desparte
nimic de nimeni și nimeni de nimic.
Frica încetează, dorințele, ispitele...
și ușure is de nevoile toate, de ambiții.

Cuminte adorm.

Taină

Taina nu e ascunsă,
e departe
numai cit să n-o ajungem.

Taina să fie disperarea noastră
de cit de departe ?

Taina e disperarea noastră ?
sau marea Neștiutului ?

Limpezimi

Poți astupa hornurile urii,
au să vuiască.

Poți îmbătrîni, dacă bătrîni
ți-au fost colțunii copilăriei.

Poți încilci eresuri, minciuni,
dacă stărui în pricină.

Limpezimile să-ți rămînă necutremurate.

Toamnei

Toamnă, desfrunzește-mă,
pătrunde-mi trunchiul cu iama vinturilor,
să-mi smulgă nu numai de pe umeri
pelerina tulburărilor zbatîndu-se stîndard
peste coama armiiilor gîndurilor :
îndoielile, indemnările, șovăirile,
mîhnirile
încleștatele, să mi le răvășească,
smulgîndu-mi-le,
pustiindu-mă de ele.

Proaspăt să simt întia brumă căzînd
pe poamele aceste, ce de-o viață,
le-am pus resfirate, pe leasă, la uscat
și ciorchinii aninați să se clatine pe corzi
tăgăduindu-mi vrednicia și chibzuiala
de a-i păstra aduceri aminte a tuturor
pîrguirilor
neînsămîntate, nedeochiate de nici o
sărăcie,
de duh mai ales.

Desfrunzește-mă, toamnă,
și pustiește-mă de toate aste-avuții
părelnice !

Scrisori către CAMIL PETRESCU

(III)

NU LIPSESC nici în acest volum¹⁾ prietenii din copilărie și adolescență, colegii de școală, destul de puțini, însă. De la viitorul său biograf, avocatul Constant Ionescu, cu relații profesionale continentale și scriitor de aforisme în limba franceză, în special erotologice, n-a rămas sau n-a fost publicată decât o singură scrisoare, în care e vorba de traducerea lui, în același idiom, a **Sufletelor tari**. Camil intenționa să prezinte versiunea la Théâtre de l'Oeuvre, al lui Lugné-Poe. Intr-o notă, Florica Ichim aduce o categorică dezmințire relatării aceleiași, după care întâia soție a lui Camil s-ar fi sinucis. Ca să fie investită cu putere probantă, confuzia ce ar fi făcut-o Constant, la vîrstă înaintată, cu nevasta altui prieten comun, trebuie să fie mai precisă, cu eventuale nominalizări. Un alt prieten din copilărie, mai târziu tipograf, Vasile Ionescu, dar în acel moment concediat și șomer, apelează pentru obținerea unui serviciu, Vecinul nostru, poate singurul în viață dintre colegii de la liceul Gh. Lazăr, avocatul Nicu Popovici, îi scrie în 1913, adică din vremea studentiei, iar în anul următor de la Paris, unde continuă Dreptul și apoi în momentul cînd află că prietenul său a fost rănit. Un alt coleg de liceu, Radu D. Ruseanu, în 1947 general-colonel și ministru plenipotențiar al României la Stockholm, îi trimite bateriile electrice solicitate și din greu găsite. Nu cumva era vorba de niște microbaterii pentru aparatul împotriva surzeniei, contractată ca armare a războiului? De la Florica Ichim aflăm despre Camil că a fost „în momente dificile” ajutat de acest bun prieten.

Trec acum, ca și în articolul precedent, la prietenii care-l tutuiau. Sint de toate vîrstele, începînd cu foarte tinerii Sell și Octav Șuluțiu. Cel dintîi, talentat caricaturist, plecat în Franța, unde a murit la vîrsta de treizeci de ani, în 1939, îi scria cu zece ani înainte, cerîndu-i o sumă de bani, după ce pierduse la club, asigurîndu-l pe Camil că i-a făcut abonamente la „Săptămîna muncii intelectuale”, care urma să se difuzeze cu mare succes la Iași. Sell îl numește, cu un apelativ comun în acel moment, „șefule”, și-l îmbrățișează „cu dragoste multă”. Celălalt entuziast, tînărul critic Octav Șuluțiu, care-l tutuia și pe Blaga, marea lui admirație, e tot atît de familiar și cu Camil, căruia-i măgulște amorul-propriu, laudîndu-i „minunatul **Mitică Popescu**” și cerîndu-i pe **Danton** ca „să te iubesc mai mult”.

Din Banatul debuturilor lui gazetărești, filologice și literare (abstracție făcînd de „primele lui debuturi”, cum spun francezii, de la „Cronica” lui T. Arghozi și Gala Galaction), îi scrie în 1925 publicistul Ioan Grigore, considerîndu-l „intrucitva” și pe el „bănățean”, și solicitîndu-i colaborarea la un ziar proiectat, cu frumoase onorarii pe atunci, anume 800 de lei de articol și 350 de lei de poezie.

Alt bănățean, R.S. Molin, redactor la „Tribuna Banatului” din Timișoara, calificat de Camil, la realizarea **Almanahului Banatului**, „un admirabil regionalist”, îl felicită pentru „Săptămîna muncii intelectuale și artistice”, ca și pentru carajul său „de a încerca, în țara asta, a porni un curent de reînnoștărire”, îl asigură de devotamentul tuturor din jurul său, cu regretul că „voi: scriitorii, poeții, talentele neamului, nu puteți descălca cite 3-5 în provinciile alpine, căci de descălcarele polițienilor am fi sătuli”. Camil descălcase, chipurile, cu speranța că se va alege deputat, dar reînscălcase, după insuccesul din circumscripția bănățeană, unde și-ar fi dorit sprijinirea directă a lui Ion Mihalache (care-l trimisese la organizația locală, nevrînd să treacă peste ea)²⁾. Asadar Banatul a fost pentru Camil o multiplă experiență, din care n-a lipsit, cum vom vedea mai departe, nici dragostea.

Un alt vechi prieten, economistul George Stroe, se solidarizează cu Camil, la 7 mai 1943, în timpul campaniei violente dusă de ziarul „Duminică” și-l felicită pentru „formidabilul studiu despre Husserl”, din lucrarea de istorie a filosofiei, inițiată de N. Bagdasar. Stroe incheie călduros :

¹⁾ Vol. II, Ediție îngrijită, prefață, note și indici de Florica Ichim, în colecția Documente literare, Editura Minerva, București, 1961. În ordine alfabetică, de la I la Z.

²⁾ Scrisoarea fruntașului mișcării țărăniște era datată 28 februarie 1921. În aceeași chestiune, a alegerii de la Orașița, Florica Ichim ne trimite la scris. nr. 2 a lui Sever Bocu, din primul volum.

„...te iubesc, te admir și îți doresc o activitate tot mai strălucită”.

De la marelui prieten, doctorul Vasile Trifu, unul din cei trei inițiatori ai **Asociației** în favoarea operelor lui Camil, ni se dau 11 scurte scrisori și bilete, dar și, în subsolul notelor, invadînd pagina întreagă, relatarea unei lungi convorbiri telefonice între cei doi, tocmai pe chestia ajutorării materiale a scriitorului, veșnic în pană, dar care răspunde refuzînd-o și declarînd că primește numai ca prietenii săi să se preocupe de interesele sale literare (de aci publicitatea, de el dorită, a noii **Asociații**, care avea să vegheze la răspîndirea și tălmăcirea operelor lui literare — în acel moment, scotit de mine pretimpuriu, cînd opera lui nu era decât la jumătatea drumului!). În 1935, d-rul Trifu îl invita pe Camil să meargă împreună la Maglavit, ei și Aurelian Bentoiu, chipurile, desigur, să vadă „minunea” la fața locului, a ciobanului Petrache Lupu ce-și relata convorbirea cu „Moșul”, încheind stereotip cu :

— Ata ete ! (asta este, n.n.).

Nu știm dacă pe Camil l-a tentat propunerea.

Dintre scriitorii, intimii lui din acest volum sînt Ion Iancovescu, dispus să-l pună în scenă pe **Mitică Popescu**, cu condiția de a i se lăsa mîna liberă în toate : distribuție, decoruri și joc, Al. Mihalescu, strămutat la Paris, unde voia să prezinte **Act venețian**, și Ion Tilvan, angajat la Cluj, unde deținea rolul titular al lui Andrei Pietraru în **Suflete tari**. Cunoscutul director de scenă Soare Z. Soare, de a cărui sinceritate se cam îndoiea Camil, la rîndul său își acuză prietenul de nescrisozitate, pentru două absențe de la intîlnirile convenite.

Intorcîndu-mă la scriitorii, nu trebuie să trec peste doi statornici prieteni : Perpessicius, care și el debutase înainte de războiul pentru întregire la „Cronica”, precum și el rămăsese mare invalid în urma aceleiași conflagrații, scotit de Camil „prieteni cald nu numai pentru tot ce există, dar și pentru tot ce vrea să existe”, și Ion Vinea, care de la Bădăcin, încearcă să-l capteze pentru politica lui Iuliu Maniu, anunțîndu-l că va primi o „misivă secretă”, despre care „nimeni, absolut nimeni să nu știe”. Această inițiativă, după nota editoarei, din 1926, era dublată de cererea de angajare a soției lui Vinea, Nelly Cutava (sora lui Tantzî Cutava), în acel moment încă elevă la Conservator. Vinea pomenește de „prietenia și pactul nostru”, acesta din urmă rămăsese necunoscut, dar cea dintîi, după cite știu, netulburată, scepticismul lui Vinea acomodîndu-se surizător cu toate avatarele temperamentale ale lui Camil.

PRIETENIILE feminine trec pe primul plan. Întîia și cea mai ardentă a fost sora lui Nicu, Mimi Popovici, care poate încă din 1913 îl asigură pe Camil că se îndrăgostise de el de la prima vedere. Fusese asadar clasicul **coup de foudre**. Era atunci încă o copilă și „nici nu se gîndea niciodată că ar putea ajunge pînă unde am ajuns astăzi”. Se vede însă că iubitul ei, încă înainte ca războiul să-l traumatizeze, nu prea se încredea în sentimentele de dragoste, oricît ar fi fost de viu manifestate. A doua, în ordine cronologică, a fost celebra Kicsykém, singura căreia Camil i-a dedicat fragede versuri de dragoste. Nota îi dă adevăratul nume Alice (Lily) Kaufmann din Timișoara. Unicul ei bilet de amor, scris într-o nemțească inenarabilă, merită a fi reprodus integral :

„Camil draga, sei sie nicht böse auf mir, aber heute ist mir unmöglich auf Ihnen Warten — aber morgen (A) bend werde ich glücklich sein — wen(n) Sie zu mir Kommen Kön(n)te. Auf (W)iederseh(e)n, mir grüpe,
Kicsykém“³⁾

³⁾ În notă, traducerea : „Dragă Camil, să nu fii supărat pe mine, dar azi mi-e imposibil să te aștept, însă mîine seară aș fi fericită dacă ai putea veni la mine. La revedere, salutările mele. Kicsykém”. Credem că ea a scris, nu **mir grüpe**, ci **mit Grüsse**, cuvinte bine traduse, dar greșit transcrise.

TRAPEZ

XVI

70. Dragostea, dragostea fizică, dragostea pur și simplu, cea numai bucurie, a fost — și ea — pentru mine, în atîtea rînduri, prilej al unei deznădăjduite înduioșări.

Cît de pustiitor e gîndul de care nu ai cum să te aperi, că din făptura pe care o ții în brațe nu va rămîne, cîndva, decât țărîna.

Cum să nu-ți fie milă de ființa în care materia triumfă — atît de vital și estetic —, doar pentru o trecătoare clipă.

O, umeri rotunzi, o, brațe de statuie, nu ceea ce mă aștepta pe mine, ci pe voi — minuni ale lumii — m-a făcut să-l blestem în atîtea rînduri pe creator.

71. Atît așteptam : să apară cea mai mică fisură în imaginea pe care ne-o făcusem despre un prieten, pentru a începe să ne clamăm dezamăgirea, sfîșîindu-l și sfîșîindu-ne.

O, minunată intransigență, din oțel de Toledo, a adolescenței.

72. Pterodactyli. Abia ieșiți din ou, puii unei vietăți — a cărei specie n-am putut să o identific, dar reaminteam, parcă, prima reptilă căreia i-au crescut aripi — au început să se sfîșie între ei.

— De ce vă omoriți unul pe altul ? i-am întrebat.

— De teamă că n-o să încăpem toți sub cer.

73. Pe cînd eram foarte tînăr, și asimilam de zor cunoștințele care fac cultura unui tînăr, ascultînd discuțiile dintre magistrați și profesori, și vrînd să arăt ce știu și eu, în citeva rînduri am fost pe punctul să rostesc : „E o rara avis”. Dacă aș fi făcut-o, m-aș fi compromis, în ochii mei, pentru tot restul vieții. În schimb, mereu am spus „Honni soit qui mal y pense !”, cu dezinvolturea cu care, în copilărie, îndoind un deget, întrebam : „Să se facă așa cine minte ?”

74. Poate că nimeni nu pregătește moartea victimelor sale cu atîta artă, cum o face pîianjenul cînd își țese pinza.

Pentru a-i găsi — cît de cît — o asemănare, trebuie să trecem de la insecte și fiare la cei mai rafinați asasini din istoria omenirii.

75. Mi-ar fi plăcut să construiesc un oraș, în care toate străzile să fie pavate cu marmură, un oraș cu bulevarde incredibile de largi, prin mijlocul cărora sute de fintini arteziene să-și trimeată apa spre cer.

Iar dacă aș fi fost ales primar al aceluia oraș, mi-ar fi plăcut ca fiecare cununie pe care aș fi oficiat-o să pară cununia unui zeu cu o zeiță.

76. Ce simplu poate fi un titlu de carte, care face gloria unei literaturi : Ion. Trei litere.

77. Sînt sigur că, în cei cincizeci de ani de cînd minuiesc condeiul, n-am scris — și nici n-am spus — nici o dată, dar nici o dată, absolut nici o dată, „cîntorii mei”.

Dacă aș fi făcut-o, aș fi murit de rușine.

78. Dacă ar trebui să spun de care anume privilegiu m-am bucurat în copilărie, aș spune : de privilegiul de a avea a face cu caii.

Cine n-a avut a face cu cai, nu poate înțelege una dintre cele mai tulburătoare taine ale lumii, nici unul dintre cele mai îndreptățite titluri de noblețe ale ei.

Geo Bogza

Amorul nu e totdeauna în bune relații cu gramatica și ortografia, dar adeseori absența acestora e compensată de sinceritatea sentimentelor și de celelalte. Așa credem că a fost cazul muzei timișorene.

N-am putea spune același lucru despre scriitoarea Adriana Kiseleff, ale cărei efulzuri stilizate și cu variată punctuație denotă stăpînirea de sine, chiar cînd face din Camil „Arhanghel al dreptății — îndrăgostit de tot ce e frumos”, etc.

De la Cella Serghi, întîi căsătorită Seni, apoi Bogdan, n-au fost date decît două scurte bilete de mulțumire, din anii 1934 și 1935, în care se repetă la sațietate frațuzescul **merci**.

Mai întinse și interesante sînt scrisorile Anișoarei Odeanu (1912—1972), incurajată de Camil la publicarea romanului ei, **Călător în noaptea de ajun**.

Să n-o nedreptățim însă pe Zoe Verbecanu, autoarea comediei **Riki-Tiki-Tavi** (1923), care-l numește „poetul meu drag, scumpul meu Camil”, încă înainte ca versurile lui de război să-l afirme cu autoritate. Ea semnează, intim, **Rikiki**.

Dintre marile noastre actrițe, ambele mai vîrstnice decît Camil, îl tutuiesc afectuos Elvira Popescu, bucuroasă că-l reintîlnește la Paris, și Marioara Voiculescu.

În treacărt fie zis, și în altă ordine de idei, Marioara Ventura, vindicativă, îl dă peste nas lui Camil, amintîndu-i, aluziv, de rezervele lui asupra jocului ei, acum, cînd, în 1927, e invitată de el să joace în **Mioara**.

Mioara a fost marca suferință a vieții lui literare. Căzută pentru că nu se putea jine pe propriile-i picioare, dar preferata lui, așa cum unui părinți își iubesc mai mult copiii slăbănogi, piesa i-a atras, printre altele, și o critică dură a lui Constant Noica. Cu ocazia acestei ediții, eminentul gînditor își regretă „tonul impertinent”, într-o amplă scrisoare către Florica Ichim. În final, se întrebă ce anume „l-a lipsit” lui Camil, și „puțin de tot (nici astăzi n-aș putea spune ce anume) spre a fi un geniu”.

În locul Floricăi Ichim, ca și cum ne-am simțit personal interogată, am răspunde :

— Întrebă-mă ca să te întreb :

„Ce este un geniu ?”

Dintre filosofi, autorul **Substanțialismului**, acceptînd un colocviiu în doi, C. Rădulescu-Motru răspunde spiritual antipativ :

„Poate că după discuție de vom rămîne fiecare tot cu convingerile de mai înainte.”

⁴⁾ Nu știm ce l-a lipsit, dar știm ce i-au prisosit : complexe !

te : d-ta cu substanțialitatea, eu cu relativitatea...” (3 martie 1943).

De la profesorul său iubit, P.P. Negulescu, autorul eseurilor de mare succes, **Destinul omenirii**, primește o măgulitoare misivă, în care își exprimă satisfacția „că am contribuit și eu cu ceva la evoluția d-tale sufletească”, precum și admirația față de „perspectivile pe care le deschid minunatele d-tale romane”. Era vorba de **Ultima noapte și de Patul lui Procust**.

Prietenul nostru comun, sociologul Nicolae Petrescu, conferențiar la catedra lui D. Gusti, îl felicită, în 1954, pentru **Un om între oameni**, „a cărui lectură mi-a procurat o plăcere imensă”.

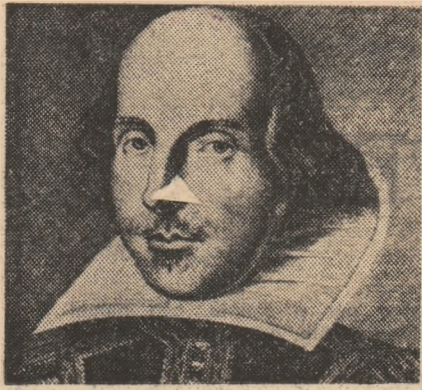
Dintre discipolii lui Camil, cel ce nu l-a decepționat niciodată, ajungînd la rîndul lui o personalitate — l-am numit pe Mihail Sebastian — îi scrie între anii 1929 și 1943 (ultima scrisoare, de la Corcova lui Antoine Bibesco, prietenul și protectorul său din anii prigoanei). O referință notabilă este aceea de la 5 mai 1929, despre **Craii de Curtea Veche**, în care lucidul critic vede „o carte frumoasă”, ce „se reduce la un pitoresc romantic, colorat, foarte cald și naiv”, de „o artă voluptuoasă de fruct cărnos care putrezește repede și glorios în cea dintîi zi de toamnă”. Mai departe, categorisește „supralicitarea grosolană” a băleților de la „Ultima oră”, în care vede „cea mai plată pervertire și confuzie a valorilor”.

Laudele, cuasi-unanime în această foarte interesantă corespondență, îmbogățită cu substanțialele note ale Floricăi Ichim, nu-l satisfăceau însă pe Camil, lăsîndu-l în dubiu asupra sincerității lor și neoblojindu-i rînilor, mereu deschise, ale contestațiilor, drepte sau nedrepte, formulate civilizată sau mirlănește. Camil a fost unul dintre primii noștri scriitori care aștepta ca scenele strălucite să-l verifice, intrucît cele naționale i se păreau nepotrivite să-l înțeleagă și să-l tălmăcească în mod adecvat intențiile. A cultivat prietenii străine și pentru a-și răspîndi ideile filosofice.

Ultimul hobby al lui Camil, pe care i-l ignoram, era grafologia. Primind scrisori de la N. Iorga (laudat în genere, dar jignit că nu i se recunoaște intuiția fenomenului liric), Emil Isac, dr. Gh. Marinescu și C. Rădulescu-Motru, le schițează cite un portret grafologic. Mă-ntreb : trimisu-le-a celor vizați au ba ?⁵⁾

Șerban Cioculescu

⁵⁾ Erată la articolul precedent : în loc de B. Brezianu, corect, în volumul de corespondență apare B. Brezian.

„A douăsprezecea noapte“

O RI de cîte ori am recitat-o — nu altfel s-a întimplat acum, înainte de a vedea înscenarea B.B.C.-ului — am considerat **A douăsprezecea noapte** ca fiind cea mai jovială și mai carnavalică dintre comedile lui Shakespeare; o comedie jucată de bufoni și măști, superior-neglijentă față de verosimil, atît de voios conventională, încît publicul înțelege repede că nu se poate bucura de farmecul ei decît dacă o ia ca un simplu și abia voalat joc. Bufoni sînt nu numai petrecăreții, mai numeroși ca oricînd, dar chiar și îndrăgostiții — căci ambiguitatea travesti-ului Violetei (și efectul șocant în relația dintre falsul Cezario și Olivia) își cunoaște, își joacă anticipativ deznodămîntul chiar la simpla apariție a lui Sebastian, apariție ce salvează pe tînăra îndoliată de grotescul ridicol (la care fusese condamnată Titania în **Visul unei nopți de vară**), fără a o scuti de capcanele unei șagălnice și ușor perverse farse. O farsă subtilă și echivocă, mai cu seamă dacă o comparăm cu cea căreia îi cade pradă bufonul Malvolio, pedepsit a fi luat drept bufon tocmai pentru că nu vrea să ia parte la jocuri, la carnaval: o infantilitate voioasă ce are în centru farsa jucată unui „trouble-fête“; o farsă în care previzibilul răpește posibilitatea rolurilor de a fi impredictibile, adică de a adînci personajele pe care le animă; o previzibilitate ce merge, nu numai într-o singură scenă, pînă la a povesti dinainte ceea ce vom vedea imediat — și care reduce competența personajelor sub cea a publicului — fapt ce trădează și o distanță ironică față de rigorile unei convenționalități a epocii. Sintem foarte aproape de comedia italiană cu măști, fără a mai asista la avalanșa de quiproquo-uri ce anima scena în **Comedia erorilor** sau, într-o intenționalitate superioară ca semnificație, în **Visul unei nopți de vară** (la care sintem, de altfel, trimiși chiar de o replică a Oliviei). Măștiile îndrăgostiților sînt identificabile cu ușurință, rolul lor reducîndu-se la a-și melancoliza interludiile și replicile în maniera ce strălucise în **Cum vă place sau Mult zgomot pentru nimic**; chinuri dulci, reflecții despre cît de trecătoare sînt amorrurile, tinerețile și frumusețile — infinita capacitate a epocii de a glosa pe tema nestatorniciei.

Dar aceste fragmente dintr-un amplu și dramatic discurs nu improprietătesc pe cei ce le rostesc cu o personalitate distinctă — acesta este și motivul pentru care ne apar a nu fi altceva decît măști sau parodii, bufoni ai marilor îndrăgostiți din alte piese.

Voioșia adîncă, savuroasă și strălucită o dă piesei seria măștilor locale, ale pitorescului englez — Sir Toby Belch, Sir Andrew Aguecheek și Mary, venind în această piesă din proximitatea **Nevestelor vesele din Windsor**, comedie explicit burgheză, construită tot pe schema unei farse pedepsitoare ce ridiculiza pe Falstaff, simbolul unei feudalități decăzute. Dar genul de expresivitate al acestui grup comic nu este, în esență, diferit de cel care triumfă tot în comedia italiană prin tipurile locale și printr-o aceeași autohonorare provocatoare de ris. Între cele două grupuri de măști, desigur, un bufon de profesie nu putea lipsi, dînd fiecăruia ce dorește (subtitlul comediei **Twelve Night** este **Or what you will**; ce doriți). El cîntă „de inimă albastră“ îndrăgostiților, plătindu-și argintul cu o ironie, petrece cu cheflii, plătindu-și vinul cu o melancolie, joacă în farse — cu alte cuvinte simbolizează funcția piesei, a spectacolului.

Ar mai fi de observat, în linia acestei neglijențe față de verosimil, acestei convenționalități ce asigură publicului o competență superioară personajelor, acea scenă a recunoașterii celor doi gemeni care — lansați într-o serie de acțiuni în care funcția măștii sfidează cu totul plauzibilitatea psihologică elementară — aflați pentru prima oară față în față, nu par a avea timp să se recunoască avînd a recita dovezile proprii lor frății pe care ceilalți, stupefiați, n-au deloc aerul să le-o conteste... Toposul recunoașterii este și el, evident, supus unui tratament ce-l ambiguițează, prin excesul de convenționalitate.

LECTURA pe care ne-a propus-o spectacolul B.B.C.-ului se deosebește mult de cea expusă mai sus, cîteva din accentele ei cele mai puternice meritînd a fi discutate. Tendința generală a acestei înscenări a fost aceea de a atenua, chiar de a se împotrivi comediei bufe, atrăgîndu-ne spre atmosfera unei comedii dramatice în spiritul burghez al criticii de moravuri. Într-un cadru domestic intens desenat, grupului de petrecăreți li s-a amendat voioșia, privită și ca un semn (discret) de iresponsabili-

tate. Intervențiile corective ale lui Malvolio nu par deci deloc ridicole — iar farsa ce i se înscenază devine mai de grabă un act de cruzime, mai mult o răzbunare decît o pedeapsă. Nici textul, nici spectacolul nu anticipă „delirul“ lui Malvolio — pînă ce farsa e plănuită; intrînd în scenă să culegă scrisoarea trucată, abia atunci Malvolio își declamă singur visele-i de parvenit, infumurarea-i puritană — se arată, cu alte cuvinte, vulnerabil: un caracter „urit“ ce trebuie demascat — cum se va întimpla în comedile clasicismului. Malvolio, în înscenarea la care ne referim, joacă momentul cu o înfrigurare aproape patetică; și, coerent în această linie, demascarea finală a farsei, în loc să stîrnească hohote de ris, e aproape gata să smulgă lacrimi tinerilor amorezi fericiți. Mila aduce și un exprimat reproș față de autorii farsei, sugerîndu-ne că nici ei nu sînt, în fond, mult mai cinstiți decît intententul. O jenă morală — ridicolul excesiv, dureros se adaugă unui final care nu era intenționat a fi altceva decît o apoteoză, o sîrbătoare. Această lectură anticipă o tematică și o colorare de gen; pus între gratii ca nebun, Malvolio este însă tot un bufon — căci el aspiră la o poziție socială pe care comedia Renașterii niciodată nu a acceptat-o; diferența de rang social apare în mii de comedii ale epocii, ea este un impediment de netrecut pe care convenționalitatea genului l-a tranșat într-un chip perfect convențional social: îndrăgostiții de rang inferior, căruia i s-a făcut binecunoscuta opoziție, i se descoperă la final o „origine socială“ corespunzătoare, întru totul convenabilă frumosului său sentiment arătat de-a lungul piesei. Ironia lui Shakespeare este, ca orice ironie adîncă, cu dificultate descoperită: în piesa în care Malvolio este prefăcutul parvenit pentru că aspiră la o situație ce nu corespunde nici rangului, nici „caracterului“ său, Olivia este gata să treacă peste rang luîndu-l în căsătorie pe Cezario, un paș de nobil anturaj (rimă involuntară!) pentru că, mai competent decît personajul tinerii confese, publicul știe originea și rangul lui Cezario/Sebastian, precum și corectitudinea sentimentelor, calitățile etc. Încît acest tratament anticipator, în sensul că, începînd din clasicismul secolului XVII, dar mai cu seamă în secolul următor, moravurile și atitudinea față de ele vor modifica schema, dînd naștere la combinații extrem de di-

ferite, slujind unor morale diferite — poate fi socotită, prin vădită subliniere, o licență. În arta regizorală a ultimilor 25 de ani, nu o dată comedile au fost citite ca drame, sau invers. **Georges Dandin, Femeile savante sau Prețioasele ridicole** sînt azi jucate ca drame burgheze; Eugen Ionescu vorbește despre tragismul personajului comic — acest Malvolio poate fi o bună ilustrare de suprafață a acestei adînci observații. Desigur că în Shakespeare există, cum spunea, nu puține accente de „dramă burgheză“ — încît abaterile ce reiese din confruntarea celor două lecturi mai sus analizate nu trebuie înțeleasă ca o judecată de valoare în defavoarea spectacolului văzut, cu atît mai mult cu cît el a fost consecvent în viziune și lipsit de o ostentație ce l-ar fi putut sili să ajungă la fals: adică la eludarea totalei neverosimilități psihologice a intrigii și erorilor ei, pe care Shakespeare o acoperă cu verosimilitatea unei convenții acceptată, gustată și asumată de publicul epocii sale, convenție ce emană din valorile jocului.

INCHIS în intimismul (superb decorativ) al scenelor de gen, spectacolul B.B.C.-ului regizat de John Gorrie a jucat mult mai puțin cu publicul decît textul îl invita făcînd să o facă: este aceasta încă un motiv de a socoti acest al șaptelea episod al „Integrării“ cel mai puțin tradiționalist. Regizorul a sărit peste replici și fragmente mici de scene, mai cu seamă din partitura cheflilor, ale căror pozne și infățișări erau cam posace și mai puțin zănațice, în conformitate cu viziunea ale cărei intenții le-am arătat mai sus. Dacă titlul o fixase în sîrbătorea Bobotezii — a 12-a noapte de la Crăciun — din anul 1600 (1601?) — subtitlul e o invitație la libertatea de lectură de care se poate profita. Un Malvolio construit cu admirabilă știință de Alec McCowen acoperă restul distribuției (care a fost sub așteptări doar în cazul bufonului și al lui Sir Andrew). Ca de obicei, costume și decoruri impecabile — în total, un spectacol interesant (în sensul că poate provoca o controversă — și nu în acela de a înlocui pe „nu mi-a plăcut“ cu un mai amabil sinonim ad-hoc, ce nu o dată l-am înregistrat în cronicile de spectacol ale autohtonilor).

Gelu Ionescu

Istorie și valori etice

UNUL dintre cele mai incitante volume de studii de istoria literaturii și culturii române apărute în ultimul timp este neîndoiește cel semnat de eruditul dr. Antonie Plămădeală și intitulat **Dascăli de cuget și simțire românească**.

Dedicat în special unor aspecte semnificative ale spiritualității noastre în perioada feudală, dar apropiindu-se printr-o seamă de teme și de epoca modernă și contemporană, volumul este secționat în două mari părți și însușește nu mai puțin de douăzeci și opt de studii, evocări și portrete de o bogăție de date impresionantă și de o putere de seducție cu totul aparte. Dr. Antonie Plămădeală dezbate probleme precum: **Neagoe Basarab, domn al culturii românești, Clericul ortodox, cătitori de limbă și cultură românească** (cu mai multe subteme, dintre care cea intitulată „Cărturarii, grămăticii, dascălii, pisarii, diecii, copștii... Primele forme de școli românești... are o valoare de excepție), **Nicolae Milescu, „vir polyglotus et pereruditus“, Eveniment mondial la Iași: Sinodul din 1642, Gheorghe Șincai și problemele controversate ale istoriei românilor, Gheorghe Asachi, cătitor moldovean al culturii românești, „Fericiul arhidiacon și doctorul în teologie și legi“ Gheorghe Lazăr, Anton Pann, protopsaltul și poetul, un Esop al românilor, Andrei Șaguna, cîrmulitor de oameni și îndreptător de vremuri, Permanențe românești în S.U.A. și Canada, Un episod important din lupta pentru limba română etc. În toate acestea stăpînirea fermă a datelor istorice aduse în discuție, implinirea de cunoaștere intimă a peisajului cultural, a curentelor de idei, a operelor și a controverselor care i-au agitat pe cărturarii studiază face posibilă elucidarea unor aspecte mai puțin lămurite sau cu totul nebănuite din dezvoltarea noastră spirituală. Fie că aduce date noi despre orizonturile intelectuale ale lui Neagoe Basarab, Nicolae Milescu sau Constantin Cantacuzino, fie că relatează despre lupte pentru păstrarea și apărarea limbii române în Transilvania atîtor opresiuni și suferințe provocate de stăpînirile străine, de modesta dar nepieritoare lucrare cărturărăască a unor umili dascăli și clerici de țară, nota dominantă și originală a volumului **Dascăli de cuget și simțire românească** este marcată de recompunerea atentă a spiritualității românești în cîteva din momentele, realizările și personalitățile sale caracteristice. Contribuțiile incluse în volum sugerează astfel permanent valorile ideale prin care intelectualii români reprezentativi au trecut dincolo de datul existențial, istoric și obiectiv, autodepășindu-se totodată mereu, în tot ceea ce au întreprins. Într-adevăr, ca domeniu al activității de cunoaștere și de creație sau ca sferă a valorilor științifice, filosofice și artistice specifice unei epoci istorice, ca particularitate stilistică sau ca dominantă a vieții psihice și intelectuale, spiritualitatea însumează valori ideale capabile să confere epocilor și personalităților, comunităților umane și culturilor atributele originalității și demnității, dar, mai presus de toate, ale durabilității în timp. **Dascăli de cuget și simțire românească** vorbește tocmai despre biruința definitivă în timp a tuturor celor care, după puterile lor, au lucrat în ogorul vast al spiritualității românești. Marile personalități, în măsura în care se impun, ilustrează tocmai devenirea neîntreruptă a unei spiritualități încorporatoare, obiective (în cazul de față al celei românești), în cadrul căreia lucrează, pe care o influențează activ și pe seama căreia sînt validate toate noile lor izbînzil. Validarea are, între altele, o înaltă semnificație etică și morală. Firește — subliniind o astfel de semnificație — nu uităm faptul că dr. Antonie Plămădeală este un adînc cunoscător al vastelor probleme teoretice pe care le ridică diversele sisteme etice și morale. (Între altele —amplu și revelatorul său studiu **Umanismul marilor filosofi moralisti chinezi**, publicat în volumul **Ca toți să fie una** — București 1979, este deocamdată singurul pe această temă din cultura română). Acest mod de a înțelege lucrurile poate fi exemplificat cu fiecare din contribuțiile prezente în volum. Pentru că are o putere de ilustrare cu totul aparte, ne vom opri însă asupra celei dedicate lui **Gheorghe Lazăr** (pag. 276—302).**

Studiul dezbate mai întîi unele probleme necunoscute, mai puțin cunoscute sau, deși cunoscute — foarte controversate, din traiectul biografic al lui Gheorghe Lazăr. El se oprește în mod deosebit asupra titlurilor oficiale obținute de învățatul din

Avrig după încheierea studiilor la Viena. Sînt citate lucrări, sînt puse în discuție mărturii, sînt trecute în revistă opiniile celor care au pus sub semnul întrebării titlurile sale. Încet, dar din ce în ce mai sigur și, în cele din urmă, incontestabil, adevărul se impune parcă de la sine: eruditul învățat iluminist era cleric ortodox, posesor al titlurilor de doctor în științe juridice și teologice obținute la Viena, un intelectual care înainte de a veni la București avusese importante răspunderi oficiale didactice, administrative și eclesiastice în cadrul mitropoliei românești de la Sibiu — toate ușor de dovedit cu acte și alte însemnări ale timpului. Fapt semnificativ, însă, în Bucureștii inițiativelor și realizărilor sale istorice, falma lui Gheorghe Lazăr nu se întemeiază în primul rînd pe aceste titluri. Ea se clădește pe calitățile sale sufletești, de caracter, de eminent pedagog și îndeosebi de vizionar și teoretician politic. Fondarea primei școli superioare cu limba de predare română în 1818 se explică, între altele, prin tactul desăvîrșit cu care Gheorghe Lazăr l-a cîștigat pentru idee pe marile bang Constantin Bălăceanu, dar și prin convingerea sa intimă că este chemat la îndeplinirea unei înalte datorii de conștiință, pentru ridicarea prin cultură a întregii națiuni române. Din această perspectivă se explică și relațiile sale personale cu Tudor Vladimirescu, pe care îl vizita în tabăra de la Cotroceni pentru a se sfătui sau pentru a-l îndruma pe pandurii la construirea fortificațiilor. Lazăr, care, în perioada șederii sale la Viena lucrase pentru Napoleon folosindu-și cunoștințele sale de topograf și inginer, vedea în Tudor Vladimirescu un Bonaparte al românilor. Într-o altă ordine de idei, școala superioară de inginerie de la Sf. Sava fondată de învățatul din Avrig este comparată cu un izvor de idei naționale din care se va revărsa, doar în cîțiva ani, fluviul revoluției sociale și naționale desfășurate sub conducerea lui Tudor Vladimirescu. Toate aceste date și multe altele își revelează adevărata lor valoare în măsura în care dr. Antonie Plămădeală le pune în relație cu personalitatea învățatului din Avrig, cu valorile spirituale în care el crede nestrămutat și pentru care, de fapt, a trăit. Ni se sugerează astfel calitatea de ansamblu a devenirii sale

prin ani, rezultanta specifică a influențelor mediului social, începînd cu cele de ordin istoric și politic și încununate de cele spirituale (filosofice, etice, politice, științifice) pe care Gheorghe Lazăr le-a trăit atît de adînc și de pilduitor, cu o impresionantă putere interioară de dăruire, mergînd pînă la sacrificiu.

Aceeași putere interioară mergînd pînă la sacrificiul suprem este urmărită de dr. Antonie Plămădeală și în cazul martirilor care și-au dat viața în apărarea valorilor spirituale românești în Transilvania de nord între 1940—1944 în perioada tragică a stăpînirii fasciste horthyste. Amplul și minuțios documentatul studiu **Un episod important din lupta pentru limba română** (pag. 470—530) este una dintre cele mai cutremurătoare relatări din cîte cunoaștem pînă acum despre suferințele fără număr îndurate de populația românească în anii singeroaselor prigoane horthyste prin care se urmărea deznaturalizarea și lichidarea ei fizică. Dar, ca în atitea împrejurări istorice, rezistența românească a fost implinită de coordonata spirituală, întemălătită pe o înaltă conștiință de sine.

Despre conștiința de sine românească vorbesc dealtfel toate studiile din volum. Datorită bogăției datelor, a puterii de largă cuprindere a problemelor și de subliniere a sensurilor, **Dascăli de cuget și simțire românească** este un prilej de adîncă satisfacție intelectuală, constituind un moment benefic de meditație gravă asupra marilor valori prin care ne semnificăm în lume.

Mihail Diaconescu

Scrisoarea pierdută

LIVIUȘ CIOCĂRLIE își începe și sfârșește frumoasa lui carte despre corespondența scriitorilor (**Mari corespondențe**) cu unele considerații despre raportul dintre scrieri și literatură. În rezumat, lucrurile stau în felul următor: spre deosebire de textul literar propriu-zis, care, potrivit tezei lui Jakobson, „atrage atenția asupra lui însuși”, „scrisoarea există ca intermediar” și se referă la orice în afară de sine; doar smulsă din „circuitul informațional cărui îi era destinată”, așadar pierdută, începe scrisoarea să se comporte ca literatură, cu condiția să nu trezească în cel care o descoperă din întâmplare o curiozitate indiscretă de **voyeur**; și totuși, între scrisoare și literatură rămâne o deosebire esențială, în ciuda puținței celei dintii de a se transforma în cea de-a doua; timpul literaturii este „propriul ei timp”, al scrisorii, ca și al unei vechi fotografii, este timpul real, vestejit în ea ca o frunză uitată în paginile unei cărți. Putem conchide că, spre a fi simțite ca literatură, scrisorile trebuie să fie pierdute și vechi. Aceea, fainoasă, căzută în miinile personajului lui Caragiale nu îndeplinea decât prima condiție: și ea continua din acest motiv să intereseze, dincolo de text, pentru revelațiile ce puteau deveni instrumente de presiune electorală. După ani, când expeditorul și adresantul, deși, poate, cunoscători, au intrat în neant, într-o scrisoare pierdută se desface glasurile trecutului și textul se umple de parfum literar. Liviuș Ciocărlie spune foarte sugestiv în finalul cărții sale: „Scrisorile sunt ca această fotografie din fața mea. Cățiva bărbați între două vârste, toți mustăcioși, cu jiletă peste cămașa albă deschisă la gât, se află reuniți în jurul unei mese întinse, cu sticle lungi, destupate, din loc în loc; e vară, după prinz, când soarele bate tare pină sub umbrarul sub care stau. Mă uit la ei și — cum zac așa, puțin toropiți de căldură, de vin, și mă privesc la rindul lor — mi se par cumplit de adevărați. Spun cumplit, pentru că fotografia e veche de șaptezeci de ani și toți bărbații aceștia au murit de mult.”

Mari corespondențe? Titlul poate fi interpretat în două feluri. La propriu, el prezintă dificultatea că nu toate cele douăsprezece schimburi epistolare analizate de Liviuș Ciocărlie sunt cu adevărat mari. După gustul meu, doar corespondența lui Flaubert și aceea dintre Gide și Martin du Gard pot fi, fără ezitare, considerate astfel și, cu oarecare ezitare, aceea dintre Alain-Fournier și Rivière, și dintre I. Nevoștescu și Radu Stanca. Să adaug și că, din rațiuni asupra cărora nu am timp să mă opresc, dar pe care el le explică, Liviuș Ciocărlie alege, de obicei, din scrisorile pe care le avea la dispoziție, unele mai puțin știute, fixate pe un singur destinatar (Doamna Straus, în cazul lui Proust; George Dumitrescu, în cazul lui Pompiliu Constantinescu) sau dintr-o singură epocă a vieții expeditorului (ultimul Voltaire, tânărul Maiorescu), limitând deliberat timpul semnificației epistolare.

Liviuș Ciocărlie, **Mari corespondențe**, Editura Cartea Românească

tolelor. Al doilea înțeles posibil al titlului este acela care ne trimite cu gândul la afinități: marile corespondențe pot fi afinitățile electice dintre corespondenți. Nici această interpretare nu e infailibilă, căci ce afinitate există între G. Călinescu și Al. Rosetti sau cum stabilim vreuna între Balzac și Doamna Hanska avind doar scrisorile lui, nu și pe ale ei.

IN CELE douăsprezece studii, descoperim în Liviuș Ciocărlie un eseist strălucit, mai puțin savant decât în cărțile precedente, mai liber în imaginație, deși la fel de stăpîn pe mișcările sale, atras și de savoriele textului, nu numai de rigorile lui, portretist subțire și, mai ales, cu o neașteptată poftă a povestirii, a evocării și chiar a descrierii. O frază despre raportul dintre **Scrinul negru** și dosarul epistolar din care G. Călinescu s-a inspirat poate fi aplicată de minune autorului **Mari corespondențe**: „G. Călinescu n-a creat literatură dintr-o hirtogărie moartă, el a creat un roman dintr-un alt roman.” Eseurile recente ale lui Liviuș Ciocărlie sînt mai aproape de literatură decât de știință, deși nu le lipsește ideea critică; creează proză din altă proză; se lasă contaminate de stilul scrisorilor pe care le comentează, sînt spirituale cu Voltaire, mondene și elegante cu Proust, uman-dramatic cu Roger Martin du Gard, mordante, crude, groțesti cu Flaubert și așa mai departe; vagabondează cu mai mare plăcere decât analizează, refăcînd atmosfera locurilor și psihologia, neocîind pitorescul, culoarea, anecdota; și nu pregetă să-și tragă farmecul din vocabularul, din întorsăturile de frază, din aroma limbii corespondenților. „A fi bilingv aproape că înseamnă a fi doi oameni într-unul

singur”, spune Liviuș Ciocărlie în eseu despre tânărul Maiorescu: critica însăși e, putem adăuga, un fenomen de bilingvism sui-generis, în măsura în care limbajul ei se situează la intersecția a două limbi diferite, și e un du-te-vino permanent între naturalitatea (prefăcută) a uneia și artificialitatea (neprefăcută) a alteia.

LIVIUȘ CIOCĂRLIE citește și recitește scrisorile; își formează o părere care s-ar putea spune în zece fraze și din care titlurile eseurilor sale rețin esențialul; în loc însă să rămînă la atît (ceea ce ar fi dat douăsprezece studii exacte și plicticoase), se imbarcă pentru o călătorie care nu ocolește litera textului, deși îl caută mereu spiritul. Mai direct spus, criticul repovestește scrisorile, în cuvinte proprii, dar furind din ochi cuvintele originare. Frazele pur critice, de caracterizare succintă (și colorată, deopotrivă), seamănă, în acest text din text, care sînt eseurile, cu niște faruri luminid pe mare: „Stăruie în scrisul lui Pompiliu Constantinescu o desuetudine fără parfum”. Sau: „Sînt unele scene (la Maiorescu) parcă pictate de Greuze... de un Greuze al stilului Biedermeier”. Sau: „Balzac este un gurmănd al vorbirii, un comis-voiajor al ei mai elocvent decât ilustrul Gaudissart, gata oricînd să treacă de la una la alta, neînfrinat, parcă dintr-o imensă frică de tăcere”. Sau, tot despre Balzac: „acest proletar (al scrisului — n.n.) cu mentalitate de capitalist”. Comentariul crește uneori la dimensiunea unui sfert de pagină, în autorul scrisorilor începînd să se infiripe un adevărat personaj — existent

THEODOR AMAN: Peisaj
(Din Expoziția deschisă la Biblioteca Academiei)

Anatolie Paniș „Două treimi din viață”

(Editura „Cartea Românească”)

● ROMANUL lui Anatolie Paniș este o inversunată istorie a unui destin, istoria unei biografii pîndite mereu să nu i se descopere secretul inavualbil. Dacă secretul rămîne, oarecum, apărut pînă la capăt, recunoaștem în climatul exterior funcțiunea lui integratoare. Prevalează, e drept, destinul eroului adus în centrul acțiunii, destin răsturnat, copleșit de evenimentele curente. În mica lume care are drept centru existențial o redacție din Valea Jiului, viața și fizionomiile conturate au calitatea umană a psihologilor radiografiate cu mină sigură, tăios, fișele analitice fiind impecabile.

Prozatorul are bunul gust să povestească istoria unui eșec răsturnîndu-i semnificațiile. Este, de fapt, istoria umanizării unei vocații, transformarea unui declin socio-profesional într-o biruință morală convinsgătoare. Un tânăr gazetar care nefiind arivist și detestînd minciuna face comedie din tragedie și din înfrîngerii o sursă de ispășiri tonice. La capătul lor se ridică în propriii ochi cit și, extrem de important, în ochii cititorilor.

Anton Arbore, liceanul devenit miner, după ce fusese fotbalist și activist U.T.M., va fi promovat. E „uns” gazetar, dovedește că are condei și „ochi”, demonetizează niște practici reprobabile, încearcă să aducă lumină într-o eroare judiciară. În disputa care îl angajează nu-și mai găsește locul. Demoralizat, apelează la viitoarea lui soție cu care se reprofilează în silvicultor.

Confidențele lui Arbore alcătuiesc liantul din care se constituie acest roman alert, dar nu și imprezibil. Nu și imprezibil, repet, pentru că eroul se salvează de incertitudine. Metamorfoza prin care trece îl aduce într-o stare de solidarizare cu opțiunea lui mai profundă, opțiune care deși poate însemna nerealizare socială păstrează intactă setea de puritate etică.

Iar dacă în Anton Arbore descifrăm o dualitate (este, simultan, creator de tensiuni, însă poartă o mască pe chip cînd are de salvat afecto sau de restabilit un echilibru), cartea, în întregul ei, se bucură de o anumită transparență. Erorile personajelor sînt explicate și explicabile. Mai puțin explicat este un lucru care, în condiții normale, se împotrivesc raiului. Forța de a găsi binele și vindeca infirmități, de a feri energiile de povara irosirii este subînțeleasă. Atunci ea tranșează în chestiuni grave, de ultim moment. Natura ei pare strict funcțională. S-ar fi cerut aici o complexiune de relații, deocădată numai sugerate timid și schematic.

Anton Arbore luînd apărarea adevărului, dornic să scrie, fără fard, despre realități care îl preocupă și ne preocupă pe

toți, în cel mai înalt grad, pricepe cîtă disproporție există între puterile lui și cele din afara lui.

Refuză mistificarea, alinierea oarbă, duplicitatea. Se vrea un justițiar la modul romantic într-o epocă a realismului strict și prevăzător. Nu se împacă de fel cu trucajele; cînd se lovește de aparențe ia taurul de coarne. Prozatorul știe să arate că tot ce este caduc, fals, minor, chiar dacă recurge la travesti, se încarcă de un ridicol enorm. Totuși fără patosul întrebărilor răspunsurile întirzie. Mai apar motivații precare, comportamente inepte, crezîi simplificatoare. În final identificăm sensul vieții cu încercarea de a fi mereu mai mult decât simpli martori. În raport cu experiența pe care o deține, Anton Arbore iese maturizat, deși marcat de uzură; cei doi copii ai săi alcătuiesc împreună o promisiune suficientă. El vor continua duelul cu istoria, dialogul cu realitatea. Odată cu romanul pe care l-a încheiat, romancierul își precizează, în numele eroului său, un nivel de comunicare, singurul care îl apără de lînceda duioșie a sfîrșitului.

Nu este prima dată cînd încerc o surpriză citind o carte. De astă dată surpriza este foarte plăcută. Rîndurile de față o certifica, Anatolie Paniș înfruntînd victorios o încercare grea. Rezultă un roman care are toate premisele să rețină atenția. Și toate datele să devină un moment de referință pe terenul atît de instabil și totuși prețios al dezbaterilor revelatoare pentru misiunea literaturii.

Henri Zalis

realmente în text și, deopotrivă, inventat de eseist — zugrăvit cu ironie, dar și cu simpatie, în comportarea și în cuvintele sale, luat peste picior, dar nu șarjat, puțin ridicol, dar și justificat în vîicările sale, așa încît să ne stoarcă lacrimi de veselie, nu de plîns: „Insă Flaubert a suportat cu stoicism criticile. Nu l-au infuriat decât atunci cînd s-au îndoit de competența lor istorică, privitor la scrierile cu subiect antic. Altfel, mai mult s-a amuzat vîzînd cum îl silca pe critici ca, fie detestîndu-l, fie admirîndu-l, să spună atîtea prostii despre el. Abia melancolic, trist doar la gîndul că nu-l apăra nimeni, se infățișa amicilor ca bătrîn Trubadur timorît prin ziare, în care nu se aruncau petale de tandrafire. Îl făceau canalie și cretin, pare-se, sau murdar cît să înnegrască, spălîndu-se, un pîriu. Trebuie însă adăugat, fiindcă prea am pus multe în spinarea criticii, că cele mai stupide comentarii le-a făcut un prozator, și încă unul bun — Barbey d'Aureville. Numai lui i-a venit în minte să se întrebă de ce nu se lasă Flaubert de scris. De unde se vede că lupii sînt lupi mai ales între ei.” Astfel de personaje memorabile devin, rînd pe rînd, Balzac, Proust, Gide, Martin du Gard, Maiorescu, Gherea, Călinescu, I. Nevoștescu, Radu Stanca și alții. Iată-l pe Proust pradă șovăielilor lui obișnuite de om bolnav (dar și cochetînd cu ideea bolii): așa cum ni-l arată scrisorile către Doamna Straus, și reinventat totodată de eseistul de azi, cu exactitate psihologică și cu umor: „Cum obrazul subțire cu cheltauilă se ține și cum, pe de altă parte, Proust suferă de astm, el chibzuiește cu oarecare grijă în ce loc să-și petreacă vara la Trouville. Ar închiria un iacht, ca să-și poată vizita pe coastă prietenii vilegiaturîști, însă cele cu pinze sînt friguroase, iar cele cu aburi miros a fum. Mai bine închiriaza un automobil și locuiește la conacul Harcourt. Oricum, va fi nevoie de o clădire trainică, altfel pereții sînt prea subțiri. Să nu fie într-un șir de case și nici infundată în dosul altora, ci la loc descoperit, ori pe plajă, ori pe o înălțime. Insă nu deasupra văii, pe unde urcă ceața și nici între copaci. I-ar fi suficientă o cameră pentru el, două pentru servitori, sufragerie și bucătărie. Sală de baie n-ar strica. În ceea ce privește decorația, cel mai bine respiră într-o ambianță modern style” etc. Aș putea cita și paginile despre călătoria lui Flaubert în Egipt, despre prietenia ciudată (date fiind deosebirile dintre oameni și opere) care leagă pe Gide de Martin du Gard (unul, spirit modern, suferînd de manie ambulatorie, moralist, tezist, decis, rapid în reacții, stilist; celălalt, sedentar, greoi ca un pachiderm uriaș, povestitor de tip tolstoian, ezitant în reacții ș.c.l.), despre formarea unor tineri ca Alain Fournier, Rivière, I. Nevoștescu sau Radu Stanca, despre malițiile imprezibilului G. Călinescu și despre cite și mai cite. **Mari corespondențe** este o carte scrisă cu excepțională finețe de spirit, cu umor, cu pătrundere, o delicioasă cină eseistică, de la care nu lipsesc ceaiul și pișcoturile aducătoare de amintiri literare.

Nicolae Manolescu

Calendar

● 20.VII.1862	— s-a născut	Paul Bujor (m. 1932)
● 20.VII.1912	— s-a născut	Ștefan Popescu
● 20.VII.1930	— s-a născut	Iuliu Rațiu
● 20.VII.1932	— s-a născut	Corneliu Leu
● 20.VII.1943	— s-a născut	Adrian Păunescu
● 21.VII.1821	— s-a născut	Vasile Alecsandri (m. 1890)
● 21.VII.1904	— s-a născut	Ion Biberi
● 21.VII.1906	— s-a născut	Trăian Chelariu (m. 1966)
● 21.VII.1907	— s-a născut	D. Măcrea
● 21.VII.1920	— s-a născut	Violeta Zamfirescu
● 21.VII.1930	— s-a născut	Bodor Pál
● 21.VII.1948	— s-a născut	Ioana Diaconescu
● 21.VII.1979	— a murit	Ion Pascadi (n. 1932)
● 22.VII.1911	— s-a născut	George Moroșanu
● 22.VII.1939	— a murit	I. L. Mirescu (n. 1883)
● 23.VII.1869	— s-a născut	Gh. Adamescu (m. 1942)
● 23.VII.1924	— s-a născut	Eugen Teodoru
● 24.VII.1908	— s-a născut	Constantin Noica

Rubrică redactată de Gh. CATANA

Proza

Biografie și destin

IN cărțile publicate de Corneliu Ștefanache după 1975, al căror ecou a fost totuși nemeritat de mic, interesul scriitorului se îndreaptă aproape în exclusivitate către universul rural; dar lumea satului încează să mai fie un cadru de existență și tinde să se prefacă din ce în ce mai mult într-un decor, nu atât circumstanțial cât indiferent. Determinarea prin mediu își pierde importanța, însă ca o consecință a dispariției mediului însuși, nu datorită emergenței unor alte forțe și raporturi narative. Întorcându-se către universul țărănesc, prozatorul se vede obligat să-i reconstituie specificitatea prin lungi rememorări ce au drept obiect o realitate care a devenit amintire, scufundată în timp și în memorie: de aceea în aceste cărți în prim plan se află bătrâni singuratici sau însingurați, ultimi reprezentanți ai unei lumi care nu mai există. Căutând stabilitatea și temelnicia, scriitorul înfățișează nesiguranța, relativitatea, schimbarea; iar imaginea rezultată capătă un aspect paradoxal, căci sfârșește prin a contrazice toate așteptările. Noul său roman*) este foarte semnificativ în acest sens: **După echinocliul de primăvară** conține transformarea unui destin în bio-

* Corneliu Ștefanache, **După echinocliul de primăvară**, Editura Junimea.

grafie. Mitul se dovedește a fi imposibil: îi ia locul o istorie profană, precară și periferică. Sau, mai bine zis, resimțită ca atare — fiindcă prozatorul întreține constant un perfect echivoc între fapte și reprezentarea lor în conștiințe, între trăire și exprimarea ei, între informație și comunicare. Nu se poate ști în ce măsură este vorba de un efect involuntar sau de o ambiguitate dinadins construită; autorul însuși pare cînd conștient să se supună materiei epice prin adoptarea unei strategii narative lipsite de prezumția omniscienței, cînd autoritar, despotice, intervenind artificial în desfășurarea conflictului. Cred că mai degrabă Corneliu Ștefanache a parcurs în scrierea acestei cărți o experiență asemănătoare cu a eroului său, încercînd să se conformeze unui tipar și constatîndu-i la tot pasul imposibilitatea. Cele cîteva momente de alunecare în jurnalism, fie acesta pseudo-poetic („s-a întors apoi într-o primăvară, la fel cum venise din celălalt război, cu ochii înlăcrimați ca mugurii ce se pregăteau să plesnească”), fie de o desăvîrșită banalitate („s-a strîns în el ca un arici și, în mai puțin de doi ani, și-a risipit aproape întreaga agoniseală, devenind unul dintre cei mai decăzuți bețivi ai satului”); „nu se certase cu nimeni și nu se arătase niciodată lacom, ajutînd oamenii din sat fie material, fie sfătîndu-l și punîndu-le la dispoziție cunoștințele sale”; „După primele vorbe își și dăduse seamă că Iosif Pipirig era beat”), sînt expresia unei ezitări și totodată a unei treceri dintr-un registru în altul. A modificării proiectului sub presiunea realității epice: început ca portret al unui erou ce urmează să capete dimensiuni mitice, romanul se încheie cu o moarte derizorie, de fapt divers. De la solemnitate la ironie, de la scenariul măreț la existența precară, de la destin la biografie: acesta e „traseul” cărții lui Corneliu Ștefanache, reflectat în toate planurile desfășurării sale. Inițial un roman despre sfîrșitul unui țaran bătrîn ce pare a simboliza sufletul și spiritul unei întregi colectivități, **După echinocliul de primăvară** devine un roman despre renunțarea colectivității la ceea ce nu o mai reprezintă. Exponentul se transformă într-un excentric. Rămăs singur după ce satul a cărui vatră va fi inundată de un lac de baraj fusese evacuat, Cristian

Omu își pierde statutul de „erou” și se preface într-un „personaj” care nu dovedește nimic. Așa cum nu dovedește nimic nici moartea lui: bătrînul e văzut prin geam de un muncitor de la baraj care-l crede adormit („Îl văzu pe bătrîn rezemat cu fruntea de masă și minile atîrnîndu-i spre genunchi. Lampa avea toată sticla afumată dar la mijlocul ei încă se mai zărea un bob de lumină, ca într-o candelă. — Ce-i pasă, zise omul acela. A mincat, a băut și acum doarme, hă-hă...”).

Această răsturnare a premiselor are loc printr-o subtilă reinterpretare compozițională a elementelor epice devenite oarecum tradiționale în romanul actual despre lumea satului. Corneliu Ștefanache aglomerează în cartea sa majoritatea datelor frecvent folosite în proza consacrată mediului rural în ultimul deceniu, putîndu-se chiar spune că în **După echinocliul de primăvară** găsim un adevărat inventar al acestora. Spectaculoase și dramatice în sine, experiențele prin care trece Cristian Omu sînt, ca realități literare, veritabile stereotipuri; chiar și dușmănia lui cu Iorgu Capbătut, personaj a cărui evoluție nu este de altfel deloc inedită, intră în această categorie. Însă autorul are intuiția profundă a caracterului lor exterior cursului vieții: colectivitatea refuză să-și amintească, alungîndu-le în uitare, întîmplările petrecute. Chiar schimbarea vetrei satului înscamnă o lepădare de amintiri. Izolarea lui Cristian Omu, îndîrjirea lui în relațiile cu fiii și nepoții, orgoliul de „ultim țaran” îl scot în afara vieții: prezența lui nu mai este nici măcar stînjinitoare, fiindcă nu mai este înțeles. Scriere polemică în substratul său, **După echinocliul de primăvară** este romanul unui personaj care nu evoluează, dar a cărui condiție se modifică, drept urmare a schimbării conștiinței colective. Cristian Omu rămîne un martor tăcut și neputincios, inutil și nedorit: un personaj căruia, căutîndu-i-se destinul, i se descoperă doar biografia.

Ca și alte cîteva cărți mai recente, **După echinocliul de primăvară** anunță livrea unei alte, noi perspective în proza despre viața contemporană a lumii rurale.

Mircea Iorgulescu

Poezia

„Memoria, joc tînăr”

O POETĂ care face din discrețiile un fel de zid de apărare a interiorității și un fel de program estetic este Ana Mureșanu*). Retrasă în spațiile acestei paveze — inhibiția aproape că paralizază vocea lirică uneori, o reduce la șoaptă sau o fragmentează — ea caută să comunice o sensibilitate lucid analizată, fără cruzime, dar și fără duioșii melodioase, un dramatism al trăirii care perpetuează în memorie intensitatea elipei inefabile, a stării de grație. Discreția poate deveni prejudecată și poeta se așează în cîteva dintre poemele recentului volum timidă în armura unui discurs liric vag, impersonal. Totuși ea reușește să transmită o semănătate a atitudinii sufletesti care îi este proprie: o imagine luminoasă chiar și a suferinței sau a

*) Ana Mureșanu, **Memoria, joc tînăr**, Editura Cartea Românească.

spaimii dă prospețime versului. Pentru Ana Mureșanu poezia e speranță și sfîșiere, bucurie și refugiu, înaltare și inveninare: „Acesta este patul meu / Un mormînt în care a murit somnul / Veghea e cîinele / Iubirea diamantul fals. / Rudele s-au spulberat în cele patru zări / Prietenii au fost alungați / Cu biciul devotîunii. // Deasupra mea cerul devastat / Un abator în amiaza toridă. / Mă cuibăresc la pieptul lui / Odihna mi-o caut / Imi spun plină de speranță / Că sînt fericită”. Șansa mărturisirii, puterea de izbăvire prin poezie sînt trăite cu elan, cu o însuflețire care purifică verbul. Ceea ce trece de filtrul discreției este impresionant. Poezia este jubilația memoriei. Poemele Anei Mureșanu par innuri adresate capacității de resurrecție mentală a momentelor privilegiate din viața noastră sentimentală sau intelectuală prin vers, prin mesaj liric. Vitalitatea memoriei potentează stările revelatoare, transmite o semnificație a lor mai profundă. În amintire, dinamica contradictorie a unor trăiri se desăvîrșește într-un conflict: „Nimic nu e vechi din ce nu am uitat / Capul întorc peste umăr / Cît să îngădui inelului de iarbă / Jocul de-a viața fără să tulbure / Gîtu! să-mi înflorească // Nimic nu e vechi / Nici semnul / Duios al cetății plutind / Înspre noi de dincolo / De puterea-amintirii / Privirea găsește fără încetare martorul drept / Ajunge chiar și infima mișcare. / Părelnică... (Memoria, joc tînăr). Ca în orice univers liric feminin, centrul îl constituie și aici emotivitatea erotică. Reținută, vocea poetei îmbracă efuziunile de dragoste într-o aură gravă, melancolică, sub semnul unei amărăciuni patetice asumate însă cu acea seninătate și, as spune chiar, bucurie paradoxală a suferinței pe care numai o reală sensibilitate o poate

resimți, ca sens profund al vieții. „De-atîta vreme ești departe / Incit mă gîndesc obsedat la fericire / Fericită sînt dar, că pot gîndi. / Așteptarea devine amietoare / Ca un miros / De vietate cerească / Sublim este trupul / În care port dorul de tine / Și sînt ca apa cea mîscătoare de pești / Să mi te-apropii, mereu scăzînd din timpul dus / Te pierd / Miraculoasă regăsire” (Mereu scăzînd...).

Prea puțin liberă în gesticulații, timorată și uneori excesiv inhibată, Ana Mureșanu folosește tonul încet, arzător, tandru, fin cenzurat, distilînd cu grijă emoția în retorte suple. Foarte rar se avîntă în imagini care în desenu lor puternic să adune autenticitatea într-un semn estetic artificial, dar pregnant. Unul din aceste rare exemple este poemul **Sanie îngropată în lanul de griu**, care poate tocmai datorită sunetului neobișnuit pe care îl aduce în volum rămîne în mintea cititorului cu o forță proaspătă, remarcabilă. Este cred un drum pe care Ana Mureșanu cu finețea intuiției, cu acea imperioasă tendință spre disimulare a confesiunii și spre discreția discursului liric trebuie să se îndrepte: „Sanie uriasă, uitată în mijlocul cîmpiei / Cresc sptecele aromitoare în jurul tău / Cu arșiță toropitoare ca pe un prea ciudat / Car triumfal / Te împodobesc / Uimită-i nemîșcarea tă, astfel cum stai / Greoaie și străină / Căzută parcă pe pămînt / Dintr-un astru înghețat / De tăceri și lumină // Sanie îngropată în lanul de griu / Ce magică încărcătură va urni / Tălpile tale melodioase / De arcă pierdută pe-o apă de aur / Prin plînul verii-abis, cît veșnicia?”.

Dana Dumitriu

Domnica Girneată „Pe drum de seară”

(Editura Albatros)

● DACĂ Domnica Girneată ar fi numai „Samanta din Borzești”, adică abila manipulatoră a naivității, setei de „miraculos” și nu o dată — din păcate — a turpitudinilor umane, ne-am afla în fața unei simple curiozități literare, care se parcurge spre a o lăsa apoi din mînă și a nu te mai gîndi la ea. Avem însă de-a face cu o personalitate deplin încheată, cu un condei fără indoială, exersat, chiar dacă autoarea autobiografiei (sau semi-autobiografiei) **Pe drum de seară** declară că nu a urmat mai mult de patru clase primare. Școala vieții l-a pregătit mina și cititorul este captivat de scriitoarea Domnica Girneată înainte de a-i ațîța curiozitatea de a ști ce s-a întîmplat mai departe cu „Samanta din Borzești”.

Scriind această carte ce se citește pe nerăsuflăte, pe care n-o mai poți părăsi din clipa cînd ai parcurs prima pagină, Domnica Girneată și-a pornit „destinul”, care mereu i-a pus în față două căi, una mai lungă și aparent mai cu ocolis — paradoxal — mai... dreaptă, și alta pîrînd o duce spre țintă „pe scurtătură”, dar care s-a dovedit, tocmai de aceea, mai întortocheată și întunecată. Opțiunea ei a fost între a ne spune ceva despre lumea „misterioasă” cu care s-a îndeletnicit (misterioasă ca alchimia de pe vremuri, ca explorarea viitorului meteorologic prin gromovnice și rojdanice pînă la crearea chimiei și meteorologiei!) sau a ne zugrăvi pe larg tabloul gogolian al faunei ei, al clientelei unei „ghicitoare” devenită renumită. Cum prima cale putea să o ducă mai greu la țintă, ne-a lăsat-o doar să o întrevădem fugitiv, anulînd-o uneori (în cazul Clotildei) sau trecînd-o abil — cu realu-i talent scriitoricesc — în formule sibiline și nehașurabile de către redactor. Ca urmare, Domnica Girneată lasă cu mîinile goale pe „parapsihologii” care s-ar fi așteptat la un document „profesional” dar se adresează unui public larg, dispus să citească o carte de literatură ai cărei eroi sînt pe de o parte o fată care mereu greșete drumul cel bun cînd se află la răscruce, pe de alta, prostia umană, tristețea unor condiții traği-comice, sau chiar postura grotesc-criminală. Cîtă autobiografie, deci, și cîtă literatură debitată la modul autobiografic...

Luată nu ca o confesiune asupra „misterelor” cu care s-a frecat în zbuciumată-i existență, ci ca o narațiune despre o existență zbuciumată, și admirabil înfățișată, ajunsă în cele din urmă să facă un business falimentar din apetiturile unor înși pentru „miracol” în secolul nostru atât de științific, luată mai ales ce o satiră inelivă și amară la adresa acestor clientele amatoare de ghiciri în cafea și cărți, ori de „făcătoare de vrăji”, cartea Domnicăi Girneată este un document revelator și o apariție insolită în literatura noastră. Fiindcă, încercată de viață și dotată de natură cu o puternică intuiție a tipurilor umane și situațiilor, servită de un condei care nu se împiedică în hîrtie, Domnica Girneată ne spune, ca un scriitor adevărat, ceva despre oameni, despre fiecare în sufletul căruia — o mărturisim sau nu — a mai rămas undeva o fărîmă din acea dispoziție interioră ce l-a adus în fața fauna pe care o descrie. Uneori cu duioșie, alteori cu sarcasm, cîteodată cu oroare.

Autoarea a fost pusă de viață în situația de a privi și cîntări o anumită ipostază a omului, de care ne dă seamă. E ceea ce conferă valoarea cărții dincolo de „evenimentul” pe care l-a constituit apariția ei. Faptul acesta l-au intuit perfect și Fănuș Neagu atunci cînd a însoțit manuscrisul cu o postfață, și editorul curajos care este Mircea Săntimbreanu cînd a publicat-o.

Dan Zamfirescu

GHEORGHE ADRIAN: în port

LA Zaharia Săngeorzan, critic cu o lungă practică a scrisului, lectura face să vibreze în primul rînd, și de regulă violent, strunele admirabile. Celor peste 40 de autori comentați în ultima lui carte *) li se împart cu dăruie mopi grei de laude. Aici, cine nu e excepțional, e aproape sigur extraordinar, și viceversa. Criticul ieșean vede peste tot apodopere, orgii de idei și mari scriitori. În critica noastră contemporană Zaharia Săngeorzan e o harfă eoliană a entuziasmului. Principalul reproș pe care îl aduce confratrilor decurge de aceea tocmai din această gilgiloare ebuliție a receptării literaturii. Precauții, aceștia nu recunosc, sau nu apreciază îndeajuns meritele unor poeți sau prozatori. Critica i se pare lui Zaharia Săngeorzan pasivă, greoaie față de explozia solară a valorilor. Cu riscul de a fi la rîndul meu certat, declar că nu pot aproba toate elogiole propuse de autorul *Conversațiilor critice*. Ceea ce citește îl impresionează puternic pe Zaharia Săngeorzan, cărțile îl dau, cum se spune, peste cap, îl „întorc pe dos”. Starea de fervoare în care îl transpune lectura explică stilul febril, ropezit, hazardat, uneori grandilocvent, altelei obscur al comentariului său critic (din care, amuzîndu-se, alții au citat, pînă la a fi nedrepti, excesiv). O redactare mai puțin neglijentă a volumului ar fi putut însă duce ocl puțin la eliminarea unor ticuri. Astfel, în aproape orice bună carte de poezie, Zaharia Săngeorzan vede un posibil roman și în aproape orice bun roman un posibil scenariu de film: „Poemele din *Tara fetelor* formează un excepțional roman”, „Eternul Cimpii transilvănean este creată (în poezia lui Ion Horea, n.n.) romanul liric”, „Imaginarul îi dă poetului (Nicolae Prelipeanu) șansa să-și teatralizeze după voie existența, să-și facă din biografie un roman nesentimental”, „un Liviu Ciulei sau Lucian Pintilie ar scoate din acest text (romanul *Adam și Eva*, n.n.) al lui Liviu Rebreanu un film

*) Zaharia Săngeorzan, *Conversații critice*, Editura Dacia.

excelent, dacă nu extraordinar”. „Un bun regizor ar scoate din *Labirintul un mare film*”, „*Patima* este unul dintre romanele care se bucură de un succes incontestabil, o construcție epică densă care are toate șansele de a intra în *Istoria literaturii române contemporane*. Romanul ar trebui ecranizat; substanța și caracterul lui sînt mai mult decît cinematografice”.

Mai puțin s-a observat însă că în vreme ce notația, exprimarea rămîn uneori la Zaharia Săngeorzan confuze, demersul său critic este, în schimb, limpede și ferm. Săngeorzan e un critic hotărît: el intră repede în subiect și spune, în mare grabă, ce are de spus. „*Rapid definit* (s.n.) *Intrusul* este un roman al...”; „Curiozitatea a fost primul sentiment care m-a încercat la lectura *Spaniei* (1974) lui Adrian Marino. Mi-am spus, de la bun început, gîndul: să văd cum arată, care îi sînt reacțiile, opțiunile unui eseist și ale unui erudit, călătorind”. Atitudinea față de un autor sau față de o carte apare în textele lui Zaharia Săngeorzan (lucru important la un critic) evidentă pentru toată lumea — o linie dreaptă trasată cu creta pe tablă. Și mai puțin s-a observat că Săngeorzan, care nu ezită să consacre contemporanilor săi ofrande de laude ca unor zei, nu ezită de nu puțin ori nici atunci cînd e vorba să aducă obiecții, să facă întîmpinări. El este uneori la fel de răsplădat în negație ca și în elogiu. Iată de exomolu următorul pasaj pe care în necunoștință de cauză l-am atribuit desigur cine știe cărui temut critic al actualității, cutărui neînduplecat polemist dar care cu toate acestea poartă semnătura entuziastului Zaharia Săngeorzan: „*Pămîntul deocamdată* ascunde sub torentul liric pe care Adrian Păunescu de-abia îl stăpînește — nu se decalază el un „meridional”? — versuri de o facilitate care derutează. Poetul torturat de neliniștile și întrebările lumii se complăce într-un spațiu poetic al mediocrității. Păcat! Aparțin oare aceste versuri lui Adrian Păunescu? „Din cauze diverse am fost răcit la piept, / În orele în care se deam să te aștept. / Nici nu-nteleg iubito, de fapt de ce te-al dus, / Și cit ești de departe, sau cît vei fi de sus. // Sub ochii mei văd lumea, cum rîde violent, / Și peste mine plouă, ca peste-un monument”. Ușurința de a versifica, de a vîna efectul pentru galerie, de a „actualiza” orice și oricum, de a confunda reportajul cu poezia, se răzbuună. E drept că după această francă incriminare urmează noi rafale de laude. Obiecția a fost însă emisă într-un mod clar, neechivoc și de ea trebuie să se țină seama dacă vrem să-l situăm corect pe criticul ieșean. Dincolo de exagerările de judecată sau de stil există în aceste *Conversații critice* destule observații interesante, pătrunzătoare. Astfel, criticul vorbește de „Sadovenianismul lui Tudor Argezi” constînd „în capacitatea poetului de a reinvia existența arhaică”, de un Argezi „întors [...] cu fața către începuturi”, „tulburat de Istorie”, sau trasează o amplă paralelă între Sadoveanu și Rebreanu.

nu. În general, escul despre Sadoveanu a lăsat urme durabile în critica lui Săngeorzan: „Personajul liric al Mariei Banuș e Haia Sanis”; revenind la Sadoveanu, Zaharia Săngeorzan notează: „Hanul condiționează o literatură și un mod de viață care provoacă dialogul, povestea, sfătoșenia, alianța dintre personaje”; „flanurile sînt primele «stații» ale formării literaturii. Structura lor respectă pînă la un punct însăși structura literaturii; un personaj principal (hangîța sau hangiu) care declanșează, în relație cu călătorii, povestea.” „Născută sub zodia principiilor, a unui cod moral, erotică lui Lucian Blaga cunoștea astfel și «umbra» ideii de vină, de culpă, de pom interzis care-și veghează fructul”. Marin Preda (excelent spus!) „își cucerește ideile dintr-o experiență”. Eugen Jebeleanu „rămîne în poezia românească de azi o voce unică, un european prin temele, ideile și dramele acestui secol pe care a știut să le talmăcească cu o artă adevărată”. „Geo Bogza este un mag al ceremoniilor concretului”. Obsesia lui Alexandru Ivasiuc a fost „ideea, viața ei. Romanele (lui) sînt și în cea mai mare parte, discursuri despre”. În *Vinătorea regală* ancheta procurorului Tică Dunărințu „angajează în desfășurarea ei o lume”. În poezia lui Ion Brad, criticul vede „o lume țărănească dură, coborîtă parcă din sculptura lui Vida Geza”. la Horia Ziliu impresionează „atmosfera de luminoasă blîndețe a sentimentelor”, lui Dorin Tudoran l-ar fi caracteristică „poetica [...] posedării realului”. Unele formulări, tranșante, energice, au șansa de a fi reținute („Eroii lui Fănuș Neagu nu știu cum arată la față iertarea”, „Romulus Vulpecu este un poet cu ochii scâlțați în somnul eruditei”) și chiar de a se impune cu autoritatea unor aforisme: „A rîde înseamnă a interpreta viața”, scrie criticul în articolul consacrat regretatului Eugen Secceleanu.

Cu toate că o înțelege citeodată greșit, Zaharia Săngeorzan îmi dă sentimentul (de aici prețuirea și simpatia mea pentru el) că e un critic care iubeste mai mult decît altii literatura. Pentru că sînt critici care iubesc în primul rînd literatura și critici care iubesc în primul rînd critica, critica pe care o fac ei, se înțelege. Pe aceștia din urmă îl văd foarte deslușit la masa de lucru, scriînd (arătînd ce puțină dreptate au confrății lor, dînd sentimente, încheind bilanțuri, direcționînd). Îl văd mai puțin bine însă — imaginea se încețoșează — cînd. Nu mă indoiesc, desigur, că o fac, deoarece altfel n-ar putea scrie. Lectura reprezintă însă pentru ei un moment secundar, mult mai puțin semnificativ, un fel de formalitate plictisitoare ce trebuie totuși îndeplinită pentru a se putea trece mai repede la ceea ce e cu adevărat important — scrisul interminabil, invadator. Nu cred în critica punînd între paranteze lectura și bucuriile ei, limitîndu-se la un mod de a citi strict profesional, de serviciu. „Salvarea criticului — spunea G. Ibrăileanu — stă în țîria lui de a deveni cetitor”. Și (aș adăuga) de a rămîne.

Valeriu Cristea

Prima verba

Căldură mare

■ **ARTUR BĂDIȚĂ**: În această ordine există (Ed. Serisul românesc). Citisem cite ceva din acest poet înainte de debutul său editorial și mi se păruse promițător; era în versurile acelea un clocoț vitalist, o prospețime a percepției și un fel foarte tineresc de a vorbi despre tine cînd vorbești despre altul; placheta de acum confirmă aceste atribute dar mă obligă la circumspecție în legătură cu evoluția poetului; poeziile de aici sînt prea mult o cascadă de cuvînte, prea multă bogăție inconsistentă e în ele ca să nu pună sub semnul îndoielii nu talentul poetului ci posibilitatea lui de a-l ordona; „în această dezordine există” ar fi fost un titlu mult mai potrivit pentru prima lui carte, fiindcă dezordine se cheamă amestecul de imaginație poetică veritabilă și mimetismul cel mai gol, de sugestivitate și platitudine, de elocvență lirică și grandilocvență nudă, în fine de semnificație poetică și bolboroseală. A nu explica, a nu povesti nimic, iată o deviză acceptabilă pentru discursul poetic de la care însă poetul se abate adesea pentru a rosti un astfel de „cîntec de glorie”: „Muntele surpîndu-se ce face / cu trandafirii sălbatici aprinși / cu ploaia și zăpeziile iernii / cu valul ce sub talpă zace / cînd fulgerul se frînge-nădată / în părul tău spălat de îngeri / și zeii rămîn muți și singuri / ca o iubire tulburată. / Noiembrie arșiță a lumii / gonit de timpurii ninsori / aleargă peste generații, / care de triumf prin sori / E muntele

rostogolît / în clipe rostogolitoare / un șir de glorii nevăzut / în lungă și universală vale”.

Să dăm totuși poetului ce este al lui și să observăm că ori de cite ori pune puțină ordine în imaginație și în frazeologie efectul poetic este notabil, precum în această „scrisoare din Deltă”, sugestivă și de concentrat lirism: „Femele își întînseseră pinzele pe catarge / Și ziua păru o luntre bună / Vîntul rupsese trupul din fața oglinzii. / O, minunează-te, floare! Se diluează / seara în viori celeste // În numele cărui blestem migrez, / materii cu sinii umflați de furtuni? / Nimic nu mai părea să trădeze / clipa. / Femele-și uitară corabia pe țîrm / și viața ca o coridă tirzie”. Pentru Artur Bădiță, ca dealtfel și pentru ați tineri poeți talentați, problema disciplinei în comunicarea lirică mi se pare hotărîtoare în efortul de acces la dorita, cu îndreptățire, personalitate.

■ **RODICA CIOCĂRDEL TEODORESCU**: *Cîntecul nisipului* (Ed. Litera). Veleitate poetică, susținută de o anume ușurință a versificării, poate să producă texte onorabile prin acuratețe și să compenseze intrucitivă, prin melodicitate sau prin discreția stilistică, deficiența de amplitudine a vocației; astfel, mișcarea unui fluture: „Mîngîie văzduhul sub pleoapa luminii / Aprinzînd în culoare crepusculare adieri / Incendiul din

aripi își topește în vitralii / Vibrația celor mai profunde tăceri... / Oprindu-și pe-o creangă de liniște zborul, / Face cumpănă florii în leagăn înform; / Peisajul se stinge în flăcări de strune, / Culorile-adorm...”; tot astfel, dar mai altfel, descrierea „poeziei” după cum urmează: „Luneacă timpul — riu de lumină, / Prund de stele. / Vatră de veghe viselor mele... / În clipe ușor de grele / (duos oximoron l. n.n.). Vin liniștite clipe de amurg, / Își înmoaie botul fume-gînd / Și îmi sorb orele de jăratice pe rînd... / Clute sure, cu trup de văzduh / Și ochi aprinși ca miezul pămîntului, / Își înșirule tropotul pe inima mea, / Din pumni, imblînzite, încercînd să-mi bea / Sufletul...”. În rest, adică în afară de ciclul *Pecete* din care am extras cele două exemple ce puteau fi oricînd altele, placheta mai conține un al doilea ciclu, *Poarta săratului*, cu impresii versificate de călătorie la Adamclisi, Cetatea Neamțului, Suceava, Dragomirna, Voroneț, Chelle Bicazului, Bisoca, Mărășești, Porțile de Fier, probabil II; despre acestea din urmă aflăm nu fără emoție că „Dunărea s-a oprît! ...timpul trece deasupra... / Turbinele sfarmă tăcerea în pi-ruete; / Stîncile asudă, apa rîșnește / Cînd orele împart lumină în buchete...” și așa mai departe.

Laurențiu Ulici

■ AL doilea roman al lui N. Popescu-Bogdănești aduce, cum era și firesc, un plus de maturitate față de primul — *Omor scuabil ?* L... (1968) —, o notă mai pregnantă de autenticitate și de reflecție conținută, ca și un control mai susținut al expresiei și al construcției. Faptul se explică, deopotrivă, prin folosirea de către autor a experienței acumulate, ca și prin creșterea de ansamblu a nivelului prozel noastre din ultimul deceniu, care presează și obligă, în general, la o nouă ținută a scrisului mai ficcăriia dintre noi. Într-o timp, în cei 13 ani trecuți de la apariția primului roman, autorul a efectuat un stagiul de corespondent de presă în Belgia, a făcut cîteva călătorii de documentare în vestul Europei, de pe urma cărora a rezultat, între altele, volumul de publicistică social-politică intitulat *În căutarea paradisiului*, apărut în două ediții. Este o carte-document, oarecum în prelungirea primului său roman, ca atitudine, se înțelege, aducînd în fața ochilor noștri drama nesfîrșită a celor peste 15 milioane de emigranți aflați în occidental european.

Aceeași economie de mijloace, sobrietate stilistică și atitudine activă din publicistică la lui, desfășurată pe o durată de circa 30 de ani, o regăsim și în noul roman, adecvat însă la cerințele prozel realiste de ficțiune. Căci realismul este cel care convine cel mai mult prozatorului N. Popescu-Bogdănești și el a înțeles de la început acest lucru, totul, de la meseria de publicist și reporter, la experiența și optica sa asupra vieții, conducîndu-l către o asemenea proză. Astfel, stăpîn pe mijloacele sale, autorul își alege, din nou, un moment important din istoria noastră contemporană — actul de la 23 August 1944 și consecințele lui imediate — înfățișîndu-ne o lume în dislocare și tensiune către o nouă așezare, oameni în acțiune și reflectînd surprinzător de matur asupra evenimentelor (deopotrivă prin optica de atunci, ca și prin cea de mai tîrziu asupra lor), medii sociale diverse și mentalități diferite, încît toate la un loc creează o tensiune și un dinamism interior ce fac lectura nu numai agreabilă ci și participativă și nu o dată revelatoare, ca în paginile evocînd alungarea trupelor germane, povara frontului și a datorțiilor de război, mișcările populare pentru reforma agrară și pentru guvern de concentrare democratică, creșterea și maturizarea comuniștilor în toată acestor mari evenimente, de importanță mai mult decît națională.

O seamă dintre personaje ne erau cunoscute încă din primul roman, axat, de asemenea, pe un moment crucial din viața țării — primul război mondial, grevele de la 13 Decembrie 1918, unirea cea mare și alte evenimente din epocă. Dintre acestea, în primul rînd învățătorul Vasile Armasu, acum căpitan rezervist, antrenat în luptele pentru eliberarea Capitalei de sub dominația trupelor germane și apoi de curățare a teritoriului patriei de aceiași adversari. Ni se înfățișează nemulțumirea apertă a muncitorilor și al altor cături sociale conduse de comuniști, la lupta pentru alungarea ocupantului german, soseala trupelor sovietice pe un teren asigurat, mișcările populare în vîntoarea cărora este prins Vasile Armasu, și în toată călătoria, cu orelile manifestatiilor de la 24 februarie 1945, pentru guvern democratic, își pierde nevinovat, ca atîta altii, viața, etc. O escapadă a lui către satul natal ne pune în contact cu realitățile de atunci ale satului românesc din sudul țării, cu lupta dusă în el pentru preluarea puterii și reforma agrară, pentru asigurarea necesităților războiului și acoperirea marilor obligațiilor materiale ce ne reveneau prin armistițiu etc.

Toate acestea sînt surprinse pe viu, prin intermediul unui număr notabil de personaje, fiecare cu individualitatea, cu limbajul și mentalitatea sa. Încît relieful se diversifică, impresia de adevăr istoric și de autenticitate artistică sporește, de asemenea, lectura cărții adevărîndu-se profitabilă pe mai multe planuri. Autorul se dovedește, astfel, un minuiitor dibaci de date și evenimente, un gînditor preocupat a nu trece sub tăcere probleme complexe ale istoriei noastre mai recente. Sînt aspecte ce diversifică dimensiunile romanului. Măcar în treacăt se cuvine reliefată autenticitatea limbajului țărănesc în tensiunea lui către modernizare, cunoașterea modului de a gîndi al multor oameni și în primul rînd al ofițerilor către sfîrșitul războiului, surprinderea jocului de interese al unora sau al altora, a coloraturii politice a diferitelor acțiuni.

Trandafiri pentru altădată este un roman polemic în substanța lui, evidențînd realități mai puțin cercetate și în orice caz nu dintr-un asemenea unghi. Căci imaginea pe care ne-o propune N. Popescu-Bogdănești asupra perioadelor amintite pare a deschide un drum pe care sînt de așteptat și alte cărți, deopotrivă de la el, ca și de la alții.

George Muntean

■ De ce șase poeți tineri și de ce din Tg. Mureș?

Întii, pentru că ei există. Și există acolo, într-un mediu de puternică spiritualitate românească, într-un climat al afirmării scrisului nostru, polarizat mai bine de zece ani de către revista „Vatra”. Iivirea poetului tânăr și creșterea lui este supremul omagiu care se poate aduce unei publicații de cultură și literatură.

Apoi, pentru că l-am cunoscut mai bine în urmă cu o jumătate de an, în decembrie trecut, când, la întâlnirea „României literare” cu „Vatra”, am trăit împreună rostul comunicării poeziei și al dialogului cu publicul tirgumureșean. Atunci s-au configurat aceste pagini, și numai împrejurările au aminat apariția lor pînă acum, în miezul verii.

Fie și simbolică, această deschidere în inima revistei noastre, cu înțelesul prețuirii și al absolutei colegialități.

Ion HOREA

Lazăr
LĂDARIU

Caută bine prin sufletul meu

Caută bine prin sufletul meu mirositor ca o rodie și vei găsi pe tata aruncind semințele serii pe cer în sfîntă semănătură,

pășește rar tatăl meu ca un zeu rătăcit pe arătură spre noaptea cabrind peste dealuri unde cad nori de noroi.

Caută bine prin sufletul meu cînd arcuirea de iăzi coboară spre fluviile mireasmelor și, știu, vei vedea cum curge sufletul florilor și pomilor, au rodit deja semințele așteptării, caută doar bine prin singele meu.

Casa oglinzilor

Sînt pasărea dimineții pe aripi cu saci de rouă fulgerată de despletirea somnului, veghea scoicii sînt, cernută prin vămile cerului și neîncrederii

și vîntul călărînd prin șeile munților, liniștea de niciunde sînt peste piatra din ochiul fintinii întors înăuntru și nisipul rătăcitor după trestieile cerșind melodia de dincolo de sunetul fluxului.

Durerea am imprumutat-o pămîntului cu toate cuțitele ierbi, acum sînt liniștea din casa oglinzilor.

Lupul

Dimineața cîmpiei o țîn aici, rotundă, în palmă – un ochi crăpat de atîta uimire. La ora cinci și cincisprezece minute, un lup roșu (singur l-am văzut în copilărie) coboară din noaptea munților.

Încă un seceriș

Ca tăcerea din sarea timpului se coace griul, ce frumos se coace griul prin Europa! Pielea văzduhului atîrnă zdrențe prin copacii din iulie – tentație pentru diplomatice molii, prin seifuri cu cifruri uitate haina timpului ascunde sculptate riduri, secrete portofolii. Doar țărani la tîmpla ierbii din amiaza galbenă mai arănesc sămînța altor nașteri. Ce frumos se coace griul prin Eurapa, precum cărțile prietenilor mei încă născrise.

Ceas crepuscular

La marginea cîmpului se clatină plopi tentaculari, răsturnați peste umbra copilului în care întru bătrîn abia ieșit din casa cu grinzi mirosind a lapte crud, casa părinților plutește pe cer – o corabie întoarsă – cu catargul ară pămîntul. Îmi rodește privirea cu ghimpi de răsură, nu mai am pentru vama intrării nici o petală ca o parolă uitată și lumina peste grădină cu trosnet de osie, metalic se frînge. Prin suflet cu zgomot îmi cade albatrosul în fiecare seară.

Teodor
BORZ

S-ar putea să fie pace

Dacă voi tăia spice toată vara toamna iarna viața s-ar putea să fie pace s-ar putea să fie pace. Dacă voi sta în poziție de lotus toată viața neîndrăznind de teama impurității să mă gîndesc la nimic știind din sutele de cărți conferințe comunicări anunțuri că poate fi dăunător prin impuritate gîndul s-ar putea să fie pace.

Dacă îmi voi aminti mereu de cei morți s-ar putea să fie pace.

Dacă voi lupta cînta incolăci cădea striga biciui crește descrește s-ar putea să fie pace.

Iarba se amuză și inverzește.

De la început dacă voi tăia spice dacă voi deveni lotus dacă dacă s-ar putea să fie pace. Iarba se amuză și inverzește.

■
Discutam și fumam macaralele ridicau plăci de beton. În cotloane infloreau păianjeni, flori și altele.

Splendidă seară, prietene.

Mai tîrziu vor înceta zgomotele. Se culcă patrupede, galerii de artă. Toate acestea nu sînt un vis șterge-ți de pe obraz stropul de ploaie.

Pînă ce am trăit îmbătrînit murit am crezut că umblu pe un asfalt ca laptele de alb. Acum la fiecare pas al meu se decide soarta acestei serii.

Splendidă seară, prietene, splendidă.

■
Înalți teozofi ai Evului Mediu nu și-au putut răspunde dacă în virful unui ac se rotesc douăzeci și doi sau douăzeci și trei de demoni, multă vreme au continuat disputele pînă au adormit pe rînd toți subtilii protagoniști, eu vă pot spune acum cu maximă exactitate, douăzeci și patru sînt, domnilor, demonii care se rotesc electronic în virful unui ac ascuțit într-atît de nici măcar nu-l poți vedea (îl simți numai uneori și cînd țî-e lumea mai dragă în coaste în inimă în pantofi în pămînt) douăzeci și patru, domnilor, i-am numărat pe rînd era într-o gară pustie cînd așteptam de ore și ore trenul

o măsea mă durea înfiorător, bătea un vînt rece pe peron aducînd praf negru inecăcios iubită mă părăsise în ziua precedentă spunîndu-mi rușinoase cuvinte, prietenul meu cel mai bun plecase într-o expediție foarte lungă la pol megafonul gării a anunțat că stîmța călătorii nu mai așteptați în zadar trenul are o întîrziere de cîteva vieți și atunci, domnilor și doamnelor, l-am văzut pe al douăzeci și patru rînjindu-mi, scălimbăindu-se, chemîndu-mă incolo pe direcția căii ferate, pînă tîrziu cînd m-am deșteptat fericit fericit și soția mi-a pregătit o cacao cu lapte, fierbinte și astfel a început o dimineață a unei duminici.

■
Așa e cum spui, Cleopatra. Sînt obosit. Sînt atît de obosit dacă mă atingi mă strivești. Dacă suflî spre mine mă spulberî. Și gara aceasta pe care N-o părăsim, de teamă, niciodată.

E timpul să pleci, Cleopatra. Reia-ți obiceiurile, mersul chiar nasul care ar fi putut schimba fața lumii – după părerea lui Pascal. Reia-ți istoria sentimentalismul nu folosește la nimic.

Sînt obosit, Cleopatra și istoria pentru care sînt făcut e aceasta. Noapte bună.

Ion
DUMBRAVĂ

Statornicia și flacăra

Cu fulgere am venit, cu fericiri și dezastre cu minie și dragoste, muritoare erai pe atunci, șerpi adorați se strecuraseră în nopțile tale, din cite au fost însemnate de un deget zeiesc, din cite le-ai nedormit nici una nu îți aparține în întregime.

Caut fărăima de bine în simburul răului, adun sărbătorile și cenușa, greșelile și luminile orbitoare și le pun pe cîntare.

Ispititoare înalțuri, amenințate grădini, cu privirea bătrînelui înțelept vă cutreier,

pînă cînd firea nu-și va schimba ordinea sufletele la fel vor rivni statornicia și flacăra, ca un cer care dă peste margini neîncăpător mi-era trupul de sălbăticiune și inger, neîncăpătoare eternitățile și cuvintele.

Mîine, vei zice

Ceea ce acum contemplăm mîine nu va mai avea importanță, iată dealurile condamnate la nemișcare lingă apele peregine, o creastă în alb amintind mureșia nevinovăției (pierderea ei pentru tine a fost o rivnită eliberare)

Iată strălucitoare vehicule umilite de bariere, puternicia și neputința, nimic nu scapă inecului de lumină, tu îmi transmițiperate mesaje pe lungimea obișnuită de gînd : e primăvară orgoliosule, e primăvară iar eu sînt singură.

Mîine, vei zice, mi-am ascuns sentimentele dintr-o jenă absurdă ca de propria-mi goliciune

am fost generos fără pricină, am fost trist ca o cheie pierdută dar niciodată mai trist decît fericirea evadatului, decît strălucirea în soare a peștelui tras pe mal, pulberea s-a ales din tot ce credeam mai statornic iar noi nici nu mai știm de cînd tot trăim.

Iulie, sau un poem oarecare

Va veni și noaptea cu șiroaiele de-ntuneric, cu rufe uitate pe sfoară, cu lucruri rămase neterminate și tu ca viermele în scobitura lui de pămînt, se va duce și ziua aceasta, în baie femeia își piaptănă părul (s-a plictisit să aștepte) aerul e gros ca uleiul.

Te-ai tăvăli în prima baltă ca bivoli, urme strani dospelc în asfaltul incins gata să curgă-n canale.

O pasăre de zăpadă e mașina salvării.

Prin urmare

Vă asigur că e o adevărată plăcere să urmărești evoluția foii de varză, a puiului de păianjen înconjurat de ierburi sălbatice, limba oii și picăturile galbene ale florii de mușețel, să cirpești gardul spart de javra vecinului, în vreme ce soarele se inflcărează ca inima de adolescent, prin umare mă pot declara mulțumit, băcănia se deschide la cerere, orăntăniile mă simpatizează, acum tocmai mi-am incropit o crescătorie de viespi.

**KOCSIS
Francisko**

Zori

Cerul își pierde încet echilibrul ;
n nervi culminează fluxul ;

Parcă cineva ar citi în șoaptă
poemul universului
și ar relua iar și iar
mbătat de inefabil,
săd cum sosește balenă albă
nateria zilei.

Plopii

Plopii din oraș, plopii de la marea
înăuntru și plopii de la țară
plopii din întreaga lume privesc
urtele bisericilor ;
în acest spațiu unde pentru două
zeci de ani obiectele nu vor fi
cu adevărat identice, plopii foșnesc,
toți plopii foșnesc la unison.

Parabolă simplă

și sărituiau fiara. Infierbintați.
și numărul lor creștea mereu. Par-
cipau tot mai mulți la această
antastică vânătoare ;
aveau un corn care suna, chema,
poi cornul a fost înlocuit cu unul
electronic, deoarece amindoi
lăminii trebuiau folosiți pentru
nu slăbi această goană nebună,
osmică ;
nimeni nu și-a dat
seama cind s-a amestecat printre ei,
și fel de pățimăș vinător,
hilar fiara ;
vânătoarea continuă.

Purtătorul de măști

actor care a încercat
să poarte măști
și să iese în scenă cu propriul chip
cu miinile goale,

curcat și palid, penibil și pitic,
nu va reuși să convingă
pe absolut nimeni că e chiar el,
purtătorul de măști -

și vor crede
că e o mască nouă, mai subtilă,
și care încearcă omul să-i înșele.

Linie liniște

Linie liniște,
am în noapte ca-ntr-o cinapiște
oasă și infinit de înaltă ;
parcă am pindi ceva foarte important
și dimineața zilei de miine ;

și căile delicate ale nervilor
și crescut urzici
și-n ființele noastre pămîntoase
pe care celulă e trează, ca-n dragoste -

și împingem căruciorul zilei
și amindouă miinile spre ora următoare,
cu toată speranța.

**Maria
MAILAT**

psiho-logică

războiul imaginar - poate cel mai crunt, deși
fără sînge, fără cadavre -
hărțuiala prin ceața groasă, adunată-n bibliotecii
municipale,
printre filele sfîrîmicioase ale vechilor ziare,
în memoria mea insalubră și trădătoare

dimineața pare mereu aceeași, bate pasul pe loc,
pasul apăsător al regimentului ideal (toți soldații
sînt gemeni !)
dimineața mă trezesc în ambuscada zgomotelor din
bloc,

întru-n lumină pină la glezne, briu, urechi - într-o zi,
cu trupul inert, umflat de aer, de știri
voi pluti printre acoperișuri

fără alte victime și fără ocolișuri,
pe mare, în cer, pe uscat primesc mesaje
din ce în ce mai greu descifrabile,
doar în tranșeele amneziei am timp să rid,
să-mi mingii cicatricile, să-mi trag sufletul -
perpetuum mobile ademenindu-mă, de treizeci de ani,
războiul imaginar.

materialitate poetică

cum să te așez între formule chimice,
între substanțe solide, lichide, gazoase,
în mișcarea browniană a firelor de polen,
în simetria trupului meu cu cinci simțuri catalogate,

ce loc să-ți gădesc între cerul instelat
și legea morală,
cu ce semn să te trec pe radiografia craniului meu
atît de comun și perfect ?

în pădure ori în parcuri publice,
într-un adăpost montan sau o sală de disecție
să mă-mpreuniez, cu singele meu să-ți tatuez
invizibilul chip ?

sau cu saltul mortal al sofistului
să-mi scot ochii și să-ți dau
ca-n cele din urmă
să te văd ?

cum să te arăt celor din jur,
cum să te nasc într-o piață,
între legile dispersiei și relativității
cum să justific existența ta continuă, nesupusă,
partea ascunsă din sufletul meu (cîndva) androgin...

spirală

să seara deschizînd lungi coridoare,
ceara, iar, picurînd rime suitoare,
pacea îmbălsămată, obiecte pierdute, spăsite,
marea sorbind, ronțîind corăbii părăsite,
noi, cu nacela plutitoare peste-un noroios vulcan,
eroi anonimi și grenade dansează can-can,
speranța e-ntr-un baston - vezi fiecare orb !
cu siguranță-n conserve stă nevermore, rob,

coridoare lungi deschizînd seara,
suitoare rime picurînd iar ceara,
spăsite, pierdute obiecte, îmbălsămată pacea,
părăsite corăbii ronțîind, sorbind marea,
vulcan noroios peste-o plutitoare nacelă cu noi,
can-can dansează grenade și-anonimi eroi,
orb fiecare, vezi ! - un baston e-ntr-o speranță,
rob, nevermore stă-n conserve, cu siguranță.

**Soril
MIAVOE**

Declarație

Mai întii am intrat în Delta Dunării
și în ierni lungi cu lună am tăiat stuf.
Am împachetat acel stuf
și l-am trimis la fabrica de hirtie
m-am angajat la fabrica de hirtie
și am lucrat în fața cuptoarelor
în veri lungi fără lună
cu demisie am plecat și de-acolo
cu banii economisiți mi-am cumpărat cîteva kg. de
hirtie

pe care i le-am dat în grijă surorii mele
câci eu tocmai îmi fac vizitele medicale
pentru fabrica de stilouri flamura roșie
de unde nădăduiesc să mă pot transfera
la intr. chimică victoria
unde se fabrică pescăruș cerneală specială
pentru toc rezervor albastră
cu experiența pe care o am plus cea care o să vie
o să cunosc indeajuns istoria
industrii scrisului cu talentul nativ pe care îl am
să scriu un roman despre viitor
acum scriu numai versuri și numai cu ustensilele
surorii mele pe dosul unor chitanțiere
ea este contabil-casier la un ceape
și primește de-acolo.

Desene de Janos Bencsik

Să nu sari
să nu te tirăști
să nu umbli brambura prin clasă
să stai în banca ta
tov. profesor e un mare pedagog
nu-l enerva
să nu-ți deranjezi vecinii
să nu te lași provocat de ei
palmele se țin pe genunchi
întregul corp într-o poziție corectă
dom' profesor e un mare pedagog
nu-l enerva
fii ochi și urechi la tot ce spune
numai la ce spune el
nu te zgii pe fereastră
dacă da să nu comentezi
nu-ți face de lucru cu recuzita
nu-ți roade unghiile
fii cu minte
pină la pauză.

Muscamorul este un produs eficient și ieftin
prin excelențele sale caracteristici exterioare
el atrage muștele cu repeziciune
fiind aromat și lipicios.
Folosindu-vă de el nu vă scăpați numai
de muștele din casa dv. ci prin aceasta
întrețineți un climat de încredere
și solidaritate cu vecinii
care demult și l-au procurat.

Singură moartea e cea care poate.
Ea poate cu siguranță.
În rest
„deșertăciune a deșertăciunilor
totul e deșertăciune”

Oare împotriva cui înflăcărește cireșul ?

Radu TUDORAN

Actul de paupertate

ASTAZI, întorcându-mă în locul unde am lăsat povestirea, la sfârșitul războiului și după moartea domnului Alcibiade, mă întreb ce aveam în cap, ce învățasem despre viață când terminasem școala primară și mă pregăteam să merg mai departe. Eram săraci, murise și tatăl meu, fără să ne lase nimic decât grija zilei de mâine. Ca să capăt o bursă a trebuit să-mi scoată de la primărie Act de paupertate, dovadă că familia mea nu avea nici un fel de avere. Hirtia, iscălită de notar, domnul Tânăsescu Nazone, poreclit Mațe Eripte, și cu o apostilă analfabetă a primarului, Ioniță Stere, am avut-o în mână, am privit-o cu un fel de îngimfare, ca pe un act de noblete; fiindcă săraciei noastre i se dădea un titlu necunoscut de mine, cuvântul paupertate avea o sonoritate impunătoare, și mi se părea că fiindu-mi atribuit cu iscălituri și ștampile, băieții de vîrsta mea vor trebui să mă admire și să mă dîmzuiască. Nu era prima oară când mă lăsam înșelat de cuvinte necunoscute; de pildă când tatălui meu i-a pus piciorul în ghîps doctorul Negruți, cel mai renumit chirurg al orașului, ceea ce a însemnat o cheltuială cam grea pentru mijloacele noastre, mi s-a părut că subchirurgul, care îl asistase, avea un titlu cu mai mult răsuneț. Așa că, fiind înțrebat de șeful gării, de institutorul meu și de altă lume cine îl îngrijea pe tatăl meu, am spus cu emfază că subchirurgul, fără să știu că dacă aș fi pomenit numele doctorului Negruți, toți și-ar fi scos pâlăria și respectul pentru familia mea ar fi crescut în multă măsură.

Dar ce învățasem eu până atunci, când îmi începam viața fără altă zestre decât un act de paupertate? N-am învățat nimic înainte de vreme, ca alți copii, care știau să citească și să scrie bineșor înainte de a merge la școală. Nu mai vorbesc de cei cu guvernante, nemtoace sau franțuzoaice și cu profesori aduși acasă. Îi ascultam cu gura căscată, cite puteau să spună, dospea cartea în ei ca aluatul de cozonac pus lângă sobă; cozonacul meu dospea lipit de fundul oalei, iar eu abia ridicam capul, socotindu-mă rămas în urmă. Înceceam un frate mai mare să mă învețe citeva boabe în franțuzește, mi-ar fi plăcut să merg mai departe, dar nu știa nici el mare lucru, căci avea abia doi ani mai mulți decât mine. Cărți în casă se găseau și le-am citit aproape pe toate, însă fără o îndrumare și fără să dau de cele mai potrivite. Așa că dacă am terminat școala primară și am mers înainte, am rămas amuțit de uimire în fața istoriei antice, despre care auzeam prima oară. Nici astăzi nu înțeleg cum nu-mi spusese nimeni, nici despre fauroni, nici despre piramide. Lecția de istorie ar fi putut să fie în viața mea de școlar un punct de răscruce, am ascultat-o cu sufletul la gură, era prima mea mare revelație, descoperam în mine o sete nesătioasă pentru învățatură; fiindcă aflam ceva nebănuit, despre o altă lume decât a noastră și lumea aceea, colosală, mai era și ușor descifrabilă. Dar pe urmă, mergînd înainte cu învățătura, au apărut alte lucruri, mai încalcite, din ce în ce mai mici, până ce au devenit meschine, cu intrigi, cu războaie fără concluzie, de șapte ani și chiar de o sută, cu un mal-dar de date greu de ținut minte, care făceau să-mi fie silă pînă și de monumentală lecție despre piramide.

Cam la fel am pățit cu învățăturile celelalte, mai toate m-au plictisit după ce m-au fascinat prima oară. De pildă când profesorul ne-a desenat pe tablă aparatul digestiv al porumbelului, mi s-a părut că iau parte la o geneză. Știam porumbelul prin gunguritul lui și din filitiul aripilor, în zborul pe lângă casă, dar niciodată nu mă gândisem cum o fi el pe dinăuntru. Cînd i-am văzut măruntaiele, desenate cu cretă colorată, ea însăși o surpriză, am înțeles dintr-o dată, bine, limpede, și pînă la capăt, nu doar cum este alcătuită anatomia porumbelului, ci însăși logica ei, și funcțiile fiecărui organ în parte, adică secretul vieții la păsări, de unde nu mai aveam mult pînă să înțeleg secretul tuturor vieților. Am reprodus desenul în caietul meu de lucru, punînd în el pasiune și încinare și învingîndu-mi chiar neîndeminarea la asemenea treabă, prin credința în ceea ce învățasem atît de complet, cu atîta ușurință. Pe opera mea profesorul a pus nota zece și m-a lăudat în fața clasei. Dar cînd mai târziu ne-a descris aparatul digestiv al mierlei, m-a cuprins plictiseala, iar la desenul aruncat pe urmă în caietul de lucru, am luat nota patru. Cam așa mi-am făcut școala, cu revelații scurte, urmate de o plictiseală prelungă. Iată, de pildă, uimitoarele legi ale pirghiilor, pe care le-am băgat în cap numai după o vorbă, vorbele celelalte decurgînd una din alta, dîndu-mi impresia că pe toate le cunoșteam dinainte; era ceva foarte limpede și nu putea să fie decît într-un fel, nu în două. Am învățat apoi și despre scripeti, nu-mi displăcea, fiindcă erau o importanță descoperire a omului, o înlesnire imensă pentru faptele lui mărețe; pasiunea însă nu putea să reinvie, fiindcă în scripete descoperam legea

pirghiilor. Așa s-a făcut că după scripiti trecătoare să mă las pe tînjală, că nu mai înțelegea nimeni ce-o să se aleagă de mine pînă la urmă.

DAR iarăși mă întreb, cu ce porneam eu să învăț școală, în afara actului de paupertate? Apoi iată, numai cu natura, cu fenomenele ei nemaipomenite, pe care le-am descoperit singur, m-au uimit, m-au înspăimîntat, m-au umplut de exaltare. Primul cred că a fost orizontul, marginea circulară a lumii. M-am născut și am copilărit la cîmpie, am contemplat-o neîmpiedicat de obstacole, gîndul meu a ajuns pînă la capătul ei, unde răsărea soarele și nu-mi închipuiam că ar mai fi altă lume; ideea înfinitului mi-a venit tîrziu și cu incertitudine, cum într-o măsură a rămas și astăzi. Între aceste limite ale spațiului în care îmi era destinat să-mi trăiesc viața, am cunoscut pe rînd fenomenele naturii, drumul soarelui de la un orizont la altul, lumina, mișcarea umbrelor, apoi întunericul, ziua și noaptea, ritmica lor, asemănătoare, la alte dimensiuni, cu bătaie inimii și cu respirația. Prin această observație am înțeles că toate mișcările naturii se leagă între ele, am înțeles să le privesc cu mai multă luare aminte, am făcut lege din ele, dar n-am spus-o nimănui, simțînd că nimeni nu-mi va da crezare, ci mă vor lua în batjocură. Îmi asum riscul abia astăzi.

Pe rînd, au intrat în cîmpul vieții mele vîntul, de la zefir pînă la furtună, adăugîndu-l-se Crevățul, Iarna; apoi ploaia și nisnoarea, gheața, trîznetul și tunetele, revărsarea apelor, prăpădul, case luate pe sus și duse la vale; iar mai târziu incendiul, care nu era un fenomen natural, ritmic, ci un accident provocat de oameni, uneori cu bună știință, un instrument de răzbunare sau de chivernisire, căci se găseau unii să-și pună foc după ce-și asigurau casa, pe mai mult decît valoarea ei adevărată; aceasta însă a fost o constatare tîrzie, făcută la vremea cînd începea partea epică a vieții. Despre fluvii și despre mare am să spun mai târziu și pe îndelete, despre ele nu pot vorbi numai în trecut.

Cu cele de pînă acum, decorul era gata, mai rămînea să se populeze; nu-i vorba de oameni, ei făceau parte din cele mai vechi amintiri ale mele, asupra lor mi se deschisese ochii, existența lor era o dată primordială a lumii, numai firile aveam să le înțeleg mai târziu, paralel cu faptele săvîrșite de ei, sublime sau monstruoase. De asemenea nu-i vorba de animale, pisica și cîinele, primele cunoștințe, apoi păsările din curte, descoperite cam odată cu cele din virful casei, adică porumbelul; mierla am cunoscut-o mult mai târziu, la pădure, după ce luasem pentru ea un patru la științele naturale. Cam odată cu începutul începutului au apărut în conștiința mea și celelalte vieți de pe lângă casă, calul, frumos și năprasnic, vaca blîndă și lan-guroasă, cu ochii încărcati de tristețe; mugetul ei mi-a sfîșiat de multe ori inima. Despre măgăruș am să vorbesc altădată, nici despre el nu pot povesti în trecut, am avut unul, a ocupat un loc plin de pitoresc și de culoare în anii copilăriei mele. Mi-l amintesc cu o tristețe duloasă, iar cînd a murit într-un accident groaznic, am jelit pînă ce mi-am vărsat tot sufletul, prefăcut în lacrimi.

Însă peste această lume gata făcută și ușor înțeleasă, s-au revărsat fenomene miraculoase, neprevăzute, greu a fi înțelese, pe care le-am descoperit singur și au fost uimitoare. Într-un amurg veneam de pe cîmp, îmi plăcea să umblu îndepărtîndu-mă tot mai mult de casă; mergeam repede, întîrziaseam și-mi era teamă să nu mă prindă întunericul. Orizontul, la apus, era încă roșu, dar începea să ruginească. Și deodată, în această lumină rece și puțin înfricoșătoare, a apărut un nor fără contururi, o pată mai ruginită decît cerul, un val incert, plutind către mine, ale cărui margini se bănuiau întinse mult într-o parte și-n alta, ascunse în noapte. Tot atunci s-a auzit un zumzet îndepărtat, pe care mai târziu l-am asemuit cu huruital de motor al flotelor aeriene venite să bombardeze. A fost chiar ca un bombardament, curînd m-au inconjurat vîrtejuri și pocnete, decît că la o scară mai mică. M-am aplecat și mi-am acoperit fața cu minile, fără să mă sperii prea tare; curiozitatea era mai puternică decît teama de primejdie.

Am uitat să vorbesc despre grindină, o cunoscușem, uneori ca mazăricea, alteori cit alunele, dar odată a fost cit oul de bibilică, ba și mai mare, cit oul de găină, și chiar de gîscă, de ne-a spart geamurile și a strivit acoperișul. O grindină s-a abătut peste mine, atunci, seara, într-o răpăială ca de mitralieră, cum aș defini-o astăzi, o ploaie de gloanțe, care, în loc să mă străpungă, cădeau la pămînt și foșneau în iarbă, în timp ce zumzetul de aer creștea intruna, umplînd tot văzduhul. Norul care se îndesase că nu mai lăsa să se vadă nici o lumină în partea apusului a trecut de mine, cerul roștatic s-a limpezit și în locul zumzetului din aer au rămas numai foșnetele din iarbă.

M-am aplecat și am descoperit cărbușii, se agățau de degetele mele, nu știu ce sperau de la mine; nu mi-au făcut scîrbă, ca alte gînganii, cele cu trupul moale, viscos, din care curgea un fel de venin verde cînd le striveai cu piciorul. Cărbușii păreau curați, și elitrele lor puternice semănau cu o armură, iar cînd i-am dus în casă, la lumină, mi s-au părut sufiați cu aur. I-am adunat de pe jos cu pumnul, i-am băgat în sin, le simțeam piciorusele, mă gidilau, poate încercaseră să-mi vorbească, să-mi transmită un mesaj din partea soarelui apune. Descoperirea făcută în seara aceea era miraculoasă, și deodată mi s-a părut nu doar că lumea crescuse, ci, pe deasupra, se născuse în mine puțința de a o înțelege.

Cînd am intrat în casă și am vrut să le arăt celorlalți cărbușii, mindru de mine, crezînd cu naivitate că nimeni nu-i cunoscutese mai înainte, tatăl meu mi-a spus, cu asprime, du-i afară! După prima descoperire a venit repede și prima înfrîngere. Am fost mîhnit dar nu m-am dat bătut, am mers înainte și am descoperit altele. După ce am pus cărbușii în iarbă, m-am așezat pe scările de lemn din spate, cu tîmbalul domnului Alcibiade în brațe, și le-am făcut un cîntec. Dimineața zburaseră, au lăsat un loc gol în sufletul meu și nu i-am uitat pînă astăzi. Toate se întimplau seara, abia acum bag de seamă; nici nu s-ar fi putut altfel, atunci venea ora tainelor.

NU departe de casa noastră, pe un dîmb din marginea girlei era o varniță cu trei cuptoare, săpate în pămînt, ca niște puțuri; după ce se încheia bolta, de calcar coltușos, piatra de var, adunată de pe prund, se pune pe deasupra, pînă aproape de rasul pămîntului. Sub boltă se făcea focul, se băgau lemne de un metru, stînjeni. Piatra albicioasă și opacă se afuma în prima zi, apoi începea să se coloreze, un roșu întunecat la început, urmat de nuanțe tot mai curate, pînă la portocaliu, iar de-acolo nu mai avea mult ca să devină transparentă, semînd cu soarele din miezul zilei, pe care nu-l poate privi nimeni fără să orbească. Se înțelege, gurile acelea de puț, ca niște cratere incandescente, nu-și arătau lumina vulcanică decît de la căderea serii înainte; pînă atunci se simțea doar dogoarea și se vedea o pilpilă deasupra, prima dovadă pe care am avut-o că aerul nu era un gol, ci un corp palpabil, o existență fizică printre celelalte materii.

Mă duceam acolo seara, îmi plăcea să privesc piatra albită de flacăra, deși mereu îmi era frică să nu-mi vină o amețeală, sau să mă izbească pînă de vînt, sau să-mi dea cineva brînci și să cad înăuntru. Odată, o cerșetoare bătrînă s-a mistuit într-o varniță. Trecea din cînd în cînd, colinda satele, aduna pomeni într-o traistă, iar cînd ajungea în părțile noastre și o prindea noaptea, se culca lângă gura cuptorului, atît de aproape că îi fumegau țoalele. Într-o dimineață, vîrarii n-au mai găsit în locul ei decît toiagul și traista pe care își puneau capul; era plină cu pine uscată și cu codri de mămăligă rece. Săptămîni de-a rîndul a trebuit să se răcească piatra incandescentă pînă să se poată desfăce cuptorul, de față cu omul legii și cu jandarmii; din faptura aceea nenorocoasă n-au mai găsit nici măcar un osior, ca să fie un semn, așa că moartea ei n-a putut fi dovedită. Moș Sandu, vîrarul, spunea că bătrîna nu era altceva decît o vrăjitoare, și că zburase pe o coadă de mătură. Dacă era așa, de ce nu-și luase toiagul și traista? Să fi stat la discuție, moș Sandu putea să-mi spună multe, sînt sigur, de pildă că lucrurile lăstate acolo însemnau greutate, aneviole să le iei pe-o coadă de mătură; și-apoi la ce l-ar mai fi trebuit vrăjitoarei, în rai sau în iad, unde se dusesese?

În afară de moș Sandu, mai erau numai doi vîrari, fiul și nepotul, acesta din urmă el însuși om în toată puterea, ceea ce nu însemna că bunică-su avea o putere mai mică. Alții în afară de ei nu mai cunoșteau meseria, și nimeni n-a venit să-o învețe. Cînd s-a stins neamul, s-a terminat și cu varnița.

DINTRE toți, mi-l amintesc pe moș Sandu. Ceilalți știu că au existat, dar nu pot să-i văd nici măcar ca pe niște umbre. Ca un om să rămîna atîta timp în memorie înseamnă să fi avut însușiri deosebite, și moș Sandu o avea pe aceea de a povesti întîmplări nemaipomenite, cu tilhari de drumul mare, cu comori și cu diavoli. Deși poate erau născocite, eu, unul, nu m-am îndoit de nici una că n-ar fi adevărată. Din păcate, povestitorul avea o obișnuință scîrnăv. Omul de la țară, necunoscînd hirtia igienică, lipsindu-i chiar o bucată de ziar, bună și ea la nevoie, se sterge cu o frunză de bursture. Moș Sandu se răzuia cu o custură, un briceag cu plăsele de lemn, făcute la strung și înnegrite de vreme. Apoi, după ce li freca lama pe iarbă, o pune bine, iar mai târziu se folosea de ea să taie mămăliga.

Dar de ce ne-am îngrozit, dacă n-ar fi prejudecată? Alții merg mult mai departe. Și-apoi eu mai degrabă țin minte povestirile lui care mi-au deschis mințile, iar deprinderea murdară bine ar fi fost să se uite. Încăierările drumetilor cu tilharii, prin întinsul codru al Vlăsiei, aflat încă în picioare, nu departe de locurile noastre, lupta cu flintele și cu iata-ganele, omorurile, jaful, neputința potterelor de a-i dibui și răpune, întîmplări pe care le ascultam dirind de frică în preajma focului unde se aciuau vîrarii seara și unde își petreceau noaptea, sub cerul gol, învelți în sumane, mi-au prins închipuirea în asemenea măsură, încît vedeam totul ca și cînd aș fi fost acolo, vorbele se transformau în imagini și în sunete, și în tot felul de senzații, îmi aduceau în nărl pînă și mirosul prafului de pușcă.

Nu era un miros născocit, îl cunoșteam aievea, din cînd în cînd tatăl meu trăgea cu alicie în ciorile care se adunau în noii din vale, unde cobeau și făceau pagubă. Mult mă ispica pușca de vinătoare, visam să am și eu una, măcar mai mică; o-am avut niciodată, am tras cu alte arme, ghintuite, și chiar cu mitraliera, dar nu erau ale mele. Ce-am băgat de seamă, cînd tatăl meu ieșea cu pușca în pridvor și-o frîngea de la mijloc, ca să vîde cartușele pe țevi, cîinii din curte își strîngeau coada și se băgau pe sub garduri; detunătura le făcea frică. În schimb copoiul tremura de plăcere, aștepta cu picioarele încordate și cu burta suptă, scîncea de nerăbdare. Iar cînd pușca se smucea înapoi, aruncînd foc pe gură, și văzduhul se umplea de huet și de ecouri, de filfiri și de zgîlțială, copoiul se năpustea la vale, în salturi nebu-ne, cu urechile filfîndu-i în urmă. Deasupra nucilor cerul se făcea negru și se umplea de croncaneli supărate, era ca un potop care ineca soarele, întuneca pămîntul vestind parca primejdia de moarte. Toate însă se stîngeau în citeva clipe, ciorile se topeau într-o zare, nu îl se mai auzea croncîntul, aerul sfîșiat de bubuitură se limpezise, în timp ce tunetele născute unul din altul, tot mai slabe, se pierdeau departe. Rămînea numai mirosul prafului de pușcă, îl simțeam pînă în tîrziu, ceasuri, iar copoiul îl simțea poate pînă seara, fiindcă tot adulmea în aer, stăpînit de un neastîmpăr. Venea de jos nedumerit și obidit, fără să aducă nici o cîoadă, cu coada între picioare, uitîndu-se la tatăl meu plin de dojana. Cred că tatăl meu nu urmărea să împuște ciorile, ci doar să le alunge; și mai cred că vota să-i facă plăcere copoiului, fără a-și da seama că satisfacția pe care i-o oferea nu putea fi completă. M-am întrebat ce gîndea copoiul, îl socotea pe tatăl meu neîndeminatec sau îl credea într-o ureche? A fost un timp, atunci, cînd mă gîndeam că oi fi și eu puțin cîine de vinătoare, dacă pușca, detunătura, mirosul pulberii arse mă tulburau atît de puternic. Oricum, copoiul mi-a fost drag și mi-am dat multă osteneală să-i înțeleg viața, de ce se simțea el bine între oameni și nu se ducea să trăiască într-o țară a cîinilor?

Cît de adînci semne fuseseră în filnța mea poveștile lui moș Sandu, pe care, cum am spus, le trăiam aievea, cu toate senzațiile, s-a văzut cînd am simțit nevoia să le reistorisesc altora, dîndu-le drept înfîmplări ale mele. Meresem la școală, de parte de casă, eram mărioșor, aveam doisprezece ani, apoi treisprezece, paisprezece, și nu mă bucuram de daruri care să mă scoată în frunte, mă socoteam neînzes-trat pe lângă ceilalți copii, toți mai rășăriți decît mine și mai bogați pe deasupra, nu le lipsese banii de cheltuială, iar cufărul lor era plin cu bunătăți primite de acasă.

Într-o sîmbătă seara, cînd aveam vreo două ceasuri de răgaz pînă să sune clopotul de culcare, m-am apucat să le povestesc, celor dintr-un dormitor cu mine, prima mea luptă cu tilharii. Mă gîndeam la poveștile lui moș Sandu, de la ele pornisem, dar m-am pomenit că mîntea mea o lua pe alături, ducîndu-mă în altă parte. De la început și fără să mă fi gîndit dinainte, am fugit de Codrul Vlăsiei, fiindcă nu-l știam bine, și am mutat povestea într-un decor unde mă simțeam ca la mine acasă.

Din girla noastră se desprindea un iaz, săpat de oameni, o muncă anevioasă; de-a lungul lui se înșirau vreo cinci mori de apă, unde totdeauna era gloată. Venea să macine lume din toată plasa, se dusesse vestea că mori mai bune nu se găseau nicăierea. Un neamț făcuse pe aproape o moară de foc, cu motor, o clădire mare de zid, cu trei pietre pentru mălai, iar pentru făină cu două valțuri, cum țărani nu mai văzuseră, și nici nu le făcea trebuință. Prea puțini se duceau acolo să macine, ispitîți că nu era înghesuială, nu trebuiau să aștepte o zi întreagă, scăpau repede. Dar și mai puțini se întorceau a doua oară, se aflase că mălaiul miroșea a fum, iar făina, prea mărunț măcinată, își pierdea gustul de griu și piinea se făcea iască. Într-un an neamțul și-a pierdut toți banii, a ajuns la faliment, povesteam eu, cu vorbe prețioase, ca să-mi dau ifose. Cînd a văzut că n-o mai scoate la capăt, s-a ur-

Valeria DELEANU

Ușa

Fiecare lucru își duce singur timpul
Mi-aș dori trunchiul ușii infrunzit.
Tot ce a fost în pădure fremătare
să se facă auzit.
Mi-aș dori cuibul stelei să-l găseșc
și aceea pasăre legată de destinul omenesc.

Trunchiul ușii, trunchiul ușii
descărnat de mii de miini.

Sărut palmele-ți, iubite,
neplecat de săptămîni.

Fereastra

Inchid fereastra,
fereastra cu fața smulsă dintr-un peisaj străin.
Exil, exil definitiv în aer...
lucrurile se întrebă :
primim sau nu primim.
Nici lună, nici soare,
nici bucurie, nici tristețe,
melanholie totală.

Am șapte lacrimi albastre-n palmă.
Odaia zace de-o ciudată boală.

Ceașca de ceai

Lumina ceștii de ceai, a zîmbetului reflectat
asemenea buzelor în esența tare.
O sorbitură îmi potolește teama de moarte...
Vae victis.
Intimitatea cîntă-n samovare.
Ca un drămuitor al timpului
îmi umplu cana...
Aburul cald amețește puțin.
Sorb ceaiul,
gingașa lespede de jertfă rămîne
de parcă ar presimți în ritualul zilnic
un strop de venin.

Perna

Spun : perna a întipărit urma cea mai durabilă,
cea mai respirată urmă.
Capul tău de împărat e păstrat.
Iubitul a supus regnului nopții.
Iubitul de eostea visului nu e trădat.
Spun : îi pot zări și coroana,
dragostea e un fel de nestemat.

Celui fără strălucire îi zic :
perna mea e țesută din materialul unui steag
victorios
întins perfect deasupra unui vierme mic.

Inelul

Și dacă întinzi miinile-n aer
tremurătoare așa cum sint,
cine n-ar săruta aceste miini migratoare,
pendulare între gest și gînd ?
Cine n-ar săruta miinile aceste migratoare
de care se sperie nopțile
și alunecă de pe palma scrisă și descîntată ?

Pune-ți încet inel de soare,
un inger frumos îl va purta odată.

Desen de Janos Bencsik

at pe bicicletă și a pornit prin sate, să
aute un loc unde nu erau mori de apă,
să se mute acolo. De cadrul bicicletei a
strănat o servietă cu de-ale gurii, și cu o
ticlă de apă. Cînd spul așa, cu aseme-
nea amănunte, toată lumea te crede. Era
vara, în vacanță, terminasem școala pri-
nară, și morarul n-a găsit cu cale să caute
ce altceva, mai de nădejde, ca să-i pă-
zească avutul, decît pe mine, un copil pe
care nu poți să te bizui. Mi-a dat pușca
ul, o carabină Manlicher, rămasă din
împul războiului, și o ladă cu cartușe.
Bineînțeles că m-a învățat să trag, mi-a
pus arma în mină, mi-a spus s-o string
bine, să ochesc într-un stîlp al porții, nu
era primejdie să împuşc pe cineva, nu tre-
cea nimeni, apoi să apăs pe trăgaci și să
nu mă sperii. Așa am făcut, nu m-am spe-
țiat, însă pușca numai că nu mi-a rupt
îmărul, cît pe ce să mă trîntească pe spa-
e. Ce e ciudat, izbitura brutală, oricît o
i fost ea de puternică, a trezit în mine o
lorintă neașteptată, poate bolnăvicioasă,
te a trage iarăși, înainte de a se fi risipit
umul și mirosul prafului de pușcă, și îna-
nte de a se fi stins detonătura. Am tras
artuș după cartuș, două încercătoare,
pînă ce neamțul m-a oprit și mi-a spus :
„Bine ! Cînd ai să mergi la armată n-ai
să capeți nici măcar o palmă !”
Dar moara aceea nu existase, după cum
nu existase nici neamțul. Pentru ce aveam
le povestit mi se părea un decor mai bun
lecit morile celelalte, prea apropiate una
le alta și unde mereu erau oameni.
Aveam nevoie de o pustietate cît mai si-
nistă, unde atacul tilharilor să se ducă în
voie, fără să-i infrunte nimeni în afară de
mine. Ce este mai greu de înțeles, îndată
ce mi-am început povestirea, am și cre-
zut că nimic nu era născocire, spuneam
calverne și toate mi se păreau fapte trăi-
e, iar moara o vedeam cu ochii, ca și cînd
r fi existat aiceva. Era într-un cîmp gol,
ntre două sate dar cu mult în afara șo-
zelei care mergea de la unul la altul. Un
trumeaz lung, în linie dreaptă, ducea în
pădure ; de acolo trebuiau să vină tilharii,
răgînd de departe cu puștile. Moara, de
răgîndă netencuită, cu ferestre mari, de
șer, cu ochiuri mărunte, avea un acoperiș
te tablă, în două pante, peste un pod
nalt, unde se țineau grînele, uiumul, cum
se numește zeciuiala cuvenită morarului
pentru ce macină. În partea din față, po-
hul avea o odaie de locuit, cu un balcon
te fier deasupra ușii de la intrare.
În toată băutura morii, acum năpădită
te bălării dacă nu mai veneau căruțe, să
năcine, creștea un singur arbore, un ste-
ar uriaș, pe care să se usuce, nu mai avea
lecit trei ramuri verzi, celelalte păreau
irse. Iar una dintre acestea, îndreptată
pre balconul morii, stînd dreptă ca un
braț de cruce, părea o spinzurătoare. Ar-
porele acela ciudat îmi trebuia ca să fac
lecorul mai sinistru, și-l botezasem Ste-
zurul Spinzuratului. Nu mă oprese la toa-
e celelalte detalii, ca să nu pierdem vre-
nea, dar le am în minte și astăzi, după
tîrîte decenii trecute, incredibil de pre-
cise, deși n-au existat niciodată.
Din tot ce-am povestit, numai pușca
existase, așa cum am descris-o, o carabină
Manlicher, a unui vecin de-al nostru, care
venise cu ea de la război, adică o dosise ;
bine să-i ceară socoteală ? Feciorul aceluia
vecin, flăcău cu mustăcioară, mă învățase
să trag cu ea, într-adevăr îmi mutase
îmărul din loc și-mi învinetise obrazul,
dar trezise în mine setea de bărbăție, îmi
păreau mai puternic, fiindcă odată cu fie-
care apăsare pe trăgaci dezlănțuiam o for-
ță colosală, o simțeam în propriul meu
rup, o durere care se transforma în vic-
torie.
Tatăl meu murise, grija mi-o purta bia-
ca maică-mea, ascultătorilor mei nu le-am
explicat cum a putut ea să mă lase de
capul meu, să fac o lună de zile paza la
moară, tocmai în vara cînd vindea ce mai
putea vinde din casă ca să-mi plătească
meditator, să dau examen și să învăț mai
departe. Nici unul nu mi-a cerut lămuriri,
au erau mai copleșiți la minte decît mine, dar
sigur că povestirea avea o lacună ; astăzi
aș ști s-o umplu la înțeleală, în așa fel ca
oricine să mă creadă.
Mă gândisem eu să născocesc și o fată,
nodele aveam, puteam alege, să fac din
ea, de pildă, nepoata morarului, pe care
acesta mi-o dădea în grijă, numai că mi
s-a părut prea de oală și am lăsat-o pe
altădată. Ea mi-ar fi ajutat să înfrunt ata-
cul, ar fi tras cot la cot cu mine, s-ar mai
fi găsit o pușcă în toată moara, m-ar fi
bădăjătat la frunte cînd un glonț mi-ar fi
ars pielea, numai atît din fericire. Iar la
sfîrșit, văzîndu-se salvată, ochii ei s-ar fi
umplut de recunoștință. M-am oprit, nu
știu dacă altele, și chiar tîrziu, cînd în-
vățasem multe, am avut totdeauna ace-
lași simț al măsurii.
Bădișii au venit într-un miez de noap-
te. În odaia lui, morarul avea ceas cu cuc,
și cînd strigarea măiestrei pasărele meca-
nice s-a repetat a douăsprezecea oară, iar
eu ascultam uimit de perfecțiunea sune-
tului, dinspre pădure s-a auzit prima im-

pușcătură... Nu mai stau acum să spun
cum a decurs lupta care a ținut pînă a-
proape de ziuă, cum tilharii au încercuit
moara și pe urmă au vrut să spargă ușa,
dar n-au îndrăznit să se apropie, fiindcă
eram pitit după parapetul balconului și-i
potopeam cu gloanțe ; am tras aproape
toată lada. Curtea era plină de căruțe, ve-
niseră cu ele să încarce avutul morarului.
N-au putut, au făcut calea întoarsă, am
auzit căruțele plecînd, ducîndu-se pe dru-
meagul cu hîrtoape, și pe urmă s-a făcut
liniște. În povestea mea însă am pus multe
amănunte, le născoceam cu febrilitate, sau
veneau singure, se înșirau unele din alte-
le, mă ascultau toți încordați și cu su-
fletul la gură, le era frică, deși întîm-
plarea se petrecuse de oarecure vreme iar
eu, după cum se vedea, scăpasem teafăr.
Dar îi înțelegeam, fiindcă mic însumi îmi
era frică, mă simțeam înghețat și îmi tre-
mura glasul, nu avem nici o îndoială că
faptele se petrecuseră întocmai și partici-
pasem la ele cu pușca în mină ; după un
timp țeava puștii îmi frigea mina. Cu-
rînd după ce s-a stins zgomotul căruțelor
a început să se lumineze de ziuă, și atunci,
ca încheiere, am născocit un tilhar spin-
zurat de ramura stejarului, se legăna în
vînt, avea ochii sticloși și limba scoasă ;
pușca zăcea jos, în iarbă. Era o absurd-
itate, de unde pînă unde o asemenea în-
cheiere, cine îl spinzurase, iar dacă își
făcuse seama singur, alt moment și alt loc
nu găsisse ? Azi nu mi-aș mai pierde vre-
mea cu asemenea scrupule, absurdul e un
instrument de convingere.
DINTRE toți care mă ascultase-
ră într-o tăcere încordată, unul
singur a găsit cu cale să mă
înfrunte, dar abia după cîteva
minute, cînd ceilalți au început
să se miște și să respire, de
unde pînă atunci părăseră stane de pia-
tră. Se numea Sinzianu, băiatul cel mai
pocit din toată clasa, ba chiar din toată
școala și din cîți văzusem vreodată. Era
înalt, deșirat și adus de umeri, cu pieptul
îngust, adîncit la mijloc ca nu știu unde îi
mai încăpeau plămîni, cu nasul ascuțit,
lung pînă în gură, cu bube pe față și par-
că țepos, deși încă nu-i creștea barba. El
mi-a spus, cu un fel de dușmănie :
— Te lauzi !
Așa a semănat neîncrederea și în cei-
lalți, care după ce le-a trecut încordarea
parcă s-au simțit unii că le fusese fri-
că, și s-au răzbunat scornîndu-mi porecle
și lîindu-mă în batjocură. Astfel, n-am
izbutit să cresc în ochii lor, cum vroisem,
în schimb am tras alte foloase. Si am cres-
cut puștîntel în propriii mei ochi, ceea ce
m-a ajutat să îndur batjocura.
Pe Sinzianu, care mă dezarmase cu atî-
ta dușmănie, abia mai tîrziu l-am pedep-
sit în felul meu, după un an și mai bine.
Răutatea lui venea de la slăbzenie, știu și
eu că nu-i nici o bucurie să te vezi în
ogîndă cu asemenea față ; totuși, soco-
tesc că nu trebuie să urăști lumea pentru
o nedreptate venită de la natură, ci e bine
să te mulțumești cu tristețea. Trecuse aș-
dar anul de la întîmplare, Sinzianu nu
era mai puțin slut decît înainte, în după
amiază cînd ne făceam lecțiile și m-am
așezat lîngă el, în bancă, privîndu-l cu
stăruință. M-a simțit, m-a întrebat ce
vreau. Iar eu i-am răspuns, cu o admirație
mirată :
— Abia acum bag de seamă că semeni
cu Rudolf Valentino.
O absurditate mai mare nu putea să-mi
iasă din gură. Rudolf Valentino era o fru-
musețe a vremii, actor de cinematograf
care sfișia inimile femeilor. Putea vreuna
din ele să-l vadă în „Fiul Șecului”, cu
turbanul alb, pus pe-o sprînceană, și să
nu-și piardă mințile ?
Nu credeam într-o izbîndă atît de rapi-
dă și de deplină ; eram gata de apărare,
mă puteam aștepta și la un pumn în falcă.
Sinzianu n-a spus nimic, s-a uitat la mine
cu o indiferență probabil făcută, apoi și-a
băgat ochii în carte. Iar eu m-am dus în
banca mea, mai într-o parte. N-a trecut
mult pînă să-l văd că scoate, cam pe fu-
riș, o oglinjoară pe care o purtam mai
toți în buzunarul de la piept al hainei, și
începe să se privească, din toate unghi-
urile, rotîndu-și capul cînd la stînga, cînd
la dreapta. Cîteva zile mai tîrziu am zărit
în pupitrul lui o fotografie cu Rudolf Va-
lentino în „Fiul Șecului”. Iar Sinzianu,
legat cu batista la frunte, pe motiv că îl
doare capul, se uita aci în ogîndă, aci la
fotografie, făcînd comparație.
A murit în timpul războiului ; l-am gă-
sit la spitalul de pe cheiul Dinboviței,
unde este azi un cămin studentesc iar mai
înainte fuseseră grajdurile regale. Avea
fața mutilată ireparabil ; într-un fel era
o șansă. Nu știu cum a mai putut spune
două vorbe :
— Știi..., atunci... cînd ne-ai povestit,
am crezut tot. Iartă-mă !

Constanța

„Seri de teatru antic“

A doua ediție

NECESITATEA permanentelor raportări la antichitatea clasică aproape că nu mai are nevoie de argumente, ea fiind implicită, esențială pentru cultura unui popor, mai cu seamă când acesta ființează în spațiul european, mai mult, în imediata vecinătate a Hellei și legându-se de acest străvechi leagăn de civilizație prin multiple și traicnice fire. Mai dificil este însă să organizezi și să permanentizezi o manifestare culturală care să-și propună nu atât susținerea teoretică a ideii, cât explorarea marelui filon antic cu mijloacele și posibilitățile artei scenice.

Pentru ca acest îndrăzneț demers să fie încununat de succes, e nevoie nu doar de a simți, descifra și vizualiza tragedia ori comedia antică, de a avea, deci, regizori, actori și scenografi dispuși să trăiască, efectiv, pe această... lungime de undă, dar, în egală măsură, e importantă existența unui spațiu de joc în care o atare formulă să nu pară implantată forțat. Și unde, dacă nu în Dobrogea, și-ar găsi locul mai bine un festival de teatru antic?

Marea, cu incomparabila ei proiecție cosmică, numeroasele vestigii arheologice existente la tot pasul, lumina de o intensitate și calitate aparte, oferă spectacolului în aer liber șanse sporite de izbândă. Or, cele două ediții, de pină acum, ale Serilor de teatru antic — august, 1978, iunie, 1981 — demonstrează cu prisosință valabilitatea ideii, interesul real stîrnit de manifestare în rîndul artiștilor, specialiștilor, al publicului larg. Organizatorii — A.T.M., Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Teatrul dramatic din Constanța — ne-au propus, și au reușit în cea mai mare parte, să asigure „Serilor de teatru antic“, de la bun început, un loc distinct în peisajul nostru cultural.

Prin evocarea Atriziilor între ruinele Histriei, umbra lor însingurată se prelungește în memorie pînă dincolo de litera textului; prin evocarea cumplitelui destin al Hecubei, la margine de mare, privirea noastră, urmînd drumul strigătului, fumului și valului, reîntîlnește chiar chipul din totdeauna al zbucimului și durerii, al suferinței și sfîrșirii; lăsîndu-ne învăluiți de lumina piezișă ori subterană ce iriază miraculos din metopele Muzeului de la Adamclisi, în sunetele muzicii și grației, intruchipate de balerini, platra încețoază de a mai avea limite, asperități, devine, ea însăși, muzicală, elocventă, vorbindu-ne despre ceva important și fundamental. După cum, rememorarea legendarului Dromichaites între stîncile Cheilor Dobrogei are valoarea unei profesuni de credință a artistului-cetățean, conștient că numai legătura organică, osmotică, cu pămîntul patriei, cu istoria și făuritorii acestei istorii, îi asigură forța și autenticitatea, plenitudinea artistică și originalitatea exprimării. Cît privește gestul, de solidaritate la ideea enunțată mai sus, de a susține recitaluri la Muzeul de istorie

națională și arheologie, el probează, o dată mai mult, sensibilitatea artiștilor noștri la tot ce poartă, inconfundabil, pecetea permanenței și spiritualității românești.

A doua ediție a Amurgurilor și serilor de teatru antic a impus prin spectacole ca Hecuba de Euripide, în interpretarea Teatrului dramatic din Constanța, Caligula de Camus, splendidă realizare datorată Teatrului Național din București, Muntele de D. R. Popescu, susținut de Teatrul dramatic din Brașov, Metamorfozele, în plămuirea colectivului Teatrului de păpuși constănțean, prin recitalurile artistice, cit și prin cele două colocvii finale („Mărturiile vechimii artelor pe pămîntul țării noastre“ și „Idei contemporane în evaluarea și reevaluarea teatrului antic“), necesitatea manifestării ca atare, meditația asupra conceptului propus, capacitatea specială a unor regizori, actori, scenografi de a-și apropia și desluși fiorul tragic, de a umaniza astfel un spațiu predestinat parcă acestui fel de rostire și, nu în ultimul rînd, interesul publicului pentru acest fel de spectacol. Interes care, în paranteză fie spus, nu poate fi cultivat, întreținut, stimulat, decît făcînd o prezență vie, curentă, din spectacolul de teatru antic pe afișul estival. Nu-i oare păcat ca montări precum Legendele Atriziilor ori Hecuba, recitalurile muzicale, dramatice și coregrafice să rămîină doar unicate nostalgice? Cum vom putea atrage, cu adevărat, atenția asupra acestei manifestări dacă nu acreditînd, ca formulă specifică — și, eventual, nu numai de... teatru antic — spectacolul estival în aer liber, care să valorifice cît mai inspirat, cît mai îndrăzneț incomparabila șansă oferită de minunatul pămînt al Dobrogei, atît de bogat în vestigii și frumusețe naturală? Altfel, peste doi, trei, sau cîți ani vor mai trece pînă la viitoarea ediție a Amurgurilor și serilor de teatru antic, vom încerca, cu aceeași nostalgie, să rememorăm fulgurația de o clipă a imaginii Atriziilor sau Hecubei, la Histria și Tomis, vom vorbi despre necesitatea definirii conceptului, manifestării etc, mereu și mereu. Căci — și acesta este un alt merit al ediției din acest an a festivalului teatral tomitan —, există regizori precum Horea Popescu, Silviu Purcărete, Eugen Mercus, Cristian Pepino, actori ca Irina Răchiteanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ileana Ploscaru, Costache Babii și afilia alții capabili să susțină cu brio dificila sarcină a confruntării cu tragedia, cu rigurile spectacolului în aer liber.

Există, totodată, actualitatea vitală, vie, viguroasă a teatrului antic, actualitate care este a teatrului însuși, a problemelor și ideilor, a sentimentelor și speranțelor teaurizate în replică. „Nimic din ce e omenească nu mi-e străin!“ și strigătul Antigonei cuprinde, ca un mesaj, peste timp, universal, setea de libertate, de dragoste și adevăr, care reprezintă una din eternele, din sublimale dimensiuni ale omului.

Carmen Tudora

■ În 1973 a luat ființă la Constanța manifestarea de cultură teatrală intitulată „Seri de teatru antic“. Spectacolul Legendele Atriziilor, pus în scenă de regizorul Silviu Purcărete, cu trupa constănțeană, la Histria, a demonstrat marile posibilități de inscenare oferite de evocatorul spațiului dobrogean. Ediția a II-a a festivalului (iunie 1981) a reunit o sumă de reprezentări, între care s-a distins Hecuba, realizată tot de colectivul Teatrului dramatic din Constanța, sub conducerea regizorală a lui Silviu Purcărete.

„Hecuba“ la țărmul Mării Negre

ITR-O seară din iunie a acestui an, pe țărmul Mării Negre, între Constanța și Mamaia, am asistat la un uluitor spectacol-fenomen, strălucitoare cometă pe firmamentul teatral. Îi spun „cometă“ pentru că se pare că, din motive diverse, nu se va mai repeta. Cum de altfel nu cred să se mai poată repeta condițiile atmosferice și marine ale acelei seri de neuitat, care ne-a fost prilejuită de Teatrul din Constanța cu reprezentarea tragediei Hecuba.

Pe o plajă pustie, mărginită pe de o parte de un mal înalt și răpos, pe de alta de o mare opalină, de stînci și bolovani, sub un cer fără nici un nor, timp de aproape două ore, s-a desfășurat în fața noastră cumplita tragedie a unei femei care au supraviețuit dezastrului de la Troia, în frunte cu multnefericită Hecuba. Femei care vor fi duse în robie, peste mare, femei care vor fi silite, aici și acum, pe această plajă pustie, să dea grecilor învingători o ultimă jertfă de sînge, pe fecioara Polyxenia.

Cunoaștem, fie din lectură, fie din diverse reprezentații teatrale, opera lui Euripide. Dar ceea ce am văzut noi acolo, în acel amurg de vară, n-a fost doar o punere în scenă a unui text dramatic. Acolo, a avut loc marea spectacol al Naturii, în care omul și peisajul, piatra și pămîntul, marea și nisipul, strigătul și plînsul, valul și risul, focul și biciul, tipătul păsărilor și vorba omenească, cîntul și foșnetul mării s-au împreunat într-o extraordinară pulsație a vieții, într-un infricosător fior al morții.

Acolo, parcă senăștea pe loc Tragedia, cuprînzîndu-ne pe toți, creatorii ei și spectatorii, într-un vârtej de înaltă tensiune.

Dezlănțuirile umane, admirabil încadrate în spațiul natural și virtuos acompaniate instrumental și vocal au fost dirijate și dozate cu adevărată măiestrie regizorală de Silviu Purcărete, acest surprinzător regizor, multitalentat, care ne dovedește și prin această montare o deosebită, o remarcabilă capacitate de a compune un spectacol. Originalitatea concepției regizorale, în care fuga de canoane dar și de artificii îi sînt proprii, bunul gust și măsura, îndrăzneala și autenticul, un evident simț al armoniei și al valorilor plastice, conferă spectacolelor lui Silviu Purcărete o mare forță de reprezentare.

Sînt foarte multe de povestit despre acest spectacol în aer liber — pentru că totul ne-a fost înfățișat și a fost trăit ca o cumplită poveste a neamului omenească — dar eu am să povestesc despre Hecuba. Despre artista Ileana Ploscaru, care într-un răscolitor cloot a dat viață acestei eroine antice, acolo, în acele ceasuri ale serii pe țărmul Mării Negre...

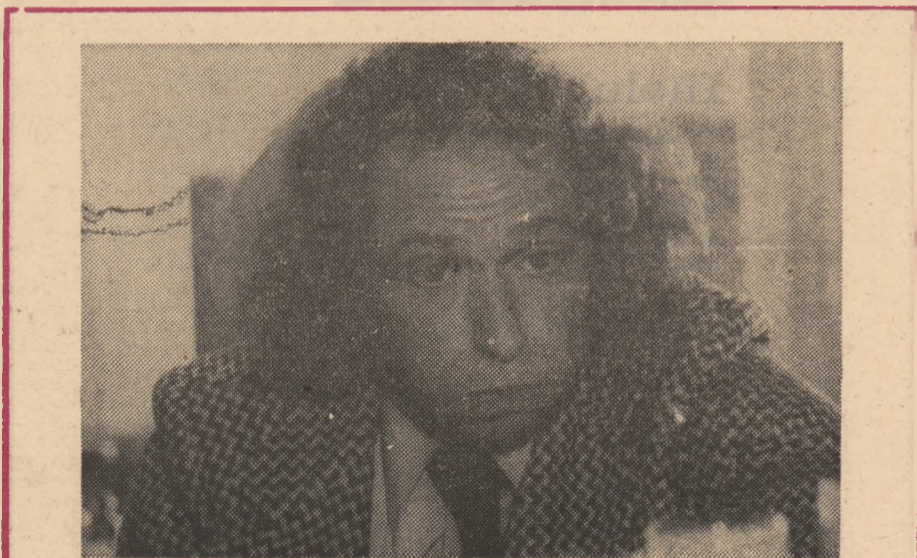
De departe, de foarte departe, mult în urma convoiului de vorbe, se proiectează pe cerul ultra senin un imens semn de exclamare, ca un tipăt mut: o siluetă neagră, înaltă, subțire, tirind un vâl negru imens, ca o prelungire nesfîrșită a durerii, vine spre noi, cu pași rari, șovăitori, printre stînci și bolovani, rămîinînd din cînd în cînd locului, împletită. Și ne

simțim tulburați, neliniștiți. Știm că este ceea ce a rămas „după catastrofă“ chiar dacă nu am cunoaște nimic din Istoria Troiei, știm, simțim că ea este Durerea. În zdrențe, cu acel imens vâl-mantă sucit și răscuit în urma ei, agățîndu-se de măracini și pietre, tirîndu-se prin nisip, vine spre noi, ca un valer prelîng. Doar chipul îi este ca de var — de fapt așa și este vopsit, ca al tuturor interpretărilor de altfel, în afară de Polyxenia și Polymestor (puritatea și cruzimea nude) alb-gri de var care anulează orice particularitate fizionomică, dînd chipului caracterul de mască, subliniat și mai mult prin câteva linii trasate cu negru... Iată-deci pe Hecuba, înaintînd de-a lungu țărmului, purtînd povara tuturor durerilor, ajungînd în cele din urmă pe platou de nisip unde cade frîntă ca și celelalte femei, ca și biciuitorii lor, istoviiți de drum și de lovituri, date și primite. Plină de feminitate și în același timp de o surprinzătoare vigoare, grațioasă da știind să fie și aspră, slabă și puternică potolită dar mocnită, aprigă și dezlănțuită, rugătoare dar și revoltată, crudă și miloasă, înțelegătoare și demnă, clocoțind de furie, gemînd de durere, atacînd cu violență, această prestigioasă acțiune parcurus cu mare măiestrie întreaga partitură a rolului Hecubei. Ne amintim, impresionați, de sfîrșeala aceea fizică și lăuntrică cu care își face apariția și din care va izbucni ca o tornadă tot tumultul eroinei lui Euripide, ne amintim mersul acelușovăitor, încilcit, frînt dar demn, neumilit o vedem firavă, dar explodînd cu o nebănuită forță în glas și în trup atunci cînd acțiunea dramatică o cere, țîșnind ca o panteră din mormanul de zdrențe ce părea fără viață, cu privirea stînsă, aproape moartă, ca apoi să dogoară ca niște cărbuni aprinși, glasul cînd spart, cînd amplu, culminînd cu acel bocet cutremurător care trece în cînt, rupt din imensa jale în fața ultimului ei vîlstar ucis. Dar risul acela sarcastic, demențial și totuși atît de uman? Dar momentul cînd coplesită de durere cade cu fața în nisip și atunci cînd și-o ridică, la anunțul unei noi lovituri dată de soartă, descoperînd masca însăși a Tragediei? Efectul este teribil: obrazii, fruntea, pleoapele, bărbia sînt încrustate adînc cu scoici și fire de nisip care vor rămîne înfipite în piele, pînă la sfîrșit, ca niște peceti ale suferinței, ale supremei suferințe...

Muzica semnată de Dorin Liviu Zaharia și scenografia, costumația, machiajul Eugeniei Tărășescu-Jianu și al lui Silviu Purcărete au contribuit în mod substanțial la impresiionantul succes al Hecubei.

Cum aș putea încheia succinta mea consemnare despre acest unic spectacol, fără a aduce laudele binemeritate Intregului colectiv de interpreți care s-a dăruit ardent și creator în acea reprezentație de neuitat și cu mulțumită căroră am putut admira într-o seară de vară, pe țărmul Mării Negre, HECUBA...

Irina Răchiteanu

SECVENȚA

■ Pierre Richard pare a fi un răsfațat al ecranelor noastre, cele mai multe din filmele sale rîlînd la noi. Nu știu în ce măsură este și răsfațatul publicului în ansamblu. Spun asta fiindcă am vaga impresie că de acum s-au și constituit două tabere: „antipier-richerichardiști“ intoleranți și „pier-richerichardiști“ fanatici. Cei dinții îi reproșează, din cîte am înțeles, o anume stereotipie a mijloacelor (dar mi se pare evident că, în cazul acesta, ei confundă un stil cu stereotipia) și, în genere, nu

prizează nuanțele seci, cîteodată absurde ale umorului său. Cei-alții observă, dimpotrivă, în această manieră comică un insolit de cea mai bună calitate și o reală subtilitate. „Bătălia“ pentru Pierre Richard continuă. El, modest (dacă nu cumva ironic), murmură cu ochii în pămînt vorbele care dau și titlul filmului său pe care îl vedem săptămîna aceasta: „Sînt timid, dar mă tratez“. Sănătate!...

a. bc.

Filmele studenților

S-A întâmplat, zilele trecute, ceva care ne face să înțelegem ce părere trebuie să avem despre posibilitățile cinematografice românești. Am vizionat vreo zece filme făcute de studenții Facultății de cinematografie de la I.A.T.C. Lucrări de școală, lucrări de diplomă. A mai fost, acum vreo zece ani, o asemenea prezentare. Atunci, ca și acum, multe din acele filme de debut erau de o remarcabilă originalitate. Tot cam pe atunci, dar nu în cadrul Institutului, ci pe întreaga țară, a avut loc un concurs de scenarii. Am scris despre ele, le-am analizat amănunțit, și multe din ele m-au umplut prin noutatea lor, prin profunzimea lor psihologică. Din păcate, nici unul n-a avut onoarea să fie transformat în film.

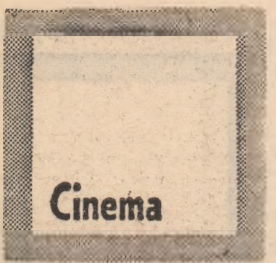
Dar să ne întoarcem la recolta promoțiilor din anul acesta. Firește, aceste filme sînt scurt-metraje. Scurt-metrajul nu este un condamnat la documentar, didactic, publicitar. Scurt-metrajul este un subtil și greu gen de artă cinematografică. El are aceeași estetică, același cod artistic ca nuvela față de roman. Lung-metrajul, ca și romanul, povestește vieți întregi, unde personajul e zugrăvit în toată complexitatea lui psihologică. În nuvelă se arată doar un moment de schimbare, uneori de criză, alteori de trezire la drum nou. În nuvelă, eroul face un lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată. În asta stă farmecul nuvelor unui Maupassant, sau Sadoveanu, sau Somerset Maugham, sau Cehov. Ei bine, am avut bucuria să constat că tinerii noștri studenți au înțeles asta, au ghicit frumusețea și dificultatea nuvelei cinematografice.

Iată, în filmul *Arta apărării individuale*, al studentului Ovidiu Pastina, un exemplu de personaj care, pentru prima oară în viața lui, face un

lucru nou, străin de biografia lui. Îl face prost, și prin asta devine cu atât mai interesant. E vorba de un tânăr ospătar pe care un regizor îl remarcă (pe stradă) și îl invită la studio pentru o probă de film. Îl vedem pe tânărul nostru explicînd colegilor săi ospătari cum întreaga suflare cinematografică română moare de poftă să-l aibă pe ecranele noastre. Sosit acasă, își scoate cămașa, pentru ca mica repetiție la care se dedă să fie executată de un tors nud și expresiv. Însoțit de acești biceps și pectorali, el ia vreo zece atitudini, una mai afurisit cinematografică decît alta. Interesant cum a fost filmată oglinda în care el își reflectă geniul. O oglindă pur imaginară. Căci în fața personajului nu există oglindă, ci pur văzduh. Rolul oglinzii îl avem noi, spectatorii. Adică noi, și el. Căci el, cu ochii minții, își vede imaginea în imaginara oglindă. Sosit la studio i se explică ce are de făcut. Ceva scurt și simplu. Florin Piersic vine spre masa unde acesta bea o băutură și, cu un gest sfidător, îi răstoarnă paharul. Ofensatul trebuie doar să se scoale, să se apropie de ofensator și să-i tragă o palmă. Dar tânărul nostru candidat încearcă asta, și nu poate. Ba chiar declară, disperat, că nu poate. Pînă la urmă va trebui s-o facă. Dar așa de nepotrivit, încît palma aceea îl umple de singe pe Piersic. Care se duce la lavabou să-și spele fața. Nefericitul nostru candidat se ia după el și, pe un ton plîngăreț, repetă aceeași frază. Că să-l ierte. Că n-a vrut așa. Cum spuneam, de vreo zece ori aceeași timp și năvingă frază. Care spune multe. Întii, confuzie în mîntea lui primară, între convențiile artei și realitatea directă a vieții. Altă dovadă de prostie: adorația necondiționată pentru vedetele faimoase...

Din palmaresul de lucrări se desprinde una care le întrece pe toate. Este filmul *În lumina lunii*, inspirat, cu numeroase schimbări, dintr-o nuvelă de Truman Capote. Regizor: studenta Ana Maria Beligan; actor principal: Radu Beligan; al doilea actor principal, un delicios băiețel, un fel de copil al străzii, fugit de acasă, dormind unde poate și obraznic cît cuprinde. Excelent actor. Are 12 ani, se numește Alexandru Beligan, e fiul lui Radu și frate al Anei Maria. E vorba aici de un magistrat pensionar. Un om ursuz, mizantrop, cursurgiu și teribil de singur. Întîmplarea face ca el să se împrietenească cu acel băiețel. Relațiile între aceste două ființe așa de diferite sînt cu atât mai interesante cu cît ei, amîndoi, fac un lucru nou. Și mai ales că fac același lucru, dar bineînțeles fiecare altfel. Fiecare vrea să-l domine pe celălalt. Bătrînul, pe ton de judecător înțelept și sever, picul pe ton de impertinență amuzată. Bătrînul încearcă, pentru prima oară în viața lui, veleități de tandrețe, carieră sentimentală pentru care nu a avut și nu are nici o vocație. În tot cazul, amîndoi se joacă. Amîndoi au găsit o jucărie nouă. Pentru băiețel, este acea casă de burghez înstărit, casă plină de obiecte bizare și mai ales de dulciuri la discreție. La ursuzul magistrat pensionar, este pofta de a se juca de-a mama iubitoare, joc în care, cum spuneam, nu prea se pricepe. Aș vrea, pe baza foii de montaj, să urmăresc dialogul lor, care este de o finețe și adîncime remarcabile, precum și mișcărilor celor doi curioși aventurieri. Pentru moment, mă mărginesc a spune că filmul e o încîntare.

D.I. Suchianu

FLASH BACK

O generație

PROGRAMIND „Trei regizori români: Iliu, Ciulei, Pintilie, Cinematoca alături, nu pentru prima dată, aceste trei nume de creatori care se asociază în istoria filmului nostru cu ideea de clasicitate. Dar, mai mult decît calitatea ireproșabilă a peliculelor prezentate, era urmărită, cred, o filiație: un anumit spirit lucid, științific, în abordarea artei, o adîncă, sfîșietoare responsabilitate în alegerea temelor, fie că este vorba de *Moara cu noroc* sau de *Comoara din Vadul vechi*, de *Valurile Dunării* sau de *Pădurea spinzuraților*, de *Duminică la ora 6* sau de *Reconstituirea*.

Ne-am reîntîlnit cu aceste piese din fondul de aur cu sentimentul că pătrundem într-un sanctuar în care toate vorbele și toate soaptele cad într-o acustică perfectă. Căci Iliu, Ciulei, Pintilie sînt, la noi, arhitecții de film la care perfecțiunea formei cere o deplinătate a conținutului; la care pelicula nu e un ambalaj oarecare pentru scene de viață, ci un recipient existențial în care autorul se topește și cu care se confundă, obiectivînd un univers, o trăire, o simțire. La care vocația identificării — acel risc de a obține totul sau nimic — este lege de bază.

Ne-am reîntîlnit cu filmele tinereții filmului românesc și le-am regăsit neșimbate, pătrunse de aceeași neclintită seriozitate care le încălzea la data premierii și le umplea de patetism și răspundere. Am regăsit pe Lică Sămădău, cavalcadele nocturne, casa din pustă, tribunalul și ulițele orașelului de provincie din *Moara cu noroc*, prinse sub poinghita de legendă pe care le-a dat-o Iliu. Ne-am reamintit de bolovanii scrisnind sub tălșul plugului sărac din *Comoara*. Am revăzut cabina cuterului din *Valurile Dunării*, cu acele mici întîmplări care aveau să dezlanțuie un caracter și ne-am reîntîlnit cu celula umedă unde Apostol Bologna primește din mîna iubitei ultima masă, aproape o înmormîntare. Și, în sfîrșit, am asistat din nou la acel du-te vino obsestant al ascensorului din *Duminică la ora 6* și ne-am lăsat auzul recitigat de acel inimitabil „De ce dai, dom'le?” din *Reconstituirea*.

Patetismul stăpînit, geometric, al lui Victor Iliu, romantismul sever, aproape impersonal, al lui Liviu Ciulei și straniu amalgam de sarcasm și tragism al lui Lucian Pintilie sînt trei axe stilistice fără de care filmul românesc ar fi de neconceput. Le-am reîntîlnit cu sentimentul că străbatem o istorie, făcîndu-ne a uita că ele, măsurate în mînghina timpului, nu înseamnă mai mult decît o singură generație. O generație, însă, cu gesturile supradimensionate și cu puterica de bătaie lungită de faptul că s-a luptat pentru demnitatea artei și și-a înscris ca deviză, mai presus de toate, cucurirea Stilului.

Romulus Rusan

Susan Anspach și Michael Douglas, protagoniștii filmului american *Alergătorul*, în premieră pe ecranele bucureștene.

Școlare

■ În plină vară, viața școlii continuă să intereseze intens și e foarte bine că televiziunea nu rămîne indiferentă în fața fenomenului. Bilanțul baccalaureatului '81 a stat și în atenția emisiunii *Limba și literatura română* de sîmbătă dimineață care a comentat tematica și structura lucrărilor ultimei promoții. Autorul preferat a fost, astfel, pentru tinerii absolvenți de liceu, Dimitrie Cantemir, N. Filimon, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă, Goga, Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Camil Petrescu, G. Călinescu, Ion Barbu, Marin Preda... și varietatea opțiunilor este cu adevărat îmbucurătoare. Cei fineri vorbesc (și cunosc) în

egală măsură toate epocile literare ce-și transmit, printr-o profundă rezonanță, semnificațiile peste timp. Ordinea sincronă e, deci, hotărîtoare, marile creatori sînt reprezentativii noștri contemporani, elogiul trecutului se întîlnește armonios cu cel al prezentului și această disponibilitate pentru cultură, caracteristică tinerei generații, este, poate, una dintre concluziile cele mai evidente ale bilanțului t.v. Anul acesta lucrarea de literatură română a solicitat nu doar actualizarea unui bagaj de cunoștințe, e drept, indispensabile, ci a echivalat cu o probă de maturitate în înțelegerea și interpretarea fenomenului literar, istoria sprijinindu-se și găsindu-și argumente în teorie și critică. Exemplele furnizate de invitații în studio au fost, din acest punct de vedere, relevante. Constructive și lucide opinii s-au formulat, apoi, în legătură cu manualele de literatură română, cu locul acestei discipline în ansamblul programelor de învățămînt.

■ În lumea școlii am rămas și prin reportajul t.v. *Premiu pentru o poveste* realizat de Carmen Dumitrescu pe personajul Gării de Nord la întoarcerea din Dane-

marca a *Mini-songului* purtînd pe frunte coroană înmiresmată de succese a unui prestigios Premiu al II-lea la o importantă confruntare internațională. Un grup de copii de la o școală bucureșteană, grup condus de un tânăr tenace și talentat, demonstrază, astfel, că prin vocație și muncă se poate ajunge departe. Vedetele de 7 ani sînt îngrozitor de emoționate în fața microfونului, dar treptat ele își recapătă aplombul firesc și primele lor înterviuri au grația și farmecul indescriptibil al virstei. În turneu au fost cuminți, nu au întîrziat la repetiții și au mîncat tot la micul dejun, pe scenă au pășit cu dreptul (cite răbdătoare repetiții pentru acest singur pas!) iar cumpărăturile pentru acasă au fost creioane colorate și păpuși. Venit în întîmpinarea colegilor mai mici, *Marele-song* i-a primit cu emoție și căldură, la fel ca și tele-spectatorul din întreaga țară. În lansarea Songului de ambe virste, televiziunea a avut un rol decisiv, demonstrînd că dacă vrea poate fi oricînd un activ ferment al vieții noastre culturale.

Ioana Mălin

TELECINEMA

■ FIECARE viață de om citit, cîntat și dansat, avînd banda ei de sunet, montajul ei muzical, stagiunile ei lirice, mai fiecare mergînd pe stradă și în tramvai — „du-mă acasă, ce mai stai?” — nu doar cu buletinul de identitate asupra sa, ci și cu imagini de nimeni știute, din filme și cărți, cu vorbe de la taică-su luate sau din școală, cu melodii, romanțe și simfonii pe care și le pune ca la patefon, dar care uneori vin și urcă singure pe buze, fără să mai bată la ușă, deloc solemne — deși unele solemne s-au născut — deloc riguroase — deși riguroase se vor — cît naturale, de te poți trezi ca gîndul tău personal să fie, tam-nisam, o frîntură din „Zaraza” sau din „Trubadurul”, (e ceea ce se numește, în optica mea, fenomenul de „habar n-ai tu”, habar n-ai tu ce bibliografie și s-a lipit de suflet, ca marca de scrisoare), deci, fiecare existență avînd ea o muzică a apei-lor sau a sferelor care o însoțește pas cu pas, chiar dacă omul e afon, n-a cîntat la cor sau nu poate

Habar n-ai tu...

suporta opera, eu, așa glumește cum mă aflu în ochii multora, dar neavînd mai niciodată încredere în accl căruia nu i-a venit vreo dată amokul să fredoneze, oricît de fals, fie și oricît de sarcastic, o melodie, mă arunc cu capul înainte, cu ochii închiși și picioarele în sus, fără nici o jenă, ipocrizie sau „nivele”, glumește nevoie mare, bine, dacă vrei, dacă vrei deși pe asta vreme o crimă sau o eroare în a fi glumeț, mă asum, convins că o dramă foarte consistentă se ascunde în marșul nostru, în valsul nostru care începe cu: „suflet candriu de papugi” (care se poate și twista...) mă asum, deci, și — în deplinătatea facultăților mintale — dezvălul ceea ce pentru mulți, foarte mulți semeni de-ai mei e pe cît de adevărat, pe atît de inavuaibil: în banda sonoră a filmului meu intim, tăcut, discret, seceret, sînt mixate și rămîn de neșters, ca bătute în piatră, șlagărele lui Ion Vasilescu, așa ușoare cum sînt, așa neserioase, așa melodioase, așa mi-

nore cum le ziceți. Ris-cînd a scandaliza — cum a făcut-o Mălineanu vineri seară, și bine a făcut, vorbind de „calitatea mozartiană” a lui Vasilescu de a găsi cu naturalețe și har cîntecul spre inima omului — eu mărturisesc că m-am trezit de nenumărate ori întrebînd: „nu-ți pare rău cînd vezi că plîng?”, mulțumit că măcar mă exprim și estetic și uman, după cum în nopți ferice ale tinereții mele, m-am încolontat cu oameni mult mai sobri decît mine, și am coborît de la „Cina” spre între Girls, cîntînd în ploaie: „Fetețe dulci ca-n București...” Eram cu Mazilu și Raicu și Tic... Cine nu înțelege o asemenea clipă repede, n-are decît să mă facă de criminal cînd spun că „Hai să ne întîlnim sîmbătă seară” imi dă lacrimi ca uvertura la „Liliacul” și „Dunărea albastră”, scris de unu pe care Wagner îl considera cel mai desăvîrșit cap muzical al vreii sale. Ion Vasilescu e un Johann Strauss la București.

Radu Cosașu

„Atelier 35”

■ FIDEL unui program (sau reflectând, pur și simplu, o orientare teoretică pregnantă la tinerii artiști), Cenaclul ne propune, după „Starea proiectivă a desenului”, o expoziție ce s-ar putea numi „Starea proiectivă a sculpturii”. **GHEORGHE ZĂRNEȘCU** are aceeași retragere, aceeași sfiială în fața definitivului creației pe care o manifestau majoritatea colegilor săi în anterioara reuniune. Lucrările lui nu au ambiția manifestă, blocată de impedimente obiective, a schițelor și proiectelor de mari ansambluri sculpturale, deși un împătimit al monumentalului își poate hrăni imaginația din starea embrionară a unor eventuale transpuneri.

Ni se pare evidentă însă tocmai fuga de convenții (etapizare tehnică, scară reală și imaginare a privirii, etc.) și sub acest unghi trebuie privit citatul din arta minimală (lucrarea „Cimp”) — ca o modalitate programatică de atenționare asupra răsturnării valorilor în binomul derizoriu-fundamental, pe care arta în general, sculptura (în cazul de față, cea a lui Gheorghe Zărnescu) fac efortul să o opereze. Acest cimp de semne înșelător uniforme, camuflind sub aparenta-i discreție forța sumbră a unei bănuite primordialități, semnifică poate cel mai lămpede modul cum trebuie privită întreaga expoziție: forma nu mai este un receptacol al ideii, ci un stimulator al nașterii ei, forma operează nu estetic, ci filosofic, nu discursiv, ci maieutic.

Nu întimplător (nimic nu este întimplător aici) ansamblul cuprinde și două grupe de desene în care apare cu limpezime nu grafica ci graficul unui proces reflexiv. A desena nu înseamnă pentru Gheorghe Zărnescu a-și fixa cu virtuozitate indicații pentru viitoarea operă, nici a crea o operă autonomă, de grafician, înseamnă reluarea neîncetată a unor semne echivalenți gândirea într-o scriitură simbiologicească ce nu precede, nici nu succede sculpturii, alcătuită cu aceasta un tot al exprimării. Sculpturile evită definitivul materiei (piatra, bronzul), lemnul e acoperit cu o barbotină de aparențe grosolane, sărace. Este în această umilită înecă o dovadă a aplecării către alte zone, mai profunde decit cea a strălucirii, e o încurajare a privitorului pe drumul ce merge dincolo de înveliș, dincolo de metaforă chiar (ca artificio stilistic), spre o comunicare directă. Gheorghe Zărnescu construiește în câteva lucrări („Pereche solară”, „Legătură”, „Sculptură pentru cărarea pierdută”) epura artizanală a unei modelări arhitecturale a spațiului. Iată însă că cea mai sculpturală piesă — „Cer” (cu o greutate de stelă, de granit asirian) — e în același timp epura ideii de Cosmos. Aglomerind trimiterile către cele mai diverse zone și straturi de cultură, sculptura lui Gheorghe Zărnescu își păstrează seninătatea în respirația aerului al ei, propriu.

Călin Dan

MUZICĂ

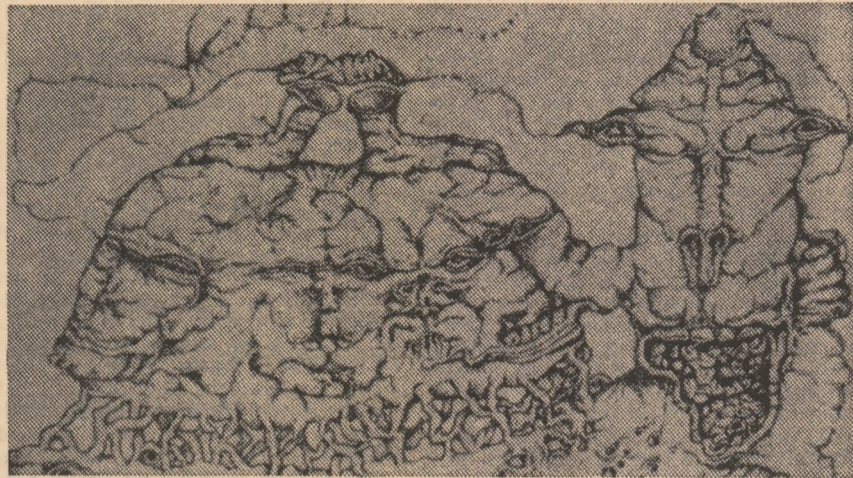
Sfârșit de stagione bucureșteană

■ CÎȚI ani de neliniște, de febrilitate și căutare până când un interpret, un tînăr, își poate înscrie cu majuscule numele pe afișul unor manifestări de real prestigiu?

Zile-repetiții, seri-concerte, seri-recitaluri. Se scurg prin gîtuirea clepsidrei, așternîndu-se — straturi de memorie — în cumpăna gîndului. În liniile marii lor liniști se poate citi cite ceva din sufletul oamenilor care fac ca muzica, adevărata și necuprinsa în cuvinte muzică, să pulseze în vinele unor conștiințe pentru care actul artistic se desăvîrșește în zona recepției. Semnele muzicale își refuză dezvăluirea deplină pînă în clipa în care gîndul interpretului-artist i se dedică în întregime, supunîndu-ne voința și determinîndu-ne să uităm a mai face necesara distincție între creator și interpret. Momentul recreării își sporește lumina în liberul joc al sensibilității. Sînt gînduri evocate de recentul recital de la Dalles al tinerei pianiste Lena Vieru, aflată în acest iunie la finele unui periplu cameral: recital la Conservator în februarie, seară Bartok la Operă în martie, Concert în T 8, în aprilie, și recital la două pianice, cu Andrei Vieru la Conservator în mai. O ascultasem, cu un an în urmă, într-un Mozart pe scena sălii George Enescu a Conservatorului bucureștean. Avînd termen de comparație, am înțeles și apreciat considerabil pas înainte prin care Lena Vieru face dovada înaltului nivel al școlii noastre pianistice. Elevă a unor renumiți pedagogi — a început studiul instrumentului cu Angela Marbă, continuînd apoi cu Ludmila Popișteanu și Gabriel Amiraș — Lena Vieru ni se dezvăluie ca unul dintre acei sensibili interpreți fideli adevărului muzicii, sa-

■ LA „Institutul de Arhitectură” entuziasmul grup 6-81 expune grafică, pictură și sculptură în dorința mărturisită de a se descoperi în acest „sfîrșit de veac în care căutarea de sine a devenit condiția însăși a omului numit modern”. Deci premisa artiștilor, implicit și a noastră, pentru că nu putem să operăm o analiză decit respectînd intențiile autorilor și aplicînd criteriul valorii intrinseci, este aceea a fluxului direct, netruncat, între necesitatea rostirii artistice ca imperativ interior și transcrierea în structuri formale expresive. De aici decurge o pozitivă libertate, firește în limitele modelelor postulate de practica artistică atît de agitată a epocii noastre, și o diversitate ce se cere subliniată într-un moment al mimetismului și incorporării în marl și artificioase „familli de forme” și nu de spirite. Firește, gradul de maturitate conceptuală și de coerență imagistică este diferit, tatonarea, căutarea cum o denumesc chiar artiștii, este unul din factorii comuni, avînd funcția unui program maieutic, dar absența prejudecăților și incontestabila dotare inițială ridică un posibil experiment la treapta unei propuneri distincte. De foarte bună calitate, pictura lui **AUREL PATRĂȘCU** se atestă, mai ales prin micile studii, din programul cubismului sintetic, aducînd o logică structurivă și o armonie severă a coloritului de largă respirație, pe cînd cea practică de **TIBERIU LIVIU TAUTU**, reluînd teme și modalități din precedentul omonimului, se impune prin vizibila dorință de stil și prin coerența mijloacelor atunci cînd iese din limitele precedentului pentru a se autonomiza prin cromatică și explozie spațială irepresibilă. **COSTEL DIMBOIANU** își propune un program prospectiv de largă arie conceptuală prin ale sale **Caractere**, desenul sintetic și situațiile spațiale în care culoarea joacă un rol esențial relevîndu-ne un foarte subtil artist analitic. Interesantă prin rigooarea situațiilor de extracție suprarealistă ce denotă înțelegerea regulilor prin care fantasticul se naște din real se dovedește grafica lui **GABRIEL MANOLESCU**, austeră prin rapelul la structuri lineare, în timp ce **ADRIAN ARAMĂ**, adept al aceleiași tensiuni suprarealiste, aplică tehnica antropomorfizării onirice și a curgerii materiei în **Amintiri dintr-un caiet pierdut**. Sculptura lui **MIHAI CARANICA**, de mici dimensiuni dar demonstrînd simțul raporturilor monumentale, decurge din viziunea figurativ-sintetică a liniei Brâncuși-Arp-Moor, cu o foarte exactă intuire a pragului dintre expresivitatea autonomă și memoria precedentului, soluția dialogului volum-spațiu fiind cea de reciprocitate, cu o accentuată calitate a finisajului artizanal. În totul, o expoziție ce se parcurge cu interes și profit pe lîngă interesul provocat de calitățile artiștilor adăugîndu-se și cel născut din descifrarea propensiunilor tinerei generații către certitudine, coerență și sensibilitate intelectuală.

■ PRIN expoziția de la Căminul Artei (parter), **LUCIA FRENȚIU** dovedește o concentrare a mijloacelor picturale propriu-zise, paralel cu orientarea declarată către valoarea simbolică a peisajului, tratat în datele sale de configurare con-

ADRIAN ARAMĂ : Grafică

GHEORGHE ADRIAN : Peisaj

cretă dar compus și colorat ca pentru a evoca o imagine ideală, proiecție mentală mai curînd decit realitate. Concepută ca un ciclu al **Anotimpurilor**, selecția se dovedește reflexiv stărilor subiective, tonul intimist reflectîndu-se explicit în atitudinea față de conținutul imaginii și în sensibilitatea exacerbată ce se degajă din atmosfera plină de aluzii și din asociațiile cromatice, foarte „romantice”. De o vigoare aparte, stence și în același timp feminin delicate, naturile statice cu flori ne amintesc de tranșanța desenului și densitatea coloristică proprie artistei într-o anumită etapă, concentrarea mijloacelor lapidare și energia gestului pictural pledînd pentru acest tip de rostire, mai puțin elaborată dar mai caracteristică pentru posibilitățile și temperamentul pictural al artistei.

■ LA **Simeza**, o suită de măști ironice și sapiențiale prin implicații voit simbolice, destul de directe în conținutul aluziv și foarte „balcanice” sub raportul tipologiei, ne dezvăluie o activitate mai puțin cunoscută a lui **MARCEL OLIVESCULESCU**, acreditat în timp ce un foarte serios și consecvent grafician. Defulări

sau jocuri de atelier, aceste **Portretemăști** își au hazul lor incontestabil și mărturisesc ambiția categoriilor psihologice, cu trimiteri la specii sociale desuete, contaminarea cu precedentul măștilor populare este explicită iar publicul se delectează după diferite lungimi de undă afective sau analitice. Grotescul nu este foarte distilat, seva sa este mai curînd suburbană și expresionismul nu poate fi invocat ca atitudine existențială ci doar ca modalitate de a construi grimase aluzive. Sub raport formal, lucrările aparțin unor specii diferite, destul de divergente, puținele desene în creion și gravurile de-așindu-se sub raportul coerenței și al rigorii, iar lucrarea **Celebritate (masca lui Picasso)** sub raportul aluziv-ironic, bine servit și de structura formală asociativă. Dealtfel, artistul însuși, întîind pericolul ambiguității sau al interpretărilor greșite, recurge la explicații directe oferite prin intermediul titlurilor, astfel încît autonomia imaginilor se diluează și acestea devin ilustrații posibile la un text de extracție folclorică, cu accente rabelaisiene.

Virgil Mocanu

Este aici un spațiu elastic, delimitat de flaut, vioară și violă în continua lor contopire timbrală, reclamînd participarea auditorului în definirea sensului unei muzici ce i se oferă ca o confesiune.

Sonata pentru harpă a lui Dumitru Capoianu investighează zonele expresiei contemporane pliate cadrulul clasic. Virtuozitatea instrumentală este pusă în serviciul sugestiilor de o tulburătoare plasticitate sonoră. Unitară, cu evident miez ciclic, **Sonata** ni se prezintă ca o meditație cu stop-cadre pe o serie de formule melodice divers ipostaziate, cu balans modal. Fără îndoială, Dumitru Capoianu se află în căutarea echilibrului, într-o construcție cu simetriile astăzi uitate...

Cele **Trei strigături de alean** ale lui Nicolae Brînduș aduc în scenă elemente de teatru instrumental cu atitudini psihoverbale grefate pe mișcare; afectivitatea interpretului participă din plin, sunetul sugerînd gestica. Strigăturile sale vorbesc despre violența sau calmul tăcerii, al sunetului, al gestului. Exoresia proaspătă surprinde prin noutatea căutării și prin limbajul direct folosit de compozitor, premisă a maximei sincerității.

Pentru Ulpiu Vlad — **Mozaic**, acest ciclu cameral-vocal-simfonic pare a fi o continuă sursă de sugestii. **Peisaj de iarnă II**, nonet din ciclul sus-menționat, propune prim-planuri solistice cu notă introspectivă, ca joc secund. Între ele, un dialog al instrumentelor cu ele însele, ca proiecții în afara unui cîmp afectiv cu formă deschisă, modulară. Contextul sonor se amplifică periodic, alternînd timbrul pur și combinația instrumentală.

În **Zece piese pastorale** de Aurel Stroe, subtilă înflorire de gînd spre perspective lin planate, se simte ideea unificării esențelor folclorice într-un imn sinteză, pe coordonatele unei simplități de excepție.

Motivele muzicale se expun și apoi se suprapun într-un seducător dialog ce cheamă spre limpezimi siderale, ca acea căutare de stele în apă de care vorbea poetul.

Mircea Chiriac este — așa cum o dovedește **Cvartetul nr. 3** — un compozitor preocupat îndeosebi de maniera de abordare a cîntului popular și de reluarea lui pe datele unei forme cu statut definit. Într-un cadru tradițional, stilizarea folclorică primește o notă aparte, traversînd — de la intonațiile poetice ale începutului, sau de la cele ale unui colind laic, o diversitate de stări emoționale. Finalul propune, prin intermediul unei teme de boceț autentic, o viziune mioritică. Soliditatea construcției și suflul susținut al piesei impresionează.

Trio-ul pentru suflători, de Adrian Rațiu ne introduce, și pe această cale, în intimitatea creatorului cărui limbajul polifonic și cadrul cameral par a-i fi apropiate. Aflăm în acest **Trio** patru structuri modale definite prin unitate timbrală și emoțională, ca și printr-un simț fără greș al proporției.

Timbrurile se desfac și se adună, se caută și se găsește în apele unei culori voit monocrome, irizînd difuz spre alte sfere. Carte de vizită a unor creatori de certă valoare, recentul program de prime audii de la Ateneu a beneficiat și de nume de primă mărime ale tinerei generații de soliști: Lena și Andrei Vieru, Grigore Pop, Virgil Frințu, Mihai Elena, Florian Popa. O mențiune aparte pentru nonetul dirijat cu siguranță și profundă înțelegere a sensului de Dorel Pașcu-Rădulescu, îndrumător competent și al cvartetului ce a evoluat în aceeași seară.

Sfîrșitul de stagione bucureșteană culege cu adevărat roadele unei munci dăruite artei.

Carmen Stoianov

Petre Pandrea sau militantismul antifascist

SINT în istoria culturii personalități cu statut privilegiat. Egale cu sine, de o rectitudine în atitudine și convingeri niciodată înclinată, ele impresionează prin chiar acest statut tulburător. Altele sînt contradictorii în manifestări, trecînd năucitor de la un registru la altul opus. Nu vom spune că admirația noastră se îndreaptă spre această din urmă categorie. Dar e încontestabil că aceste personalități sînt adesea mai interesante, mai atrăgătoare pentru exegeți. Fie și numai pentru că le oferă prilejul de a urmări sinuozitățile, a face comparații, a decanta binele de rău. Și asta face cîteodată delicioasă cercetătorului.

Petre Pandrea e, se știe, o personalitate cu statut contradictoriu care a trecut, cu gesturi răsunătoare, în 1931, de la dreapta la stînga radicală. De fapt, anul acesta care pare a fi un zid e doar o dată de referință. Pentru că, cei ce îl cunosc cu adevărat opera o știu, motivele ideologice afirmate după 1931 le putem detecta, fi-rave, și înainte, după cum anarhismul contestatar din prima fază va rămîne ca o stare difuză și după aceea. Ceea ce nu anulează însă realitatea marii demarcații din 1931. Dar să oferim cititorului cîteva sumare puncte de reper pentru a-i înțelege devenirea.

Oltean de origine (s-a născut la 26 iunie 1904 în Balșii Romanului), Petre Marcu (pentru că acesta e numele său la naștere) a fost, cu mîntea lui iscoditoare, un elev strălucit al liceului militar „Minăstirea Dealului” de lângă Tîrgoviște. Studiile liceale aveau să-l marcheze. Pentru că tocmai în anii formației intelectuale a suferit influența nefastă a profesorului său de filosofie, Nae Ionescu, pe care îl va audia și după 1922, de astă dată ca profesor universitar, cînd viitorul Pandrea frecventează cursurile facultății de drept din București. După un debut aproape simultan, în 1922, în „Viața românească” și „Gîndirea”, studentul se decide pentru această din urmă publicație și pentru alte cîteva din constelația ei. Anarhismul temperamental și criza mistică datorată acelui profesor îl aduc în tabăra gîndiristă. Și, semnificativ, de prin 1927, adică atunci cînd Nichifor Crainic începe să a-capareze conducerea revistei și să o îndrepte pe un drum la care nu cugetaseră fondatorii (Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, Gib. I. Mihăescu). Ba, s-ar putea spune că unele dintre amplele studii ale fostului elev al lui Nae Ionescu sînt utilizate ca elemente aproape programatice pentru definirea și impunerea gîndirismului. Acestea sînt revărsate studiul, pe spațiul a cîtorva numere (semnate Petre Marcu Balș), ca „Drumul libertății interioare”, „Mistica statului”, „Spiritul critic și mistica statului”, „Autohtonismul ordinei juridice” și, în sfîrșit, în toamna lui 1928, „Manifestul „Crinului alb””, semnăt împreună cu alți doi colegi de generație. Crainic s-a servit bine de această debordantă publicistică. Probabil că a și incitat-o. Pentru că în definirea curentului ideologic pe care îl propulsa îi lipsea dimensiunea sociologică-juridică. Petre Marcu Balș a îndeplinit acest oficiu util, cu un patos și o vehemență care erau ale intemperanței juvenile. Studiile acestea au stîrnit ecou, iar celebrul „Manifest al „Crinului alb” — o polemică răsunătoare. Impotriva lui s-au ridicat nu numai colegi de generație ai semnatarilor, dar toate conștiințele democratice din țară. (A rămas celebru eseu al Ralea din „Viața românească”, intitulat „Raspunitism”).

ȘI, deodată, de prin octombrie 1931 se produce o spectaculoasă schimbare la față. Abandonează defini-tiv perimetrul, sufocant, al ideologiei de dreapta și se situează, temerar, în stînga radicală. Această răsturnare de optică nu s-a datorat nu știu cărei ciudățenii umorale. A fost pur și simplu rezultatul unui proces de clarificare. Aflat din 1928, cu o bursă de studii în Germania, tînărul a cunoscut la față locul oroaare nazismului. Și s-a edificat. „După 1932 — îl mărturisea în 1946 lui Ion Biberi în interviul apărut în cartea intitulată „Lumea de miine — n-am mai putut suporta Germania... Incepuse marea zarvă politică hitleristă. Beatitudinea mea literară și cosmopolită luase sfîrșit. În momentul cînd un bun prieten german din seminar mi-a spus, la sfîrșitul unei discuții de filosofie juridică hegeliană, „balcanic infect”, mi-am luat catrafusele și am plecat direct acasă, în Oltenia, la tata și la mama... Eram un «uomo finito» papinian. Incheiam un ciclu de viață”. L-a încheiat cu adevărat. Cel ce se ridicase pînă în 1928 împotriva raționalismului și-a dat seama unde duce obscurantismul. Cel ce vituperase democratismul și ple-dase pentru „concretul frenetic” a văzut, pe viu, chipul infricosător al totalitarismului fascist. A fost o fericită trezire la lumină. „Compleitudinistul” de mai ieri a devenit democrat, antifascist și raționalist, apărînd, cu curaj, valorile culturii și civilizației. Cu o nouă identitate (se în-cepuse să semneze Petre Pandrea) se în-

stalează în avanposturile baricadelor, și scrie în toate publicațiile democratice („Adevărul”, „Dimineața”, „Dreptatea”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvîntul liber”), fundează publicații efemere dar curajoase („Viitorul social”, „Stînga”). Schimbarea la față a fost sinceră și totală. Dar colegii de generație, deși îi apreciau mult noua atitudine, i-o suspectau. Cău-tau în scrisul lui Petre Pandrea pe Petre Marcu Balș și, cînd descopereau un vestigiu, se grăbeau să-l semnaleze muștrător. Procedeu s-a păstrat. Și azi critici distinși, scriind despre eseistica lui Pandrea, o examinează mai mult din perspectiva imaginii de pînă în 1928. Ceea ce e și nedrept și neadevărat.

Nu avem spațiu necesar să înfățișăm în toată amplitudinea și profunzimea adevăratele dimensiuni ale personalității cu-ceritoare a lui Petre Pandrea. Sperăm să o facem altădată. Pentru că e necesar. Aici am vrea numai să atragem lua-rea aminte a cititorului asupra cîtor-va dintre ideile-forță ale scrisului său. Eseiști prin temperament și modalitate publicistică, sociolog apropiat de materialismul istoric prin formație filo-sofică, Pandrea scrie cu miez, știind să releve întotdeauna determinarea socio-economică și ideologică a fenomenelor pe care le abordează. Arti-colul său are substanță, umor, e casant, merge la țintă, dezvoltă o învăpăiere care vine din combustia convingerilor interioare, e învățat fără a fi inutil doctoral, polemizează necoborînd în pamfletul atacului la persoană, predică și apără urba-nitatea moravurilor, denunță grobiena mic-burgheză și huliganismul băieților puși pe căpătăuială prin politica de dreapta. Chiar atunci cînd scrie întinse studii de sociologie, filosofie socială sau juridi-că, precum laborioasa teză de doctorat „Filosofia juridică a lui Bărnăușiu” (1935), „Psihanaliza judiciară” (1934), „Doctrina modernă a pedepsei” (1941), „Criminalogie dialectică” (1946), fermecător incitante studii din cele două volume de **Portrete și controverse** (1945, 1946), calitățile eseis-ticii sale, trecute în registrul grav al doctrinarului, se păstrează. Doctrinarul e peste tot un portretist care îmbină, cu artă, maniera unui Goya cu aceea a lui Rembrandt. Iar verva sa ineputabilă, chiar atunci cînd face lungi oculte de eseist sau se delectează cu răbdătoare co-mentarii și exegeze de specialitate, dă cu-loare unor pagini numai aparent aride.

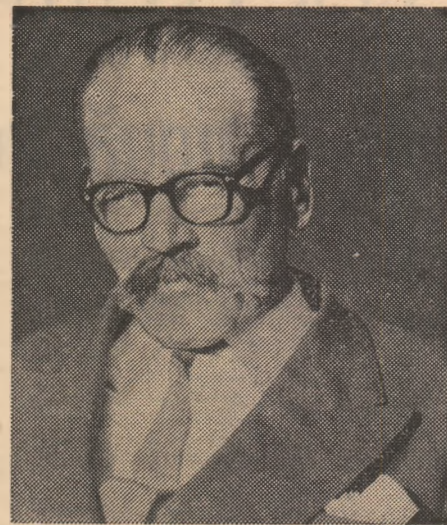
UNA dintre ideile-forță ale eseis-ticii jurnalistice a lui Petre Pan-drea (cu siguranță aceea esențială) a fost antifascismul. Acesta era, încontestabil, motivul ideologic obsesiv al unei conștiințe militante. Am spune chiar că astfel s-a legitimat ceea ce am numit spectaculoasa schimbare la față a lui Pandrea de după 1931. A început, firește, prin a se ocupa de nazismul hitlerist, că-ruia i-a creionat, nu numai în tușe repezi, hidoșenia chipului. Cartea sa din 1933, **Germania hitleristă**, e constituită, în oarecare măsură, din prelucrarea unor articole, eseuri și studii apărute inițial în presa democratică românească. Eviden-țiind mereu substratul social al fenomenului hitlerist, cartea se constituie dintr-o succesiune de portrete de o forță rară. Defilează aici, cu silueta lor grotescă, personaje ca Moeller van den Bruck, Franz von Papen, Hitler, Alfred Rosen-berg, Goebels, Göring, Franz Seldze, Hjalmar Schacht, baronul Neurat, dr. Frick, generalul Blomberg. Alte capitole

descriu, pe larg și incisiv, „cum a venit Hitler la putere”, relevă rolul micii bur-ghezii și al marilor potențați industriali în ascensiunea hitlerismului, analizează diversiunea antisemită și aceea a naționalismului convertit, tot diversionist, în „mitul singelui”. Cartea s-a bucurat de un succes extraordinar și a fost, pe plan european, printre cele dintîi radiografii pătrunzătoare ale hitlerismului. Autorul nu a dezarmat, continuînd să scrie, a-proape cotidian, despre fenomenul nazist, încît, adunate într-o carte, aceste articole ar inchipui o a doua **Germania hitleristă**. De o forță și un curaj egale cu acelea care l-au adus nu notorietate, ci faimă efectivă.

Din nervurile acestei idei-forță au țîșnit și cele absorbant preocupate de antide-mocratismul fascismului din țara noastră. Petre Pandrea nu pregetă să polemizeze, acid și neîmpăcat, cu mentorii lui Petre Marcu Balș sau cu colegii de generație care înălțau osanale antiraționalismului, antidemocratismului și fascismului cuzist sau legionar. Cînd Nae Ionescu i-a repro-șat, în 1932, că pune preț pe constituțio-nalism și parlamentarism (adevărata oi negre pentru totalitarismul dreptas de pretutindeni), Pandrea se înscrie în repli-că: „Bănuiam în ce fundac vom ajunge în discuția cu „Cuvîntul”. Cu cîteva glume și trei texte precise din Constituție, în-cadrate în istoria constituționalismului modern, dl. Nae Ionescu — care e incom-petent în probleme juridice și în filosofia statului — a fost iritat teribil și-mi aduce argumente de autoritate”. După ce îi contestă pretenția de a-i „revendica o paternitate spirituală nedemonstrabilă” iar „ifosele de azi le găsesc de o scandaloașă impertinență”, decide fără drept de apel că „dl. Nae Ionescu catolicizează în pro-blemele ortodoxiei autohtone, iar «teoria stăpînului» nu e decît teoria infailibilității papale cu sos mîncenez și mult bizan-tinism în expunere”. (**Neconstituționalii. Epilog la „Teoria stăpînului”**, „Drep-tatea” din 10 aprilie 1932). Sau iată cum comentează atitudinea politică profascistă a grupării lui Nichifor Crainic, exprimată în gazeta „Calendarul”: „N-am putut pri-cepe cum grupul ortodox de la „Gîndirea”, înveșmîntată strălucit o vreme într-o mîndră atitudine de distanță și esoterică spiritualitate a răbufnit într-o foaie zil-nică, aflată în tandră cochetărie cu cuziștii și mai ales cu acei sălbatici, desmățați și primitivi «arhanghelisți», lipsiți total de generozitate umană și de universal ori-zont”. Iar în final îl condamnă pe „d. Nichifor Crainic care pune la dispo-ziția studențimii arhangheliste o pagină săptămînală din gazeta sa”. (**Ortodoxia și ursa de rasă**, „Dreptatea”, 11 iulie 1932).

Agitațiile huliganice ale fascismului românesc au avut în Petre Pandrea un acuzator neînduplecat. Nu a ostenit să denunțe „chemările profeților mincinoși și tragici” și a avertizat că „ravagiile făcute de diversiunea antisemită, cu cele două ramuri L.A.N.C. și «Garda de fier» se vor dovedi în toată urcioasa lor goli-ciune, în incapacitatea de a crea cadre noi vieții moderne, cu programul lor și ritualul lor paseist. Adevărata studențime luminată rămîne progresistă și cu orien-tare spre stînga”. (**Brînduși și ape de toamnă**, „Dreptatea” din 9 octombrie 1932).

Și iată, în 1933, o imagine de ansamblu a fascismului din România cu pretenții doctrinare, constituit într-un front corpo-ratist și antiparlamentar: „Avem de-

aface cu o adevărată arcă a lui tata Noe. În primul rînd, profesorul de economie politică medievală A. C. Cuza de la Uni-versitatea din Iași s-a văzut secundat nu numai de bătrînul Codreanu și tînărul Corneliu, de avocatul Emilian și fiul său Georges, ci s-a trezit cu ajutor din partea d-lui Mihail Manoilescu, Nichifor Crainic, Radu Dragnea și alții. Un cotidian: «Ca-lendarul»... a anexat în permanență acest lot cuzist, deși dă tircoale insistente și tînărului Corneliu, haiduc cu «ochi de azur». Revista dinastiei Manoilescu, «Lu-mea nouă» se preocupă exclusiv de fas-cism și stat corporativ. Pentru delajații se scoate bilunar «Axa...». În politica ex-ternă se urmează indicațiunile revizio-niste ale d-lui Adolf Hitler. Frontul cor-poratist e o imensă diversiune ideologică de la veritabilul front al luptei contimporane”. (**Frontul corporatist și antiparla-mentar**, în „Dreptatea” din 24 februarie 1933). Și noi nu am selectat decît din secțiunea publicisticii unui an. Cînd va apărea, în 1982, la Ed. Minerva, noul volum de eseuri din publicistica lui Pan-drea (de care se îngrijește cercetătorul Gh. Epure și din cuprinsul căruia am se-lectat aceste citate), se va vedea cît de complexă, de vijelioasă, de substanțială a fost această jurnalistică democratică și antifascistă.

ȘE UITĂ apoi sau nu se știe că Pandrea a fost și un stimabil co-mentator al literaturii. Prin 1934 a deținut chiar — cîteva luni — interimatul cronicii literare, în locul lui G. Călinescu, la revista „Adevărul literar și artistic”. Comentariul său literar și precumpănitor sociologic. Dar judecățile și observațiile dovedesc gust, finețe și cultură temeinic asimilată. Pilduitoare ni se par a fi cronicile sale despre Bacovia, Pillat, **Patul lui Procust** al lui Camil Pe-trescu, **Creanga de aur** de Sadoveanu, **Jar de Rebreanu**, despre cărțile lui Ralea, Perpessiciu, G. M. Cantacuzino, Victor Ion Popa, Felix Aderca, Demostene Botez, Eugen Ionescu, Sergiu Dan, G. M. Zam-firescu, Al. Kirișescu, despre Goethe, Mallarmé, Leopardi, Villon, J. E. Law-rence, Montesquieu, Ehrenburg și atîția alții. Această dimensiune ignorată, care ne va fi curînd restituită, rotunjeste lămuritor personalitatea lui Pandrea.

Și cum am putea uita, dacă vrem să inchipuim toate direcțiile militantismului celui ce a fost Petre Pandrea, de oficiul său de apărător în unele dintre răsună-toarele procese ale comunistilor și an-tifasciștilor români? Conștiința lui Pan-drea și-a slujit idealul cu o intransigență de neclintit.

La ultima noastră întîlnire, prin vara lui 1967, îmi spunea că, printre alte pro-iecte, intenționează să-și scrie memoriile. Nu a mai apucat să le scrie. O boală necruțătoare, după amărăciuni destule suferite în ultimele două decenii de viață, l-a răpus la 8 iulie 1968. A lăsat însă o operă demnă de stimă care trebuie repu-blicată. Generațiile mai noi, care nu o cunosc, vor avea astfel posibilitatea să o pretuiască și să o cinstească precum se cuvine.

Z. Ornea

Pe tăcute

sacrificiu nerostit. Ca șef de secție și apoi redactor șef al „Editurii pentru literatură universală” și „Univers”, D. Mazilu a cîștigat prin munca sa, de o probitate exem-plară, și generozitatea sa nativă, admirația colegilor, a unor iluștri traducători pe care și i-a apropiat cu harul său de om al cărții, înțe-leasă ca podoabă a spiritului. La cite concedii de odihnă n-a renun-țat D. Mazilu pentru a grăbi lucrul, lectura sa competentă la zeci și zeci de manuscrise? Timp de peste trei decenii, dragostea pentru cul-tura noastră l-a îndemnat să aspire la cît mai multe traduceri în limba română ale capodoperelor literaturii universale clasice și contemporane. Traducător de excepție, întind re-sursele enorme și valorile stilistice ale limbii noastre, D. Mazilu, retras într-o mansardă sau la Broșteni, în casa copilăriei de lângă apa Mil-covului, a dat cuvîntului atîta stră-lucire durabilă în versiunea româ-nească. Romane ca **Martin Eden**

de Jack London, **Cul îl bat clopo-tele** și **Fiesta** de Hemingway, **Fruc-tele miniei** și **Pășunile raiului** de John Steinbeck, **Jenny de Caldwell**, **Jane Eyre** și **Shirley de Charlotte Brontë**, **Portretul lui Dorian Gray** sînt numai cîteva din marile cărți traduse de D. Mazilu, intrate cu drept de referință în patrimoniul culturii noastre, deschisă spre tot ce are mai de preț spiritualitatea universală.

În ultimii ani, din 1975, am lucrat zi de zi alături de D. Mazilu, aș spune la același birou, într-o încă-pace din colțul „Casei Școlii”. În-torcîndu-ne spre trecutul statornic, cît în memorie, își amîntea cu rara lui modestie de serile și colecțiile din literatura universală la al căror prestigiu a contribuit, gîndul pus în slujba culturii însemnînd pen-tru el inițiativă și realizări înalte. D. Mazilu avea cultul cărții ca imagine a sufletului, iar pentru prietenia cu aură de baladă vrin-ceană și-a dăruit sîrbătoarea suf-letului său ales.

Liviu Călin

„FAUST“

Într-o nouă versiune românească

NU de mult, într-o convorbire la radio, Ștefan Augustin Doinaș înforma că a încheiat traducerea lui Faust și socotea de cuvânt să-și justifice lucrarea: limba evoluează, fiecare generație are îndatorirea să preia, corespunzător unei noi atitudini, capodoperele literaturii universale. Parcă din prudență, poetul, făgăduindu-ne un dar de zile mari, se înfățișează cu o modestie de benedictin, care poate să fie plăcută, dar nu se pare cu totul exagerată. Orice traducere a unei capodopere — și încă a lui Faust! — nu are nevoie de justificări. În privința tragediei lui Goethe trebuie spus (ceea ce am încercat să demonstrez în altă parte) că nu avem încă în românește o versiune care să excludă sau să facă prematură altă traducere. Cu mult superioară tălmăcirilor integrale anterioare (I.U. Soric, Laura M. Dragomirescu) și celei concomitente (Ion Jordan), admirabilă în destule locuri, versiunea lui Lucian Blaga nu poate fi totuși considerată decât ca încă o treaptă spre un mai bun Faust în românește. În cealaltă justificare — evoluția limbii — întrezărim ecoul unei prejudecăți destul de larg răspândite privind căderea traducerilor. De ce oare o traducere izbutită ar rezista timpului mai puțin decât o creație literară originală? Realizările marilor noștri traducători de la începutul secolului n-au prins mușgai. Versurile lui St. O. Iosif, de exemplu, din Ucenicul vrăjitor, din Cidul, din Romeo și Julieta nu sînt mai patinate decât cele mai de preț versuri originale ce s-au scris în aceeași vreme. În orice caz, pentru o nouă traducere al lui Faust problema principală ce se pune nu este reimpresionarea limbii literare, ci progresul în adîncirea și preluarea sensurilor și a valorilor poetice din original.

Șt. Aug. Doinaș nu intră în competiție cu nimeni altcineva — decât cu Goethe însuși! Din câte a spus sau a scris despre marea sa întreprindere, rezultă că s-a antrenat temelnic: a studiat textul original și traducerea românească mai veche, a parcurs o impunătoare bibliografie goetheană, cu aplicații de erudit. Toate acestea l-au ajutat desigur să deschidă zăvoarele care ferecă în atâtea locuri textul german și să retrăiască nestîngerit din interior capodopera, printr-o familiarizare cu universul ei, pînă la contopirea spirituală cu autorul. Rezultatele, se poate spune de pe acum, sînt excelente. Fragmentele publicate prin reviste, deși nu prea întinse, sînt extrase de pe parcursul întregii tragedii, au un caracter divers prin substanță și formă și o pondere importantă în ansamblu, astfel că permit o privire edificatoare asupra modului în care Faust a fost transpus în românește. A afirma că la lectură liberă versurile lui Doinaș sună frumos ar fi un elogiu convențional. Destule traduceri de poezii, despre care s-ar putea zice că par a fi fost scrise de-a dreptul în limba noastră, ascund trădări grave ale originalelor. Am citit deci foarte atent versurile din fragmentele publicate, cu originalul alături. Cel dintîi lucru care te izbește și te încintă la confruntare este fidelitatea transpunerii. Fidelitate în accepțiunea deplină a termenului. Sensurile, pînă la nuanțările delicate ale sentimentului sau ale ideii, trec în românește cu toată încălcătura poetică din original. Fiind vorba de o traducere din germană, un prim obstacol ce se cerea depășit este cel ridicat de caracterul sintetic al acestei limbi, care obligă de foarte multe ori la parafrazări cu consecințe adesea păgubitoare: imposibilitatea de a respecta schema versurilor, necesitatea de a renunța la determinative, sărăcirea imaginilor, înlocuirea unor epitețe etc. Pentru a trece peste asemenea piedici, la prima vedere (și pentru mulți) insurmontabile, traducătorul trebuie să fie înzestrat cu o fantezie neobosită și cutezătoare și, în plus, să aibă resurse lingvistice inepulzabile, obținute printr-o cunoaștere larg cuprinzătoare a tezaurului limbii

noastre. Șt. Aug. Doinaș intrunește exemplar aceste calități, pe care le pune în valoare datorită altei condiții, decisivă în ultima instanță: un devotament total față de capodopera tradusă. Aceasta presupune nu despersonalizare, ci, dincolo de marea disponibilitate de dăruire, cea comunione spirituală, de care vorbeam mai sus și datorită căreia procesul traducerii devine un fenomen de alchimie poetică. Reușind să gîndească și să simtă ca Goethe (ce performanță!), poetul reface, cu alt instrument lingvistic, actul creator al acestuia. De aici decurge tot restul, cu rezultate care nu mai lasă să se vadă nici un semn al trudei de atelier, desigur uriașe. Ca să argumentăm concret aceste afirmații, al trebul să cităm tot ceea ce a dat la iveală pînă acum Ștefan Augustin Doinaș din al său Faust.

RIGOAREA poetului român se confirmă de la cea dintîi pagină a tragediei — emoționanta Dedicăție. **Ottava rima** e preluată cu respectarea măsurii, a schemei de rimă, a suitei de imagini, astfel încît, în noul versmint, elegia rămîne ceea ce este la Goethe: confesiunea grea de nostalgie a unei inimi mari, în care simțirea vibrează cu ecouri ample ca sub bolți de catedrală. Punctarea unor inadvertențe, în Dedicăție și în alte părți, se impune ca o obligație ce decurge din exigența traducătorului însuși. În versul 3 din Dedicăție, interogația introdusă de „Versuch ich...?“ („Să ncerc...?“) are un sens dubitativ, dar, cum se lămurește prin versul următor („Îmi mai simt inima înclinată...?“), altul decât cel dat de verbul „Mai pot...?“ cu care a fost tradus. Dacă în versul 9 epitetul „froh“ (în atributul „froher Tage“) admite intructivă substituirea prin alt adjectiv — „apriusc“ („zilele aprinse“), înlocuirea în versul 10 a epitetului „dragi“ („liebe“) — („liebe Schatten“) prin „vii“ („umbre vii“) elimină accentul afectiv în favoarea pregnanței, ceea ce intră într-o oarecare contradicție cu versul 11, în care comparația e redată admirabil: „Ca mituri vechi, pe jumătate stinse...“. Traducerea versului 21: „Mein Leid ertönt der unbekanntnen Menge“ prin „Azi cînt unor multîmli străine mie“ omite un element esențial: „Mein Leid“ — „Durerea mea“ (ca și cum am avea a face cu o lectură greșită: „Leid“ — „Lied“). Dar cea mai importantă obiecție privește ultimul vers al elegiei, unde forma de trecut a verbului „verschwand“ — „a pierit“) este obligatorie, fiindcă altminteri distihul concludiv pierde contrastul dintre prezentul estompat în simțirea poetului și trecutul ce-l apare acestuia ca o realitate actuală. Așadar: „Iar ce-a pierit (nu: „Și tot ce pieri“) adevărat îmi pare“.

Dacă, în Dedicăție, versul mai amplu și conținutul sentimental ar fi permis o relativă libertate de mișcare (de care Șt. Aug. Doinaș se dispensează totuși), în alte pasaje concizia expresiei îl pune pe traducător în fața unei alternative: să mărească numărul de silabe sau chiar de versuri pentru a conserva deplin înțelesul, sau să mențină tiparul, cu sacrificarea cel puțin parțială a ideii. Traducătorul de astăzi al lui Faust ne convinge că și din această dilemă se poate ieși: „Se-ntruce soarele-n vechi sunet / Cu-al gemenelor sfere glas / Și se-mplinește sus cu tunet / De-a pururea prescriu-i pas. / Privindu-l, Ingeri iau putere, / Dar nu-ndrăznesc a-l iscodi; / Înalt-urzitele mistere / Mărețe sunt ca-n prima zi“. În fragmentul din **Prolog in cer**, singurul vers care ne reține atenția este ultimul din intervenția lui Mihail, încheiată cu distihul: „Și stînci și mare sunt sorbite / De sfere iuți rotind în veci“. Versul dă impresia constituirii unor sfere independente, cînd în realitate este vorba de smulgerea stîncilor și a mării agitate în „vesnicia goană a sferelor“. Lucian Blaga a tradus într-un mod similar: „Și stînci și mare sînt răpite / În vesnicie rotiri de sfere“. În fond, deficiența provine din nearticularea substantivului „sfere“. Șt. O. Iosif a găsit formularea cea mai potrivită: „Și stînci și mări furate-s de viltoarea / De-a pururea zorită-a sferelor“. Dar poetul Patriarhalelor și-a luat libertatea lungirii cu două silabe a versului. Șt. Aug. Doinaș își îngăduie rareori o asemenea libertate, ca și pe aceea de a spori (cu puțin) numărul versurilor, sau de a modifica jocul rimelor, iar toate acestea numai acolo unde și la Goethe chinga formală e mai lejeră.

Așa cum sublinia traducătorul în însemnările cu care și-a însoțit unele fragmente, registrul liric formal în Faust este extrem de vast. Corespunzător, am adăuga, și limbajul poetic parcurge o gamă nesfîrșită. Poet de o remarcabilă distincție, Ștefan Augustin Doinaș rezolvă la nivelul lingvistic cerut tirada solemnă, pasajul filosofic, invocația mistică, intermezzoul liric. Cuvîntul său are sonorități grave de bronz, limpezimi reci de cristal, incandescență și ardoare, tonuri dulci de flaut, moliciuni de catifea. Pentru cititorul poeziei proprii a lui Doinaș și, se cuvine să adăugăm, al traducerilor sale mai vechi, printre care și din Goethe, acest ambitus nu constituie o surpriză. Cu oarecare mirare parcurgi însă versurile în care expresia elevată lasă loc celei familiare, descendentă, așa cum o cere originalul, pînă la grotesc. Dacă în partea I din Faust încrustații cu caracter anecdotic sau alegoric de esență populară, ca Șobolanul otrăvit și Balada puricelui, parodia de serenadă a lui Mefisto etc. se

încadrează fără stridențe în context, fiindcă întreaga parte I, cu toate speculațiile filosofice și evenimentele fantastice pe care le conține, pulsează de viață și sentimente omenești, să le spunem, de rînd, în partea a II-a încrustațiile de același tip sînt șocante. Aici, Goethe aduce în scenă figuri mitice, simboluri și intruchipări conceptuale, într-o alcătuire aparent arbitrară și nu de puține ori derutantă. Contrastul real (dar nu contradicția) dintre cele două părți ale tragediei a determinat adesea o atitudine defavorabilă secundeii în raport de prima. Motivația rezidă în principal în aceea că fantezia marelui poet ar rupe legăturile cu solul existenței umane, ca să pribegască în zona abstracțiunii și a livrescului. Pentru mulți, figura unui Goethe olimpiu, reflexiv, rece, s-a conturat și datorită acestei perspective asupra părții a II-a din Faust. N. Iorga, pentru care creația literară a titanului era în general inferioară înzestrării geniale a acestuia, scria despre Faust că are „o parte care se înțelege și o parte care nu se înțelege“. După părerea lui N. Iorga, înaintea părții „care nu se înțelege“ — „traducătorul se chinuiește și nu ajunge la capăt...“ „Chinul“ traducătorului nu se poate contesta, și e cu atât mai mare, cu cit pentru el înțelegerea înseamnă înfinit mai mult decât pentru cititorul comun. Se va fi chinuit destul și Șt. Aug. Doinaș, dar, iată, a ajuns la capăt. Și a ajuns, nu în ultimul rînd, și pentru că și-a deschis drum spre acel „conținut uman“ pe care-l sublinia Tudor Vianu, referindu-se la partea a II-a din Faust, cu precizarea că și în această parte respectivul conținut „nu este mai puțin bogat și răscolitor“. Probantă în acest sens este convorbirea, în Galeria întunecată, dintre Faust și Mefisto, care precede coborîrea celui dintîi în lumea tainică a Mumelor, una dintre cele mai tulburătoare creații ale fanteziei și gândirii lui Goethe. Traducerea lui Șt. Aug. Doinaș, aproape cuvînt cu cuvînt, păstrează fără nici o seadere fiorul de mister din original și, totodată, prin asocierea plină de tact a frazelor și termenilor abstracți cu vorbirea comună (cuvînte, apostrofe, expresii familiare) conferă dialogului alita naturalitate, încît putem presupune că și un cititor mai puțin avizat este prins de tensiunea momentului, uitînd că are dinainte un episod-cheie din greu inteligibil și abstractul Faust II. Om și Diavol au reacții de personaje vii, iar seva omenească pătrunde în finele nervuri filosofice și le colorează.

NICI la bătrînețe, cînd a devenit din ce în ce mai înclinat spre construcții dominate de rațiune, cu intenții demonstrative și educative, Goethe nu s-a ferecat în fața vieții, nici ca om (vezi Elegia din Marienbad), nici ca artist. Realitatea vie irumpe în multe feluri și în Faust II. Parcă pentru a echilibra latura livrescă, marea poet introduce în caleidoscopul de intruchipări și citeva fapte omenești, mesagerii ai existenței cotidiene, cu patimile, neazurile și nevoile lumii de-aici și de totdeauna: Mama și fiica, Bețivanul, Tăietorii de lemne, Grădinăresele etc., Graiul popular în care Doinaș rescrie porturile acestora este plin de savoare. Iată replica Heraldului la cîntecul Grădinăreselor, pe care o alegem numai pentru că e mai scurtă decât celelalte: „Uite — sus, pe cap purtate, / Coșurile voastre pline / Rid în soare-mpestritate! / Poți să-alegi tot ce-ți convine! / Iute! — căci grădini s-arată / Printre foi sumînd ca harfa! / Bună-ar fi, dar răsturnată, / Vinzătoarea ca și marfa!“ Bătrînul domn consilier Goethe gusta gluma licențioasă, zîmbind sotic ca Moș Nichifor Coțariul sau, ca în **Antropomorfism**, Eminescu. E și acesta un indiciu de vitalitate, o manifestare a dragostei de viață cu toate ale ei. Șt. Aug. Doinaș nu recalează în fața pasajelor mai „delicate“, cum i s-a întimplat uneori lui Blaga. A suprasolicita însă în direcția vulgarizării limbajului, fără vreo justificare sugerată de original, nu e de nici un folos, dimpotrivă. În **Bucătăria de vrăjitoare**, Der Kater (Macacul) spune: „Wollt' ich dich gleich erkennen“ — „Te-ăș recunoaște numaidecît“ (dacă ai fi hoț), iar traducerea nu poate fi nicidecum: „Te-am gîni!“ Tot acolo, Mefisto îl apostrofează pe Macac: „Unhöfliches Tier!“ — „Lighioană nepoliticoasă!“ ceea ce a fost transpus prin: „Ascultă, găoză!“ Asemenea cuvînte de argou, ca și „pilit“ (cherchelit), zgîrie urechea, deși contextul nu e deloc academic.

Ștefan Augustin Doinaș știe cu siguranță foarte bine nemțește, dar tot atât de sigur e că posedă într-un grad înalt accl simț subtil care selectează dintre mai multe sensuri posibile pe cel necesar. În puține locuri busola aceasta dă greș. În serenada lui Mefisto, versul: „Ihr armen, armen Dinger!“ a fost tradus prin: „Bieți prunci fără de preget!“ Ce-i drept, în limbajul familiar, „das Ding“ are înțelesul de „copil“, dar aici Mefisto le căinează pe fetele naive care se dăruiesc iubitelui lor, mai înainte de „a avea inelul în deget“. În versul respectiv, **das Ding** are deci alt sens, tot din vorbirea familiară: „fetișcană“. Cuvîntul „prunci“, care nu e un sinonim, cum ar fi „copile“, rămîne oricum inadecvat, cu atât mai mult, cu cit un prunc va fi rodul credulității bieteți fetișcană... O altă alegere necorespunzătoare între sensurile unui cuvînt german aflăm în **Bucătăria de vrăjitoare**. Întrebate de Mefisto unde se află Vrăjitoarea, Animalele răspund: „Beim Schmause, / Aus dem Haus / Zum Schornstein hinaus!“ Șt. Aug. Doinaș traduce ireproșabil: „La masă mare!

/ S-a dus / Pe horn în sus!“ Deplasarea Vrăjitoarei făcîndu-se în zbor, traducătorul formulează întrebarea lui Mefisto, care urmează îndată, astfel: „Și cit oare-are obicei să zboare baba?“ În versul german: „Wie lange plegt sie wohl zu schwärmen?“ — „schwärmen“ nu poate fi tradus prin „a zbură“, deși verbul are și acest înțeles (aplicabil însă unui stol, unui roi, nu unei singure făpturi). Mefisto vrea să știe cit timp obișnuiește să „petreacă“ la zaițet baba; în întrebarea sa, „schwärmen“ este sinonim cu „zehen“: „a chefui“, „a benchetui“. Oarecum în aceeași categorie intră și inexactitatea din interpretarea celor două versuri despre Mume: „Die eincn sitzen andre stehn und gehn, / Wie's eben kommt“ care sînt traduse prin: „Cum una merge, altele s-așează, / Sau tocmai vin“. Propoziția „Sau tocmai vin“ menține sensul propriu al verbului „kommen“, pe care acesta nu-l mai are în expresia „Wie's eben kommt“ cu semnificația: „Cum tocmai se întimplă (se nimereste)“. Tot aici, ceva mai jos, „in veci perpetuare (întreținere)“ pentru „ewige Unterhaltung“ ar fi mai exact decât „in veci desfășurare“.

Există în Faust citeva pasaje-focar, în care formularea lapidară, sentențioasă solicită traducătorului truda și migala unui silefuitor de diamante. Nici o concesie e admisibilă, strălucirea, forma și sensul trebuie să treacă dintr-o limbă în alta ca imaginea luminată a unui giuvaer din realitate în oglindă. O asemenea probă de încercare a puterilor o constituie acel **Chorus mysticus** cu care se încheie tragedia. Șt. Aug. Doinaș îl cizelează admirabil: „Mereu-nestatornicul / Pilduire e numa. / Neatinul, nespornicul / Se-mplinește acuma. / Grăt e deplinul, ne- / Pronunțabil mister. / Etern-Femininul ne / Izbăvește în cer.“ Versurile 5-6 oferă, oc-i drept, mai curînd o parafrază decât o traducere a celor din original: „Das Unbeschreibliche, / Hier ist's getan.“ „Ceea ce-i de nedescris, / S-a săvîrșit aici“, dar parafraza nu impune obiecții esențiale. Un rețuș aparent mărunț, însă neapărat necesar, se impune în ultimul vers. La Goethe, finalul sună așa: „Das Ewig-Webliche / Zieht uns hinan“ — „Etern-Femininul / Ne trage în sus“ („Ne înalță“). Lucian Blaga a tradus mai bine: „Etern-Femininul / Ne-nalță-n țărîi“. A înlocui verbul „ne înalță“, cu „ne izbăvește“ egalează cu a localiza strict mîntuirea și premisele ei în cer, iar cum ceva mai înainte există o invocație a fecioarei, confuzia devine inevitabilă. În Faust, Etern-Femininul se intrupează nu numai în reprezentanta sa mistică, ci și în Margareta și Elena. Avem deci a face cu o succesiune în trepte, fiecare intrupare a Etern-Femininului contribuind la „înălțare“ pe calea mîntuirii. Să mai adăugăm că, dacă mîntuirea e darul grației divine, premisele ei constau în strădîlnia și truda terestră, cum o și spun Ingerii, în vreme ce poartă spre înălțimi ceea ce e nemuritor din Faust: „Wer immer strebend sich bemüht, / Den können wir erlösen“. Reformulat prin eliminarea ideii de izbăvire: „...ne / Înalță spre cer“, ultimul vers s-ar încadra perfect în giuvaer.

IN una dintre declarațiile sale, Ștefan Augustin Doinaș ne mai informează, ale căror traduceri cu comentarii, ale căror dimensiuni se apropie de cele ale textului. Nu putem decât să-i fim încă o dată recunoscători pentru faptul că va pune cu generozitate la dispoziția cititorilor și această recoltă a strădaniilor sale. I-am sugera însă ca partea de comentarii să fie plasată la sfîrșitul volumului și nu distribuită pe pagini. Sistem convîns că, în versiunea sa, întregul Faust va fi atât de inteligibil, de colorat, de plin de sevă, încît publicul larg îl va întîmpina ca pe o operă vie, nu ca pe o piesă de muzeu, imposibil de contemplat fără ghidul mereu prezent.

În încheiere, ne-am mai întreba dacă împărțirea în acte și scene (inexistentă în Faust I și folosită sumar de Goethe în Faust II, care are numai acte) va fi menținută și în volumul tipărit, ca la fragmentele publicate pînă acum. Utilitatea unei asemenea împărțiri nu poate fi contestată: întotdeauna, mai ales pentru o trimitere, e foarte greu să te orientezi în textul necompartimentat după tehnica dramaturgiei. Dar, totodată, această tehnică, de care Goethe s-a dispensat nu fără motiv, ar fi intructivă în dezechord cu structura poetică a operei. Rămîne totuși posibilă.

Pentru unii dintre poeții noștri, ca Șt. O. Iosif și alții, traducerea au fost lespezi prețioase în edificarea unui soclu mai înalt și mai solid decât acela al propriilor lor opere. Creația originală a lui Ștefan Augustin Doinaș nu are nevoie de contraforturile unor tălmăciri. Dar o traducere ca aceasta a lui Faust îi fixează încă mai precis locul și meritele în istoria poeziei și, în genere, a culturii noastre.

Ion Roman

GOETHE: „FAUST“

PACTUL CU DIAVOLUL

Ilustrații la Faust de Gustave Doré

Odaio de studiu
FAUST, MEFISTO

FAUST : 1530 Aud bătaie. Intră ! Ah, cine-mi strică ioră
Odiha ?

MEFISTO : Eu sunt.

FAUST : Intră !

MEFISTO : Nu, spune-a treia oară !

FAUST : Hai, intră-atunci !

MEFISTO : Așa m-ai cucerit !

Eu sper să ne-nțelegem bine ;
Căci ca să scot trăznăile din tine
1535 Aici ca tânăr nobil am venit :
Cu haină-n tiv de aur, purpurie,
Cu pană de cocoș la pălărie,
Cu o mantie scurtă din atlas
Și-o lungă, ascuțită spadă -
1540 Și-ți dau un singur stat : de azi
La fel să te îmbraci pe stradă,
Ca liber, fără griji, să-nveți
Ce-nseamnă rostul-acestei vieți.

FAUST : În orice haină-aș fi, de suferinți
1545 În viața-aceasta n-am să scap deloc.
Sunt prea bătrîn, ca numai să mă joc,
Prea tânăr, ca să nu mai am dorinți.
Iar lumea-n jur, ce bucurii mi-anunță ?
Renunță ! Trebuie să renunți ! Renunță !

1550 Acesta-i vechiul cîntecel netot
Ce picură-n urechea tuturor,
Pe care, cit e viața, tot
Mai răgușit ni-l bate ora.

1555 Și lacrima mă podidește-ntruna
Ștîind că ziua nu-mi va implini
Nici un a din dorințe, dar nici un a !
Chiar și presimțul unei bucurii
Se freacă circotaș de toți pereții ;

1560 Creația mea se-mpiedică de mii
De farse zilnice ale vieții.
Nici chiar la ceasul nopții nu mai scap,
Nici în culcuș, de panică și spaimă :

1565 Cumplite vise-mi bintuie prin cap,
Iar gura mea ciudate vorbe-ngaimă.
Iar Dumnezeu, ce-mi locuiește-n piept,
Doar scurmă-adînc în mine și mă-nfioară :

1570 Desi-i stăpîn pe forța mea, aștept
Zadamic să mi-o-ndrepte înafară.
Și astfel existența mi-e povară,
Și moartea vreau, de viață sunt scirbit.

MEFISTO : Și totuși moartea nu e un ospete dorit.

FAUST : O, fericit e cel ce-și prinde-n plete
Al bătaiei laur singeros,
1575 Cel care după-un dans vijelios
Îl află-apoi în patul unei fete !
Ah, dacă nalta forță a duhului cel viu
M-ar fi făcut, în crudul extaz, să nu mai
fiu !

MEFISTO : Și totuși cineva n-a fost în stare

1580 Să soarbă, noaptea, suctul cafeniu !

FAUST : Plăcerea ta-i să spionezi, se pare.

MEFISTO : Nu sunt a-toate-știutor ; dar multe știu.

FAUST : Dacă din îngrozita mea bulboană

1585 M-a smuls un cunoscut și gingaș ton,
Și-un rest din a prunciei simțire diafană
M-a amăgit cu-al vremii preafabricate
zvón, -

Blestem acum acele false haruri

De dulci ademeneli și năluciri,

Tot ce-n această peșteră de-amaruri

1590 Ne-nlănțuie-n vrăjite lingușiri !

Blestem întii înaltul nimb pe care

Și-l pune spiritul cu propriu-i braț !

Blestem pe aparența orbitoare

Care ne prinde simțurile-n laț !

1595 Blestem pe vis, pe jalnică-i urzeală,

Pe-al gloriei și faimei viclesug !

Blestem pe tot ce, ispitînd, ne-nșeală

Ca prunci, averi, femeie, slugi și plug !

Mamona fie blestemat, că-așterne

1600 Comori, spre-a ne convinge să-ndrăznim,
Și că ne-oferă molicioase perne
Pe care-n desfătări să trîndăvim !

Blestem licoarea cea din struguri strînsă !

Blestem pe-al dragostei favor suprem !

1605 Blestem speranța ! Și credința ! Însă
Întii de tot răbdarea o blestem !

Cum ai distrus
Cum pumnul greu
1610 Frumusețe de lume ;
În tîndări s-a dus !
De-un semizeu lovită !
Noi stringem
Molozu-n neant, și ruina ;

1615 Și plîngem
Frumusețea strivită.
Tu, mai semeț
Ca toți ciți născut-a țărîna,
Înalță-o iară

1620 Mult mai măreț !
În pieptul tău zidește-o vioi !
Pornește apoi
O nouă
Viață de rouă,

1625 Și-n zarea clară
Cîntece noi !
Aceștia-s cei mai mititei
Dintre ai mei.

MEFISTO : Ascultă-le povața, cînd te-ndreaptă

1630 Către plăceri și faptă !
Din reci însingurări,
Unde seve și simțiri se usucă,
Depart, spre alte zări,
Ar vrea să te ducă.

1635 Dar nu te mai juca de-a suferința,
Ce-ți rupe viața vulturește-n dinți.
Chiar cea mai rea tovarășie-ți dă puțină
Om între oameni să te simți.
Dar asta nu înseamnă să alegi

1640 Cărarea vulgului și să-i fii hangul.
Eu nu printre cei mari am rangul ;
Dar, dacă vrei de mine să te legi,
Viața-mpreună s-o luăm în piept,
Eu, unul, bucuros accept.

1645 Să fiu al tău, de-ndată.
Tovarăș cu tine mă fac,
Iar dacă îți voi fi pe plac,
Supusul tău sunt, sluga devotată.
Iar eu, în schimb, cu ce să te asist ?

1650 Ai încă timp destul, nu te grăbesc.
Nu, diavolul este un egoist :

MEFISTO : Nu face el de dragul părintelui ceresc

1655 Servicii care altuia îi folosesc.
Hai să jucăm cu cărțile pe masă !
Căci slugi ca tine-aduc urgia-n casă.
Mă leg să-ți intru-a i c i în slujbă ție,
La semnul tău să sar grăbit, fidel.
Iar cînd ajungem dincolo, tu mie
Va trebui să-mi fii atunci la fel.

FAUST : 1660 Cu Dincolo nu-mi chinuiesc eu țeasta.
Prefa întii în tîndări lumea-aceasta,
Și-apară-n urmă-i altele mai noi.
Acest pămînt imi bucură ființa,
Aici imi port sub soare suferința,

1665 Să scap întii de ele mi-e dorința,
Și-nțimplu-se orice apoi.
Nimic din mine nu mai vrea să știe
Că tot iubiri și ură domni-vor nentretupt,
Că-n viitor pe-acele tîrimuri or să fie
Tot un Deasupra sau un Dedesubt.

MEFISTO : Dacă-i pe-așa, asumă-ți îndrăzneala.

1670 Semnează ! dacă facem învoiala,
O să-mi admiri talentul nentrecut :
Îți dau ce nici un om n-a mai văzut.
Ce vrei să-mi dai, biet drac ? A fost incalte
Vreun duh uman, în rosturile-i nalte,
Cîndva, de cei ca tine înțeleși ?
Ai hrană ce nu satură ? Mi-ai dres
Un aur roșu ce dispore-ades

1680 Din mină, ca argintul, lunecînd ?
Un joc, la care nu cîștigi nicîcînd ?
O fată care, cînd la piept o țin,
Î-a și zvirilit vecinului ochiade ?
Al gloriei frumos fior divin

1685 Ce fulgerînd ca meteorul scade ?
Arată-mi fructul, necules, ce-o putrezit
Și pomul care zi de zi-nfrunzește,
MEFISTO : E-o sarcină ce nu mă îngrozește,
Cu-asemenea comori vei fi servit !

1690 Dar cred, amice, că puțină tîhnă
Ne-ar prinde bine ; ce zici de-un ospăț ?

FAUST : Cînd voi zăcea pe patul de odihnă,

Acela fie-mi ultimul rîsfăț !

De-o să mă minți cîndva prin lingușire

1695 Pe plac eu insumi mie să-mi pot fi,
De-o să mă-nșeli cu bunuri peste fire,
Acea fie ultima mea zi !
Primești pariul ?

MEFISTO : Bate palma !

FAUST : Uite-aci !

De-oi zice clipei : Zăbovește,

1700 Că prea frumoasă ești, în zbor !
Atunci în lanțuri mă zdrobește,
Atunci m-aș bucura să mor !
Atunci să-mi sune-nmormintărea,
Din slujbă-atunci ești desfăcut,
1705 Stea ceasul, cadă-arătătoarea,
Și fie timpul meu trecut !
Măsoară-ți vorbele ! vom ține minte !

MEFISTO : Ai dreptu-acesta, și te-aprob ;

FAUST : Nu sunt un om nechibzuit la minte,

1710 Odată ce m-am învoit, sunt rob !
Al tău, al altuia, puțin imi pasă.

MEFISTO : Atunci chiar azi, la doctorala masă,

Ca slugă, plin de zel, o să mă ai.

O clipă ! - Viață, moarte, noi nu știm ce-o

1715 Doar două rinduri scrise-aș vrea să-mi dai.
Pedantule ! chiar vrei zapis adevărat ?
Nu știi ce este omul, și ce-i cuvîntul dat ?
Nu ție de-ajuns că vorba ce-am rostit
De timpul meu de-a pururea dispune ?

1720 Nu curge lumea-n fluvii zglobii la nesfirșit,
Și-o să mă țină-n friu o promisiune ?
Dar amăgirea-aceasta ni-e scrisă-n inimi :
cine

Din stăpînirea ei să scape-ar vrea ?

1725 Ferice cel ce poartă credința pură-n sine.
Nîcîcînd o jertfă nu va regreta !
Dar scrisă, iscălită și sigilată bine,
E o stafie, toți se tem de ea.
Cuvîntul moare încă-n pană,
Pielea-i stăpînă, ceara-i suverană. -

1730 Zi, duh al răului, ce-mi ceri tu mie ?
Bronz ? Marmuri ? Pergament ? Hirtie ?
Să scriu cu pană, daltă sau stilet ?
Alege, evantaiul e complet.

MEFISTO : Ce vorbe goale și sfîrșitoare !

1735 Cum de le faci să ardă-atît de tare ?
Ajunge-un petic de hirtie-ngust ;
Ai să te iscăleşti c-un strop de singe.

FAUST : Dacă-i destul spre-a te convinge,

MEFISTO : 1740 Ei, singele-i un suc cu totu-aparte,
FAUST : Mă țin de legămînt, fii liniștit.
Puterea năzuinței moi departe,
Aceasta este ceea ce promit.
Da, m-am ținut la mult prea mare preț,
1745 Abia nivelul tău imi dă măsura.
Înaltul duh mi-a arătat dispreț,
În fața mea s-a zăvorât Natura
Al cugetării mele fir e rupt,
Mi-e scirbă din științe să mă-nfrupt.
1750 Hai, deci, să-mi poalez în senzual
Adîncuri patimile ca de foc !
Din ale vrăjilor virgine poale
Minunea, pregătită, s-o dezghioc !
Betia timpului, ca valul mării,
1755 Mă-arunce-n val-virtejul întimplării !
Amestece-se chinul și plăcerea,
Succesul și căderea,
Cum vor, - una prin alta să mi-o stîmpăr :
Omul se-afirmă doar prin neastîmpăr.

MEFISTO : 1760 Sfîrșit și graniți nu te vor reține.
Și dacă-n dorințe vei fi fără saț,
Sau jindui ceva ca din zbor să înhați,
Îți zic doar atita : Să-ți fie de bine !
Întinde mina, deci, și umple-ți torba !

FAUST : 1765 Ascultă-mă : nu de plăceri e vorba !
Virtejului mă dăru și poței dureroase,
Tristeții-nviorătoare și urii amoroase.
Iar pieptul, de științe vindecate,
De-acuma nici un chin să nu-și refuze ;
1770 Și tot ce omenirii i-a fost dat,
Să guste-n mine dornicele-mi buze,
În duh spre-nalt și-adîncuri să cutez,
Durerea omenirii să cînte vastă-n mine,
Cît sinele ei fie-mi lărgit ingustul sine
1775 Și, ca și ea, la urmă să naufragiez !

MEFISTO : Mă crede, de milenii să frămînt

1780 Această hrană dură mă consacră,
Că n-a fost om, din leagăn la mormînt,
Să-i digereze aluatul acru !

O, crede-mă : doar pentru-un Dumnezeu

Au fost făcute-acestea toate !

El stă-n splendoarea lui mereu,

Pe noi ne ține-n bezne scufundate,

1785 Iar vouă nopți și zile v-au fost date.

FAUST : Eu, însă, vreau !

MEFISTO : Imi pare foarte bine !

CORUL
SPIRITELOR
nevăzut :

Voi ! voi !

In românește de
Ștefan Aug. Doinaș

Pasolini inedit

● Revista „L'Europeo” publică fragmente dintr-un lung poem autobiografic, inedit, scris de Pier Paolo Pasolini în august 1966. Descoperit printre manuscrisele sale — purtând titlul **Poeta delle Ceneri** —, poemul urmează să apară în nr. 67—68 al revistei „Nuovi Argomenti”, căreia Pasolini i-a fost director. Într-o „notă la text”, Enzo Siciliano explică unele corecturi și refaceri operate de Pasolini în vederea publicării poemului.

Carlos Fuentes la Paris

● Fost ambasador în Franța — ca odinioară Octavio Paz, Alejo Carpentier, Pablo Neruda, Miguel Angel Asturias —, scriitorul mexican Carlos Fuentes, una din figurile cele mai ilustre ale romanului latino-american, a publicat, din 1964, șase cărți în editura Gallimard, printre care gigantica **Terra nostra**, o epopee, dar și o reflecție asupra puterii. Intre Mexico și Dartmouth College din Statele Unite unde, șase luni pe an, organizează un seminar de literatură,

Fuentes își petrece existența alături de studenții săi, urmărind evenimentele care profilează viitorul lumii a treia. Impreună cu alți citiva scriitori străini, el a fost de curând invitatul prezidențialului Mitterand. „O Franță socialistă este, după cum declara cu acest prilej scriitorul mexican, încă o certitudine că în America Latină nu simțem singurii”. Fuentes lucrează acum la un roman având ca temă relațiile culturale dintre Franța și continentul latino-american.

Poezia împotriva apartheidului

● Cele mai reușite versuri generate de mișcarea populației din Republica Sud-Africană împotriva apartheidului apar din 1974 în Anglia în seria „Poezii pentru popor” a editurii Heineman. De curând a apărut o nouă antologie a acestei colecții în care sînt incluse scrieri ale unor tineri poeți africani, cei mai mulți din-

tre ei fiind emigranți, obligați să-și părăsească țara după singeroasa înăbușire a revoltelor de la Soweto. Printre autori figurează și reprezentanți ai generației mai vîrstnice — David Evans, Lindive Mabusa, Victor Matlow, Dennis Brutus, Barry Feinberg (autorul culegerii).

Am citit despre...

Adevărata identitate a sinucigașului

■ Am, s-ar părea, datoria să las la o parte ceea ce începusem să scriu, deoarece cele pe puțin trei pleodoarii publicate la această rubrică în 1975 și 1976 în apărarea lui Emile Ajar, scinteietoare stea apărută pe firmamentul literaturii franceze în condiții care i-au determinat pe sceptici să-i conteste existența, s-o considere o scamatorie a romancierului Romain Gary, transformat subit în maestru intru ale iluzionismului, mă obligă, în principiu, să fac mea culpa, să recunosc că am greșit atunci cînd m-am supărat pe cei ce-l hăituiu cu indiscrețiile lor pe misteriosul laureat Goncourt 1975.

Voi începe prin a completa informația inserată în numărul trecut la rubrica „Meridiane”. Cînd s-a emis ipoteza că Ajar n-ar fi decît un pseudonim al lui Gary, autorul originalului roman **Cu viața în față** a refuzat Premiul Goncourt. „Le Monde des livres” a trimis-o pe urmele lui pe Yvonne Baby, care l-a depistat undeva în Danemarca și l-a convins să-i dea un interviu. Am citit atunci, pe o pagină întreagă de ziar, declarațiile celui ce afirmă că se numește în viața de toate zilele Paul Pavlovitch, că este rudă cu Romain Gary și că dorește, în esență, să fie lăsat în pace. Pentru a dezlega definitiv enigma, responsabilă suplimentului literar al lui „Le Monde”, Jacqueline Piatier, i-a cerut lui Romain Gary să-i dea în scris dacă are vreo legătură cu Emile Ajar și a primit următoarea declarație semnată: „Afirm că nu sînt Emile Ajar și că n-am colaborat în nici un fel la lucrările acestuia autor”. „E drept că, întinzîndu-mi hîrtia, a adăugat: «Dacă n-ar fi adevărat, tot așa aș proceda», dar am luat-o drept o glumă pentru că aveam o semnătură”. își amintește acum doamna Piatier La șapte luni după sinuciderea lui Romain Gary, Paul Pavlovitch lansează prima carte scrisă, zice el, de el însuși, **Omul care era crezut**, și clamează adevărul: toate cărțile lui Emile Ajar au fost opera lui Romain Gary.

Așadar, Emile Ajar n-a existat? Așadar, Romain Gary s-a distrat pe socoteala cititorilor și a criticii, a Academiei Goncourt și a editorilor? Să ne decidem, deci, de scriitorul-fantomă și să întorcem indignați spatele fantomei scriitorului care — asta nu-i farsă,

Congresul scriitorilor din U.R.S.S.

● Al VII-lea Congres al scriitorilor sovietici, desfășurat între 30 iunie și 4 iulie, la Moscova, a întrunit 563 de delegați reprezentînd toate republicile unionale. Răspunderea scriitorului în fața epocii și poporului a constituit tema centrală a Congresului care, după raportul principal prezentat de Gheorghii Markov, primul secretar al conducerii Uniunii, și-a desfășurat lucrările pe comisii: proză, poezie, dramaturgie, critică literară, literatură pentru copii, literatură pentru televiziune și radio, traducere literară. La Congres au asistat numeroși scriitori străini, personalități reprezentative ale literaturii din diferite țări. Ca prim-secretar al Conducerii Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. a fost reales Gheorghii Markov.

Cărțile, copiii și... adulții

● Nicholas Tucker, de la Universitatea din Sussex, a scris studiul **The Child and the Book**, lămurind în subtitlu că este vorba de „O explorare psihologică și literară” a relației dintre copii și cărțile pe care ei le citesc din primii ani și pînă în adolescență. Autorul încearcă să explice de ce anumite tipuri de povești au fost întotdeauna îndrăgite de copii și de ce unii copii sînt mai interesați de lectură decît alții. El ia, de asemenea, în considerare caracterul educativ al literaturii pentru copii, atît în procesul formării noilor generații, cit și în acela al modelării cititorilor adulți.

„Paris non-stop”

● Este titlul filmului-spectacol realizat pe un ecran uriaș de 40 de metri pe care sînt proiectate simultan secvențe filmate și diapozitive despre Parisul de-astădată și despre farmecul capitalei de-acum. Producător — Jean Robert Boudre, autorul scenariului Marcel Julian, realizator Emmanuel Pairault.

nu-i glumă — s-a sinucis? Mai bine ar fi să-i citim sau să-i recitim pe amîndoi și să reconsiderăm, în lumina acestei duble lecturi, personalitatea literară a năstrușnicului Romain Gary. Prima dintre cărțile lui care mi-a căzut, cu mulți ani înainte, în mină, imi lăsase o impresie amestecată. Era multă căldură omească, dar, mi s-a părut, și o ușor iritantă înclinație de a poza, de a-și „da aere” în scrierea aceea agreabilă, spirituală, subțire. Romancier de succes, care place dar nu tulbură peste măsură, Romain Gary avea o cotă bună (departe de a fi însă excepțională) în ierarhia literelor franceze.

Cele patru cărți semnate Emile Ajar între 1974 și 1979 seamănă și nu seamănă cu întreaga operă a lui Romain Gary și cu cele cinci cărți publicate concomitent, adică după 1975, sub numele lui propriu (**Dincolo de acest punct biletul dumneavoastră nu mai e valabil**, **Clar de femeie**, **Povară de suflete**, **Clovnii lirici** și **Zmeiele**). Prima dintre ele, **Gros Călin**, (despre un om care, pentru a scăpa de singurătate, trăiește în tovărășia unui piton) introduce ideea nevoii de a lupta contra nevrozei și pe aceea a dedublării personalității, șarpele fiind un alter-ego al omului. Cu viața în față realizează performanța de a descrie, pe un ton de badinaj infantil la Zazie, dragostea absolută și căderea în nebunie în momentul morții ființei iubite în cel mai sordid mediu și cele mai vitrege condiții imaginabile. **Pseudo** era „mărturia” lui Emile Ajar despre sejurul în spitalul psihiatric din Danemarca unde a eșuat pentru o vreme. Ultima sa carte, **Angoasa regelui Solomon**, a fost, apreciază Jacqueline Piatier, „o bufonerie metafizică plină de strălucire”.

Larga deschidere umanistă, refuzul oricărei închis-tări, al oricărui exclusivism, o fantezie nestăvilită, o voioasă dexteritate în minuirea cuvîntului sînt caracteristici comune celor două ipostaze ale scriitorului. De ce a avut totuși nevoie Romain Gary să se dea drept Emile Ajar? Nu e mai ușor să răspunzi la această întrebare decît la întrebarea de ce s-a sinucis. Poate pentru că masca de diplomat afabil, de romancier mereu la modă și, ca atare, lipsit de patetism, discret în privința sfîșierilor sufletesti și a tragediilor din viața lui ajunsese să-l sufoca. Rătăcirile minții, instrăinarea, moartea își cerou dreptul la expresie literară.

Romain Gary n-a fost nici un escroc, nici un măscăric.

Romain Gary a fost Emile Ajar. La 2 decembrie 1980 s-a sinucis nu Romain Gary, ci Emile Ajar.

Emile Ajar n-a fost un nimeni. El va rămîne un nume de prestigiu al literaturii franceze.

N-am de ce să fac mea culpa.

Teatrul londonez

● În lupta lor cu efectele cele mai severe crize economice din ultimii cincizeci de ani, teatrele din Londra încearcă să-și salveze ființa. Venerabilul Old Vic s-a închis, iar altele resimt din plin scăderea numărului de spectatori și creșterea costurilor. Efortul de supraviețuire se traduce într-o serie de spectacole noi, bine apreciate de critica de specialitate, mai ales sub raportul interpretării. Printre acestea: o piesă a dramaturgului irlandez Brian Friel, **Translations**; o nouă montare a **Negustătorului din Veneția** la Royal Shakespeare Company; o parodie după o piesă din secolul XVII de Francis Beaumont, pusă în scenă la un teatru din East End; **Duet pentru unu**, o comedie de Tom Kempinski; și **O lună la țară** de Turgheniev, în traducerea semnată de Sir Isaiah Berlin, renumitul profesor de filosofie de la Oxford, și în interpretarea actorilor Francesca Annis și Nigel Terry (în imagine).

Ca în vremea lui Calderon

● Argentinianul Victor Garcia, unul dintre cei mai originali regizori de teatru contemporani, a pus în scenă la Théâtre National de Chaillot (Paris) un spectacol intitulat pur și simplu **Calderon**. Este o succesiune de opere edificatoare ale marelui dramaturg spaniol, care erau reprezentate în Spania secolului XVII pe podiumuri improvizate din căruci, dar cu decoruri și costume sumptuoase. Garcia reduce fastul, facilitînd apropierea unei opere vaste (Calderon a scris, pare-se, vreo nouă sute de piese), dar încă prea puțin cunoscute.

Un roman remarcabil

● O temă care nu suportă mediocritatea, aceea a războiului cu toate avatarurile lui, este abordată convingător, după opinia presei franceze, de către Erwan Bergot în romanul său **Les Sentiers de la Guerre** (ed. Presses de la Cité). Reputat istoric al celui de al doilea război mondial, Bergot a folosit toate cunoștințele pe care le-a dobîndit după 25 de ani de cercetări și studii privitoare la conflagrația mondială, însușindu-le prin experiența sa de soldat și prezentîndu-le în cel mai deplin respect al genului. Deosebit de izbutite sînt considerate cele cinci personaje ale romanului, acțiunea, pasionantă, introducîndu-l pe cititor în iureșul care a fost istoria oamenilor între anii 1939—1945.

Recoltă de premii literare

● Conform tradiției, luna iunie este marcată, la Paris, prin atribuirea unei întregi serii de premii. Iată cîteva dintre acestea: Marele premiu 1981 al Societății oamenilor de literatură — Charles le Quintrec pentru ansamblul operei sale; marele premiu al romanului — Robert Andre pentru **Une passion ingénue** (Gallimard); marele premiu Poncetton — André Beucler pentru ansamblul operei; marele premiu pentru traducere: Halperine - Kaminsky-Philippe Noble, pentru **Le Pays d'origine** de Eddy Du Perron, tradus din olandeză; premiul criticii — Elisabeth de Fontenay, pentru **Diderot ou le matérialisme enchanté**; premiul Alexandre Dumas — Pierre-Jean Remy, pentru romanul **Pandora**; premiul Honoré Daumier — graficianului Georges Lemoine, pentru ilustrațiile la **Fetița cu chibrituri** de Andersen și la alte cărți pentru copii.

Colocvii

● Institutul de studii iberice și latino-americane de pe lângă Universitatea Sorbona, împreună cu Centrul interuniversitar francez de studii cubaneze, a organizat, la împlinirea unui an de la moartea lui Alejo Carpentier (1904—1980), un colocvii despre receptarea operei marelui scriitor cubanez în lumea hispanică și în celelalte țări romanice ale lumii. S-a subliniat cu precădere influența versurilor de avangardă din **Ecué-Yamba-o** asupra mișcării de înnoire din țările latino-americane, precum și valoarea estetică a romanului lui Carpentier **Impărăția acestei lumi, Pașii pierduți, Secolul luminilor**.

Un pianist care uimește lumea

● În vîrstă de numai 22 de ani, pianistul iugoslav Ivo Pogorelic (în imagine) este de mai multă vreme subiect de controverse internaționale, iscate atît de talentul, de stilul său neobișnuit, cit și de temperamentul său furtunos. Primul său concert la Londra, susținut la Royal Festival Hall, cu Orchestra Philharmonia condusă

Asta Nielsen — o biografie ilustrată

● O biografie a celei bregi actrițe Asta Nielsen de la a cărei naștere s'implinesc 100 de ani, s'afli în curs de pregătire la Henschelverlag din R.D.G. Imaginea acestor fascinante personalități vedetă a filmului mu este prezentată cititorilor prin intermediul a peste 400 de fotografii, documente inedite, afișe, programe de filme, scrisori, mărturii ale contemporanilor etc., principalele etape ale carierei sale artistice fiind tratate în capitole speciale. Volumul este îngrijit de Renate Seydel și Allen Hagedorff.

Distincție pentru Segovia

● La Universitatea din Granada a avut loc, recent, un eveniment deosebit: acordarea titlului de doctor honoris caus marelui interpret de muzică clasică, ghitariștilu Andrés Segovia. Născut la 17-II-1893 la Linare (Granada), Segovia, astăzi în vîrstă de 88 de ani și-a început cariera de concertist la vîrstă de 1 ani. El a transcris pentru ghitara numeroase compoziții clasice, mai cu seamă de Bach.

Revenirea lui Karajan

● După o lungă absență, celebrul dirijor austriac Herbert von Karajan (n. 1908) a apărut l pupitrul orchestrei Ope rei din Paris, unde a dirijat **Parsifal** de R. Wagner, avînd în distribuție pe Peter Hofmann, Kurt Moll, Jose Van Dam Franțuzoica Anna Ringart a interpretat rolul lui Kundry.

Omagiu lui Salvador Dali

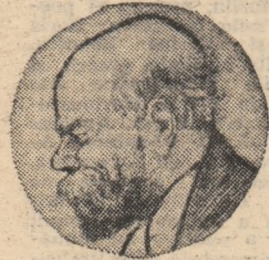
● Lucrarea care poartă titlul de mai sus este redactată sub conducerea lui Léon Amiel și prezintă textele unor studii semnate de 19 autori, tratînd, despre marele artist c pictor, sculptor, gravor, cineașt, scriitor etc. Editurul se străduiește să ilustreze toate aspectele creației multiforme, dar coerente, a lui Dali.

● Romancier și autor de schițe, scriitorul englez Enoch Arnold Bennett (1867-1931) a scris mai mult de o sută de cărți, fiind poate una dintre cele mai influente figuri literare ale timpului său. Comemorarea a 50 de ani de la moartea sa a prilejuit apariția în presa engleză a

„Cit vezi cu ochii“

● Sub titlul *A perte de vue*, (Cit vezi cu ochii), renumitul critic literar francez Robert Kanter și-a publicat autobiografia. Scrisă mai mult ca un roman, cartea reconstruiește epoci întregi din existența unor publicații celebre cum sint „Le Figaro“, „L'Express“, „La Gazette des lettres“, dar și din aceea a unor edituri, în scenă fiind aduși numeroși scriitori, de la François Mauriac și Paul Valéry pînă la Julien Green și Le Clézio.

Verlaine, biografie

● O biografie Verlaine, urmată de o „bibliografie selectivă“ ilustrată de 14 pagini de iconografie. Însotită de note și de un index de nume, a apărut la editura „Julliard“, sub semnătura lui Pierre Petitfils. Volumul a fost scris cu intenția de „a face dreptate unui poet important despre care, de patruzeci de ani, n-a apărut nici un studiu exhaustiv“.

Maiakovski la Teatrul „Vahtangov“

● Versurile lui Maiakovski din spectacolul *Misterul-buff*, montat la Teatrul „Vahtangov“ din Moscova, reinvie atmosfera primilor ani de după Octombrie. În autobiografia sa, Maiakovski scria că a conceput „Misterul“ în august 1917, dar l-a terminat după un an. În anul primei aniversări a lui Octombrie, spectatorii au putut să-l vadă la Petrograd în regia lui Vsevolod Meierhold, cu participarea directă a autorului, care interpreta trei roluri.

Pentru acest spectacol, Teatrul „Vahtangov“ a folosit două variante de autor ale piesei, incluzând în ele și alt. poezii ale lui Maiakovski, inclusiv una din capodoperele poetului, *Podul Brooklyn*, și fragmente din poemele 150 000 000. Bine! și Norul în pantaloni. În spectacol sînt distribuiți nu numai actori din generația vîrstnică și medie, ci și tineri, recent veniți în teatru. Scenografia este semnată de Iosif Sumatașvili. Spectacolul își datorează, desigur, strălucirea și muzicii lui Dmitri Șostakovici, compusă în anii '30 pentru spectacolele Teatrului „Vahtangov“.

multor articole și studii care retrasează devenirea operei sale. de la primul roman — *A Man from the North* și pînă la capodopera sa — *The Old Wife's Tale*, scrisă în primii ani ai acestui secol, la Paris, și comparată adesea cu scrierile lui Balzac, Flaubert, Maupassant și Zola. Nu sint omise nici operele mai tirzii ale lui Bennett (în imagine), printre care *Anna of the Five Towns*, *The Card*, *Clayhanger*, *Grand Babylon Hotel* sau *Riceyman Steps*. Paralel cu creația sa de prozator de mare popularitate, Arnold Bennett a fost și un foarte apreciat critic literar. În legătură cu cronicile sale în ziarul londonez „Evening Standard“, romancierul Hugh Walpole a spus că Bennett „poate să decidă într-o singură seară succesul sau insuccesul unei cărți“.

Nostalgii pe Broadway

● Din ce în ce mai mulți actori americani, cîndva staruri la Hollywood, își refac celebritatea pe scenele new-yorkeze, cu precădere în comedii muzicale. Este cazul lui Mickey Rooney, Katharine Hepburn, Farley Granger și, mai recent, al lui Lauren Bacall, care la cei 56 de ani, reușește o veritabilă performanță actricească în spectacolul *Woman of the Year*. Cronicarii remarcă totodată apariția, pentru prima oară pe scenă, a lui Elizabeth Taylor în piesa *Little Foxes* de Lillian Hellman, celebra divă reușind s-o înlocuiască cu succes, în acest rol, pe Bette Davis. „Timorată, refuzînd să privească realitatea în față, America se scufundă în amintirile sale“ — scrie un critic în legătură cu acest fenomen nu lipsit de farmec.

Ciuhrai — 60

● Numărul II/1981 al revistei „Sovetskii ekran“ aduce un omagiu regizorului Grigori Ciuhrai — autor al unor filme precum *Balada soldatului*, *Cer senin*, *Al 41-lea*, *Memorie* — cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani. O minuțioasă analiză a creației valorosului cineast sovietic realizează, cu acest prilej, Andrei Zarki.

După Harry Baur și Jean Gabin — Lino Ventura

● Unul din cele mai populare personaje ale literaturii franceze, Jean Valjean, eroul *Mizerabililor* de Victor Hugo, va fi interpretat de Lino Ventura într-o nouă versiune cinematografică a romanului, realizată de Robert Hossein. „Lino Ventura — declara regizorul — era singurul după marii actori francezi interpreți ai lui Valjean (Harry Baur, Jean Gabin) care se impunea prin tandrețe sa mohorită, prin fizicul impunător, dar și prin legendară sa generozitate venind în sprijinul copilariei nefericite“.

Kästner — opere

● Editura Ex Libris din Zürich a publicat, recent, reunite în 8 volume, scrierile pe care cunoscutul autor de cărți pentru copii, Erich Kästner (*Emil și detectivii*, *Emil și cei trei gemeni*, *Punctișor și Anton* etc.) le-a dedicat adulților. Primul volum cuprinde poezii și epigrame, următoarele trei — romane și scurte povestiri, volumul cinci — piesele de teatru și cele radiofonice, mai puțin cunoscute, iar ultimele trei volume: recenzii, comentarii, cuvîntări și cronici de teatru.

De vorbă cu Evtușenko

● Evtușenko fotograf? Nu. Evtușenko tot poet se simte. Cele 300 de fotografii realizate de el alcătuind o expoziție care a fost prezentată în diverse orașe din U.R.S.S. — Tbilisi, Suhumi, Sverdlovsk, Irkutk, Riga, Tallin și în prezent la Moscova — reprezintă, așa cum poetul a mărturisit unui reporter de la ziarul „Unită“, doar o veche pasiune. „Fotografia spune Evtușenko, este o poezie dedicată oamenilor simpli“. În legătură cu primul său roman, pe care revista „Moskva“ urmează să înceapă să-l publice, poetul precizează: „Este cel mai important lucru din viața mea. El reprezintă cel o sută de ani de singurătate ai mei. Nu vreau să spun că are valoarea cărții lui Marquez; vreau să spun doar că Marquez m-a influențat profund și în viața și în activitatea mea artistică. Romanul acesta reprezintă o cotitură“. La întrebarea: ce înseamnă angajarea pentru un scriitor, Evtușenko răspunde: „Cînd scriu, nu mă gîndesc niciodată dacă sînt angajat sau nu. Fără confesiune nu există poezie. Singura angajare care nu mă irită este să reușesc să fiu confesiunea celor care nu scriu poezii, care nu scriu nimic, să reușesc să-i apăr, să le dau o voce. Vezi aceste fotografii? Sint ca și poezia mea. Eu nu elaborez, nu compun“.

Nazim Hikmet în franceză

● Colecția „Voix“ a editurii Maspéro a publicat volumul *O călătorie stranie* al marelui poet turc Nazim Hikmet (1902 — 1963). Poemul *O călătorie stranie* a fost scris în 1961 la Paris, alături de acesta fiind reunite în volum alte douăzeci și șase de mici poeme, scrise din 1958 pînă la sfîrșitul vieții. Introducerea lui Guzine Dino, care făcea parte din cercul prietenilor poetului, aduce date inedite asupra biografiei lui Nazim Hikmet.

Cervantes, Camilo José Cela și Alfonso Ungria

● De un răsunător succes s-a bucurat în Spania serialul de televiziune în 9 episoade consacrat autorului lui Don Quijote. Această primă peliculă despre viața și opera lui Cervantes a fost realizată de cunoscutul regizor Alfonso Ungria, scenariul fiind opera unui colectiv de autori sub conducerea scriitorului Camilo José Cela.

Un manuscris din secolul XII

● Sacramentarul de la Ottobeuren, un manuscris de mare valoare din secolul XII, provenind din biblioteca universitară americană John-Carter-Brown, din Providence, a fost vîndut la licitație, la Galeria londoneză Sotheby's, contra sumei de 700 de mii de lire sterline, cel mai mare preț atins vreodată de o scriere ornamentală europeană. Manuscrisul a fost scris și desenat din mînăstirea benedictină din Ottobeuren, lângă Augsburg, și este una din cele 19 cărți ale evului mediu și Renașterii provenind din biblioteca Carter-Brown din a căror vînzare s-a realizat o sumă considerabilă.

Quo vadis — Peter O' Toole?

● General roman însărcinat cu reprimarea unei revolte în Iudeea, Peter O'Toole îl va înfrunta pe Peter Strauss în filmul *Masada* pe care-l realizează Boris Segal. Va fi o superproducție de multe milioane de dolari, ale cărei filmări au loc în Israel.

Dacă popoarele...

■ Dacă — așa cum indivizii se impart în bărbați și femei (ceea ce nu împiedică desigur apariția unor bărbați efeminizați și a unor femei bărbate) — popoarele s-ar împărți și ele pe genuri, m-am gîndit întotdeauna cu mindrie că poporul român ar fi considerat un popor feminin. Prin feminitate înțeleg capacitatea de a alege ceea ce e esențial de ceea ce nu e — a naște și a crește copii, a te îngriji de mincare, a vindeca rănile, într-un cuvînt a te zbate pentru a supraviețui; a ierta, în loc de a lovi, a te supune un timp pentru a învinge în timp, a înflori altele, blide, cîntece. Am străbătut istoria cu aceste esențiale caracteristici ale feminității, fiindu-ne străin spiritul masculin al altor popoare: dorința de a cuceri, setea de putere, lupta, războiul, jaful, distrugerea, riscul, supremația, în numele cavalerismului, al credinței, al curajului, al progresului, al acțiunii. Dar ce este curajul de a muri, față de curajul de a naște? Ce este curajul de a ucide față de curajul de a răbda pentru a nu fi ucis? Ce este progresul neîncetat față de neclintita permanentă și cucerirea altor pămînturi, față de păstrarea eroică, prin milenii, a propriului pămînt?

Miorița — cu soluția ei (indiferent cum interpretabilă) a acceptării destinului și a transfigurării dispariției în început de ciclu nou, capabil să răscumpere prin frumusețe — și Mesterul Manole — cu jertfa lui nu pe cîmpul de bătaie, ci la temelia unei zidiri, cu zborul său terminat în moarte și în izvor — sint numai două — dar cit de strălucitoare! — din argumentele artistice care demonstrează prin secole capacitatea noastră de a despărți istoria de veșnicie și esența de circumstanță. De altfel, chiar luptătorii basmelor noastre, feții noștri frumoși — ajutați de albine și de furnici pe care le cucerește nu prin puterea sabiei, ci prin bunătatea inimii, după cum zmeii și vrăjitoarele, balaurii și împărații sint învinși de cele mai multe ori prin puterea inteligenței și prin solidarizarea cu cei năpăstuiți de aceștia — nu pornesc la luptă, asemenea cavalerilor medievali, din dorința de a se remarcă și de a-și demonstra bărbăția, ci împinși de umilințe și nedreptăți, obligați întotdeauna de suferința altora. Și la urma urmei, chiar faptul că totul se termină întotdeauna cu bine printr-o nuntă, nu este, oare, o dovadă nu numai a optimismului caracteristic acelei jumătăți a neamului omenesc care știe că orice moarte poate fi înlocuită printr-o naștere, ci și a visului atît de naiv și de altruist în feminitatea sa, că nu există pe pămînt victorie mai completă decît o nuntă?

Ana Blandiana

HUGO BAPTISTA

(Expoziție de pictură la sala „Arghezi“)

■ AERUL de familie propriu artei plastice din țările latine ne-a atras atenția asupra darului și plăcerii de a exterioriza experiențe: prin intensitatea expresivității, prin cromatismul puternic, strălucitor, prin pitorescul plin de vitalitate, prin subtextul adesea polemic. Cu pictura lui Hugo Baptista — venezuelan de vîrstă medie, debutant în 1953 — aceste trăsături, fără să dispară, pornesc însă pe alt drum. Mai precis: se întorc din drum, o iau pe calea interiorizării. Culoarea rămîne vie, dar se acoperă cu un văl moderator; arderea trece pe un alt plan, ascuns; pitorescul se face metaforă, iar polemica — suris înțelept, ironie fină. Dacă ținem neapărat s-o plasăm categorial, putem afirma despre pictura lui Hugo Baptista că este abstractă, sau mai curînd informală, dar acest caracter al ei este secundar, este doar o aparență. Undeva, dincolo de el, demersul observației, al analizei, dialogul cu realul, se desfășoară fără opreliști și prejudecăți.

Pictorul este un artist al convorbirilor interioare, și în această privință se apropie de Kandinsky, cu ale cărui opere din anii 20 și 30 picturile lui Baptista se înrudesc evident. În fapt, el reface drumul expresionismului „spus“, spre expresionismul interiorizat, drum pe care Kandinsky l-a parcurs în chip glorios, ca exponent al unei întregi generații. La Hugo Baptista, procesul aceleiași treceri are o notă individuală, și nu atîta în raport cu o orientare artistică sau cu un curent, cit cu un mod de a fi — temperamental pe de-o parte, ținînd de o concepție asupra actului comunicării pe de alta.

Comentarii lui Hugo Baptista vorbesc despre faza impresionistă a primei lui etape de creație. Nici impresionismul nu a ocolit însă, în pictura țărilor Americii Latine, valorile expresivității accentuate și nici ale polemicii. Răspunsul, poate chiar riposta actuală a lui Hugo Baptista nu se adresează numai lui însuși, celui din trecut, ci și unei etape caracterologice a picturii sud-americane înseși. Titlurile compozițiilor lui confirmă faptul acesta; căutarea și inovația lui Baptista rămîn în același domeniu al comunicării exprese, specifice zonei spirituale în care și pictura lui se plasează; numai direcția și tonalitatea se modifică. Pămîntul ghîtarelor și Memoria legendelor, Lanul de griu nemaivăzută fixează aria geografică a acestei picturi de stil internațional. Cu Nimie mai mult decît bule de aer, Mistica zmeului zburător, Urnele inteligenței, Conștiința memoriei, pictorul își auto-definește aria de circulație a propriilor

HUGO BAPTISTA : Compoziție

preocupări: Școală pentru mai tirziu, Anularea compromisului, Spectre și avataurari, Verificați ascunzătorile, indică sfera social-politică a existenței, iar Crepuscularul, Riul risului tău, Dimineața care a mai fost cîndva și Un greier ascultă turnul vorbesc despre experiența naturii, în mărțea simbolică în care le-a fost dat locuitorilor acelui univers s-o trăiască.

Mijloacele de a încarna un program atît de vast în formele gingaș colorate și grațios dansante cu care Hugo Baptista își acoperă pinzele, sint neașteptat de simple. Undeva, în centrul imaginii, o pată de culoare simbolic adaptată sentimentului principal sugerează direct registrul emoțional. Drumul spre idee însă e mai curînd invers folosit, cu ajutorul unor provocări prin sens contrariu, ca o tachinerie transparentă, ușoară, operată fără insistențe. Cînd filul e filosofic, grav, culoarea e trandafir și mișcarea înaripată. Vine vorba de un ceas de bucurie pură și visare, nuanțele, tocmai dimpotrivă, se umbresc, iar formele se fac, încet, mai solemne.

Este o expoziție care ne arată, și ea, cit de numeroase sint căile artei moderne și cit de puțin cunoaștem încă toate fețele ei.

Amelia Pavel

Un maestru al romanului

mentul a șaisprezece cărți în douăzeci și cinci de ani, și-a cucerit un loc

● „Master of the Novel“ — stătea scris pe coperta săptămînalului american „Newsweek“ dedicată scriitorului V.S. Naipaul (în imagine). Născut acum 48 de ani în Trinidad ca fiu al unui hindus emigrat în Antilele pe atunci engleze pentru a găsi de lucru ca muncitor agricol, V.S. Naipaul a făcut totul pentru a se putea dedica scrisului. După terminarea studiilor la Oxford, a obținut, încă tînar fiind, toate premiile literare britanice și, cu argu-

printre cei mai mari scriitori de limbă engleză ai acestui timp. S-a scris despre el că este „un perfecționist care-și lucrează textul precum Orson Welles filmele“. Autor de romane istorice, esecist și povestitor la fel de bun, V.S. Naipaul este acum prezentat și cititorilor de limbă franceză, într-o traducere, care încearcă să surmonteze dificultățile de stil, semnată de Annie Saumont, a cărții sale *Guerrilleros*.

Orașul ascuns

Imagine de la Machu Picchu

LA INCEPUT au fost doar norii. Și întinericul. Apoi, pe nesimțite, ca un deznodământ al inegalității confruntări dintre umini și umbre, formele au început să-și redobândească conturul, iar negrul a prins a se schimba în verde. Înfrântă, noaptea se stingea încet în ziuă. Cețurile au pornit a coborî prin văi, dînd tircoale munților. Apoi, deodată, fără nici un semn de prevenire, săgeți de lumină s-au năpustit spre virfurile de munte. Nori au început să singereze lăsînd să izbucnească spre cer un foc imens și roșu. Atunci, în explozia de lumină a dimineții, plin de mirare, am aflat cetatea, și riul, și pădurea înecate într-o mare albă și pufoasă. Eram la aproape 3000 de metri înălțime, puteam atinge cerul, iar soarele îmi mîngia obrazul, chemîndu-mă spre el. M-am afundat în norii ce-mi ajungeau pînă dincolo de glezne și am înaintat cu sfială spre zeul roșu ce răsărea de după munte. Cerul mi se sprîjinea pe umeri, iar eu, duh alb deasupra albelor vălătucuri, eram ca și născut din razele de soare, din aerul tare al înălțimilor.

La acel ceas limpede al dimineții, cînd bolta se trezise de-a binelea, învăluindu-se în albastru, pășind deasupra lumii purtat pe brațe de lumină, nemuritor și atotputernic, am înțeles de ce încașii, vechii stăpîni ai Anzilor, își spusese plini de mîndrie „copii ai soarelui”.

Nu după multă vreme, cețurile s-au risipit. Ca într-o vrăjitoare fără seamăn, a prins atunci a străluci dinaintea mea minunea între minuni, cetatea pierdută, visul oricărui călător ajuns în Peru: Machu Picchu.

PENTRU mine, drumet sosit de dincolo de ocean, visul, iată, se împlinise. Ca și suspendată la 2800 metri înălțime între Machu Picchu — Muntele cel Bătrîn — și Wayna Picchu — Muntele cel Tânăr, cetatea își întindea brațele în fața ochilor mei, stringînd cu putere parcă, în degetele-i de granit, pămîntul de la marginea de cer.

Acum șaptezeci de ani, un tânăr profesor de la Universitatea din Yale, după ce căutase cu înverșunare, multă vreme, cea din urmă capitală a incașilor, a avut bucuria și surpriza ca, în dimineața zilei de 25 iulie, să descopere undeva, pe înălțimile masivului Urubamba, un oraș incaș care, de-a lungul anilor, avea să însemne un formidabil stimul în dezvoltarea cercetărilor arheologice pe continentul sud-american. Tânărul bărbat se numea Hiram Bingham, iar cetatea purta denumirea muntelui în virful căruia fusese ridicată: Machu Picchu.

Ca o scară imensă aruncată peste munte de mîini de gigant, uriașe terase pentru agricultură coboară spre valea riului Urubamba, ce curge sute de metri mai jos. Puțin mai departe, separate de terenul agricol printr-un șanț adînc, șiruri de scări — originale străzi — ordonează în cartiere mulțimea de case din piatră agățate cu grijă pe pantele de munte: cartierul militarilor, al meșteșugarilor, cel al intelectualilor. Spărturi în ziduri, aidoma unor ferestre deschise veșnic către cer, un colț de grindă strigînd spre nori, nișe trapezoidale, adăpostind probabil obiecte de cult: sint urme ale unei existențe pulsînd cîndva, demult, în armonia arhitectonică a fiecărei lespezi. Acolo se închidea o ușă, aici un rege Inca se îmbăia, dincolo se fabricau incintătoare țesături al căror colorit uimește și azi întreaga lume, ceva mai sus se instruiau elevii în tainele astronomiei, în piața centrală se aduna sfatul cetății. Viață... Cufundați în studiul stelelor și al medicinei, muncind pămîntul și ridicînd orașul, incașii nu și-au imaginat nicicînd că va veni un început de zi în care soarele, inundînd ca o mare de foc pămîntul deșteptat, nu va mai găsi suflet de om sub acoperișurile de paie ale caselor de la Machu Picchu.

Gîndul mă poartă spre fatala zi de 16 noiembrie 1532, cînd la Cajamarca 182 de soldați spanioli ce găsiseră țara în război civil și avînd avantajul cavaleriei și al armelor de foc au învins 20000 de luptători incași împlinînd în numai o jumătate de oră destinul unui imperiu și al unei dinastii. Apusul acelei zile, în care Atahualpa, al XIV-lea și ultimul dintre regii Inca, cădea prizonier în mîinile lui Pizarro și ducea cu sine în întineric suveranitatea plină de enigme a incașilor, ce nu avea să mai renască vreodată. Rămîneau în urmă, pentru generațiile viitoare, atîtea întrebări fără răspuns despre o fantastică civilizație, ce uimește și acum lumea modernă prin originile și dezvoltarea ei ulterioară.

Privesc lespezile zidurilor, admirabila lor șlefuire și imbinare. Arhitecți neîntrecuți, incașii își construiau edificiile după scheme dinainte concepute, din prefabricate, blocurile de piatră fiind tăiate la dimensiuni și forme prestabilite. Fără a folosi mortarul, ei reușeau o extraordinară imbinare între rocile de granit, astfel încît nici virful unui ac nu putea pătrunde printre ele. Secretul? Cele două suprafețe de imbinare dintre stînci se împerecheau după o superbă linie în formă de elice. „Bine, dar de unde perfecțiunea aceasta în șlefuirea pietrei, de unde schițe, machete, geometrie

în spațiu, suprafețe șlefuite elicoidale, cînd ei nu știau nici măcar să scrie?!” „Nu se știe, seșor, îmi spune ghidul, ridicînd din umeri, nestîtutor dar mindru de strămoșii săi, ale căror taine semenii lui de azi nu au fost încă în stare a le descifra. Aici realitatea palpabilă e mai presus de cunoștințele noastre”. Și iată în fața mea o mostră a copleșitoarei realități: un templu semicircular „a cărui linie, scria Hiram Bingham, urmează curbura naturală a rocii și este încrustată în ea într-una din cele mai iscusite lucrări de construcție în piatră ce mi-a fost dat să văd vreodată”.

Dedesubtul templului — simbol al credinței incașe în continuitatea vieții dincolo de neființă — mormîntul regal împlinește construcția care, astfel, la granița dintre soare și întineric, dintre moarte și lumină, apare în totalitatea ei ca o splendidă metaforă în piatră, despre destinul fascinant al unui popor incredibil.

În partea opusă a orașului se găsește un loc numit „al înclisorilor”. Sculptat în piatră și îngropat în pămînt, un fantastic cap de condor este străjuit de-a dreapta și de-a stînga de două stînci, ca două aripi.

Pe o înălțime deasupra orașului vîntul mîngieie blocuri enorme de piatră, aducînd norii deasupra unui edificiu ce trebuie să fi fost un important templu. Un altar imens și trei ferestre enorme ca niște ochi larg deschîși spre soare, spre munte și spre oameni amintesc de uriașele ziduri ale cetății Sacsayhuaman, aflată în marginile orașului Cusco — fosta capitală a Imperiului*).

Ceva mai sus, sfîdînd cerul, Intihautana — ceasul solar — continuă a măsura timpul după legi pe care specialiștii epocii noastre, al ceasurilor atomice, ai orei exacte și al timpului riguros calculat, nu le pot pătrunde. Deocamdată, singurul lucru ce se știe precis despre această sculptură abstractă, cu colțurile ei din piatră aruncate spre cele patru zări, este că, legînd într-un anume fel o sfoară, ea indică Nordul și Sudul magnetic.

PRIVESC din nou orașul de la înălțimea bătrînilor munte. În mina incașilor pămîntul și-a desferecat parcă tainele. Creatorii ai agriculturii în munți, incașii și-au dispus ogoarele în terase al căror sol era adus de jos, din văile fertile. Trei straturile de pămînt și argilă se găseau dispuse pe terasele irigate printr-un sistem complex însumînd 16 unități de rezervoare și canale, care, în același timp, asigurau cetății și apa potabilă.

În fața acestor probe ale unei civilizații uluitoare ce înflorea pe meleagurile Americii de Sud la vremea cînd Spania nici măcar nu exista ca regat, în fața acestui oraș — enigmă pentru oamenii zilelor noastre, o întrebare îmi apare firească: „Au fost incașii constructorii cetății de la Machu Picchu?”

Cea mai mare parte a obiectelor dezgropate aici, în special ceramică, aparține într-adevăr incașilor de după 1350. Sint, acestea, oare mărturii suficiente pentru a trage concluzia că ei au ridicat cetatea? Dar la ce putea să slujească orașul tăiat în munte? Să fi fost el oare, așa cum a crezut Hiram Bingham, cetatea secretă a incașilor, ultima lor capitală? Să fi fost Pacari Tambo, cetatea celor 3 ferestre, de unde, spune o legendă, s-au arătat lumii întemeietorii imperiului Incas? Ori a fost o cetate a invățăturii, ceva asemănător unei lamaserii tibetane, unde cei mai capabili fii ai imperiului se instruiau, pătrunzînd în tainele astronomiei, medicinei, arhitecturii, geometriei, slujind cultul soarelui și al lunii, însușindu-și arta armelor și a meseriilor?

Ascunsă de ochii ce nu trebuiau să o vadă, Machu Picchu, al cărei secret era probabil apărut de întreaga salbă de fortărețe din valea Urubamba, nu a fost niciodată aflată de către spanioli, nu a cunoscut rigorile singeroase ale conquistei. Nici un document spaniol, nici o legendă incașă, nici o vorbă, nici o slovă nu pomenesc de existența orașului, părăsit în chip inexplicabil de locuitorii săi. Ce li se întimplase oare, ce resorturi le-au declanșat tragedia, silîndu-i să-și lase casele, orașul? Au fost ei oare victime ale unei epidemii sau ale unui cataclism? Au fugit ei oare în fața invaziei spaniole, care nu avea să ajungă pînă la ei, dar care le tătase legăturile cu celelalte cetăți, izolîndu-i? S-au risipit la aflarea veștii morții lui Atahualpa, executat în cele din urmă de Pizarro? Veniți de nu se știe unde, au dispărut în negura istoriei, lăsînd în urmă un enigmatic semn al trecerii lor.

Andrei Zîncă

*) Ridicată pe una din înălțimile din jurul orașului Cusco, cetatea de la Sacsayhuaman avea un puternic rol decisiv. Zidurile sale erau construite din blocuri de piatră măsurînd pînă la 9 m înălțime și 3 m lățime și cîntărînd sute de tone. Nici o tehnologie modernă nu putea ridica o asemenea greutate pînă acum cîțiva zeci de ani. Cetatea putea adăposti pînă la 5000 soldați.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

ITALIA

● Asociația culturală italiană „Caravaggio” a instituit, cu ocazia centenarului nașterii pictorului Iosif Iser (1881—1956) o medalie jubiliară. În cadrul unei ceremonii, care a avut loc la sediul Bibliotecii Române din Roma, această medalie a fost acordată Uniunii Artiștilor Plastici din România și Bibliotecii Române din Roma.

R. P. UNGARA

● În orașul Kecskemet a fost deschisă expoziția foto-documentară „George Enescu”, prilejuită de sărbătorirea centenarului nașterii sale. La vernisaj, Erdei Peter, rectorul Institutului Superior de pregătire a cadrelor muzicale, a făcut o amplă prezentare a vieții și operei marelui muzician român.

AUSTRIA

● La Galeria centrală a Uniunii băncilor din Viena a avut loc vernisajul expoziției „Florile în pictura contemporană românească”. Expun peste 50 de artiști români contemporani.

Despre coordonatele artei plastice contemporane românești, despre motivul floral în operele artiștilor noștri, a vorbit, la vernisaj, Viorel Mărginean, vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici.

GRECIA

● În revista „Ipirotiki Estia” au apărut recent o piesă de Teodor Mazilu, precum și poeziile de Vasile Nicolescu, Horia Zilleru și Marius Robescu. Traducerile în limba greacă și prezentările bibliografice sînt semnate de Marla Marinescu-Himu, Lambros Zogas, Andreas Rados și G. D. Kokkinos. Aceeași revistă de literatură, artă și cultură, condusă de scriitorul Dimosthenis Kokkinos, care a vizitat în demult România, a publicat, în numărul din decembrie 1980, un ciclu de versuri de Anghel Dumbrăveanu, însoțit de o notă bibliografică (traducerea și nota aparținînd lui Andreas Rados) și de asemenea, în numărul dublu ianuarie—februarie 1981 au apărut poezii de Nicolae Dragoș și Dan Mutașcu (în traducerea lui Lambros Zogas și — respectiv — a Mariel Marinescu-Himu).

FRANTA

● Sub semnătura lui Edgar Reichmann, în cotidianul francez „Le Monde” a apărut o amplă prezentare analitică a romanului lui Vintilă Corbul — Căderea Constantinopolului, tradus recent în Franța sub titlul *Tempête sur Byzance. 1 — La chute de Constantinople*. Recenzentul subliniază, între altele, succesul de public pe care-l au romanul și traducerea aparținînd lui Strebingerova.

R. S. CEHOSLOVACA

● În revista de literatură universală „Svetova literatura” a apărut un amplu grupaj de poeme din volumul „Flacăra de magneziu” al poetului Mircea Florin Șandru. Prezentarea și traducerea aparțin Evei Strebingerova.

ISRAEL

● Secretariatul Fundației „Iacob Groper” din Israel a anunțat premiile acordate pe anul acesta. Printre cei distinși se află și scriitorul septuagenar Marius Mircu, membru al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, vechi gazetar din presa democratică interbelică, autor a peste 20 de volume de proză și publicistică, printre care romanul *Croitorul din Black*, apărut în 1979.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

